

6^η Ενότητα

Δικονομικές και συναφείς νομοθετικές παρεμβάσεις

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

I. Ειδικές διωκτικές και ανακριτικές δομές για πράξεις διαφθοράς και οικονομικής εγκληματικότητας σε βάρος του δημοσίου

1. Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος και Διαφθοράς

ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Μετά από το άρθρο 35 του Κώδικα Ποινικής δικονομίας προστίθενται άρθρα 35Α-35Δ ως εξής:

Άρθρο 35Α

Εισαγγελέας οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς

1. Σε κάθε εισαγγελία εφετών ορίζεται ένας εισαγγελικός λειτουργός με βαθμό αντεισαγγελέα εφετών ως εισαγγελέας οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς, με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται ύστερα από απόφαση του οικείου Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου. Με τον ίδιο τρόπο ορίζεται και ένας αντεισαγγελέας εφετών ως αναπληρωτής του στις εισαγγελίες εφετών Αθηνών και Θεσσαλονίκης. Ο εισαγγελέας οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς συνεπικουρείται από πέντε, τουλάχιστον, εισαγγελείς ή αντεισαγγελείς πρωτοδικών στην εισαγγελία πρωτοδικών Αθηνών, τρεις στην εισαγγελία πρωτοδικών Θεσσαλονίκης και έναν σε κάθε άλλη εισαγγελία πρωτοδικών που υπάγεται στην περιφέρεια της εισαγγελίας εφετών. Οι τελευταίοι ορίζονται από τους διευθύνοντες τις οικείες εισαγγελίες, μετά από γνώμη του εισαγγελέα οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς.

2. Το έργο των αρμόδιων για τα οικονομικά εγκλήματα και τη διαφθορά εισαγγελέων εποπτεύει και συντονίζει αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου που ορίζεται με πλήρη απασχόληση από τον εισαγγελέα του Αρείου Πάγου.

3. Στην αρμοδιότητα του εισαγγελέα οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς ανήκει η παραγγελία και η εποπτεία της διενέργειας προκαταρκτικής εξέτασης ή προανακριτικών πράξεων του άρθρου 243 παρ. 2 ΚΠΔ για την εξακρίβωση τέλεσης των κακουργημάτων:

α) του δωδέκατου (12^{ου}) κεφαλαίου του Ποινικού Κώδικα,

β) του εικοστού τρίτου (23^{ου}) και εικοστού τέταρτου κεφαλαίου (24^{ου}) του Ποινικού Κώδικα όταν στρέφονται σε βάρος του ελληνικού δημοσίου, των ΟΤΑ, των νομικών προσώπων του άρθρου 237Η του Ποινικού Κώδικα [άρθρου 263Α του ισχύοντος ΠΚ) και της ΕΕ,

γ) των άρθρων 216 παρ. 3 και 218 παρ. 1 περ. γ΄ του Ποινικού Κώδικα, εφόσον η ζημία αφορά περιουσία του δημοσίου,

δ) του νόμου XXX [φορολογικά αδικήματα],

ε) των άρθρων 197Α και 197Β του Ποινικού Κώδικα (νομιμοποίηση εσόδων),

στ) όλων των συναφών με τα παραπάνω εγκλημάτων.

Στην αρμοδιότητα του εισαγγελέα οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς ανήκει επίσης η παραγγελία και εποπτεία της διενέργειας προκαταρκτικής εξέτασης ή προανάκρισης για την εξακρίβωση τέλεσης των πλημμελημάτων των άρθρων 235-237Ζ του Ποινικού Κώδικα και των συναφών με αυτά εγκλημάτων.

Άρθρο 35B

Λειτουργική αρμοδιότητα του εισαγγελέα οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς

1. Ο εισαγγελέας οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς ενημερώνεται για όλες τις καταγγελίες και τις πληροφορίες που περιέρχονται στο Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (ΣΔΟΕ), τα Τελωνεία, την ΕΛΥΤ και τις φοροελεγκτικές υπηρεσίες, εν γένει, του Υπουργείου Οικονομικών για εγκλήματα της αρμοδιότητας του και αξιολογεί και διερευνά τις πληροφορίες αυτές, καθώς και κάθε άλλη σχετική πληροφορία που περιέρχεται σε γνώση του με οποιονδήποτε τρόπο και μέσο. Αν η καταγγελία ή πληροφορία δεν στηρίζεται στο νόμο ή είναι προφανώς αβάσιμη στην ουσία της ή ανεπίδεκτη δικαστικής εκτίμησης, ο εισαγγελέας οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς τη θέτει στο αρχείο και, υποβάλλοντας τη δικογραφία στον εποπτευόμενα αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου, αναφέρει σ' αυτόν τους λόγους για τους οποίους δεν άσκησε δίωξη. Ο τελευταίος έχει δικαίωμα να παραγγείλει τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης αν πρόκειται για κακούργημα ή την άσκηση ποινικής δίωξης ή τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης στα λοιπά εγκλήματα. Σε περίπτωση εγκλήσεως εφαρμόζονται ανάλογα οι διατάξεις των άρθρων 47 παρ. 1 και 48 ΚΠΔ.

2. Για τη διερεύνηση των υποθέσεων που ανήκουν στην αρμοδιότητά του ο εισαγγελέας οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς παραγγέλλει τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης ή προανάκρισης στους προανακριτικούς υπαλλήλους του άρθρου 35 Γ.

3. Ο εισαγγελέας οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς μπορεί να παραγγέλλει τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης από τον κατά τόπο αρμόδιο εισαγγελέα πρωτοδικών, χωρίς να στερείται τις αρμοδιότητες που αναφέρονται στην προηγούμενη παράγραφο, μετά από το πέρας της οποίας ενημερώνεται εγγράφως για την πορεία της.

4. Ο εισαγγελέας οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς μπορεί επίσης να αναθέτει τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης ή προανάκρισης για τα εγκλήματα της αρμοδιότητάς του και σε άλλους γενικούς ή ειδικούς προανακριτικούς υπαλλήλους. Κατά την άσκηση των καθηκόντων του ο εισαγγελέας οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς εποπτεύει, καθοδηγεί και συντονίζει τις ενέργειες των προαναφερόμενων προανακριτικών υπαλλήλων και ιδίως των υπαλλήλων του Σώματος Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (Σ.Δ.Ο.Ε.), των Τελωνείων, της Ε.Λ.Υ.Τ. και των φοροελεγκτικών υπηρεσιών, εν γένει, του Υπουργείου Οικονομικών.

5. Μετά από την ολοκλήρωση της προκαταρκτικής εξέτασης ή των προανακριτικών πράξεων του άρθρου 243 παρ. 2 ΚΠΔ, ο εισαγγελέας οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς, εφόσον κρίνει ότι συντρέχουν επαρκείς ενδείξεις για την κίνηση ποινικής δίωξης, διαβιβάζει τη δικογραφία στους κατά τόπο αρμόδιους για την ποινική δίωξη εισαγγελείς πρωτοδικών, με την παραγγελία για την κίνηση ποινικής δίωξης. Αν ο εισαγγελέας οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς κρίνει ότι δεν προκύπτουν επαρκείς ενδείξεις για την κίνηση της ποινικής δίωξης, θέτει την υπόθεση στο αρχείο και, υποβάλλοντας τη δικογραφία στον εποπτευόμενα αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου, αναφέρει σ' αυτόν τους λόγους για τους οποίους δεν άσκησε ποινική δίωξη. Ο τελευταίος έχει δικαίωμα να παραγγείλει την άσκηση ποινικής δίωξης. Σε

περίπτωση εγκλήσεως εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις των άρθρων 47 παρ. 2 και 48 ΚΠΔ.

Άρθρο 35Γ

Προανακριτικοί υπάλληλοι της εισαγγελίας οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς

1. Σε κάθε εισαγγελία εφετών λειτουργεί υπηρεσιακή μονάδα προανακριτικών υπαλλήλων της εισαγγελίας οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς, η οποία στελεχώνεται με εξειδικευμένο προσωπικό διάφορων ειδικοτήτων, όπως νόμος ορίζει.
2. Η υπηρεσιακή μονάδα της παρ. 1 έχει αυτοτελή γραμματειακή και διοικητική υποστήριξη.

Άρθρο 35Δ

Εξουσίες του εισαγγελέα οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς

1. Όταν διενεργείται προκαταρκτική εξέταση για τα εγκλήματα του άρθρου 35Α παρ. 3 και συντρέχουν ενδείξεις ότι το πρόσωπο κατά του οποίου στρέφεται η έγκληση ή μήνυση ή στο οποίο αποδίδεται η αξιόποινη πράξη αποκόμισε περιουσιακό όφελος διερευνάται η περιουσιακή κατάστασή του. Οι διενεργούντες την προκαταρκτική εξέταση υπάλληλοι ενημερώνουν τον εισαγγελέα, ο οποίος, αν κρίνει με βάση τα στοιχεία της δικογραφίας ότι συντρέχουν οι πιο πάνω ενδείξεις, εκδίδει σχετική διάταξη, με την οποία αίρει το φορολογικό, τραπεζικό, χρηματιστηριακό και κάθε άλλου είδους απόρρητο με την εξαίρεση του δικηγορικού (άρθρο 39 παρ. 1 ν. 4194/2013) και αποκτά πρόσβαση σε κάθε μορφής αρχείο Δημόσιας Αρχής ή Οργανισμού που τηρεί και επεξεργάζεται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα. Το άρθρο 259Α εφαρμόζεται ανάλογα. Κατ' εξαίρεση, εφόσον συντρέχει επείγουσα περίπτωση, ο έλεγχος της περιουσιακής κατάστασης κατά την προκαταρκτική εξέταση μπορεί να παραλειφθεί.
2. Ο εισαγγελέας οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς μπορεί να διατάσσει τη δέσμευση περιουσιακών στοιχείων σύμφωνα με τα άρθρα 282Α και 282Β. Η δέσμευση μπορεί να εκτείνεται για χρονικό διάστημα μέχρι ένα (1) μήνα που μπορεί να παρατείνεται κατ' ανώτατο όριο έξι (6) μηνών με βούλευμα του αρμόδιου συμβουλίου εφετών, λόγω δικαιολογημένης μη ολοκλήρωσης της διενεργούμενης κατά τα ανωτέρω προκαταρκτικής εξέτασης. Αρμόδιο για την προσφυγή του άρθρου 282 Β παρ. 3 είναι στην περίπτωση αυτή το συμβούλιο εφετών. Αν κινηθεί ποινική δίωξη η διαταχθείσα δέσμευση διατηρείται σε ισχύ, εφαρμοζομένου κατά τα λοιπά του άρθρου 282 Β.

Το άρθρο 29 παρ. 4 ΚΠΔ καταργείται.

ΚΩΔΙΚΑΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ

Μετά από το άρθρο 10 του Ν 1756/1988, Κώδικας οργανισμού δικαστηρίων και κατάσταση δικαστικών λειτουργών, προστίθεται άρθρο 10Α, ως εξής:

Άρθρο 10Α

Γραμματειακή και διοικητική υποστήριξη της εισαγγελίας οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς

Για τη γραμματειακή και διοικητική υποστήριξη του έργου του εισαγγελέα οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς και των εισαγγελέων που τον επικουρούν συστήνεται σε κάθε εισαγγελία οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς αυτοτελές Τμήμα γραμματείας. Η γραμματεία στελεχώνεται με δέκα (10) δικαστικούς υπαλλήλους όλων των κατηγοριών. Τυχόν απόσπαση υπαλλήλων στη γραμματεία της εισαγγελίας οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς διενεργείται σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις για χρονικό διάστημα δύο (2) ετών και μπορεί να ανανεώνεται για ίσο χρονικό διάστημα. Οι εν λόγω υπάλληλοι υπάγονται για τα θέματα της υπηρεσιακής τους κατάστασης στον εισαγγελέα οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς. Καθήκοντα προϊσταμένου του Τμήματος ασκεί δικαστικός υπάλληλος κατηγορίας ΠΕ, ο οποίος ορίζεται με πράξη του εισαγγελέα οικονομικού εγκλήματος διαφθοράς. Η θητεία του προϊσταμένου του Τμήματος λαμβάνεται υπόψη για την περαιτέρω βαθμολογική και μισθολογική του εξέλιξη. Η θητεία των αποσπασμένων δικαστικών υπαλλήλων στο Τμήμα λογίζεται ως χρόνος συνεχούς και πραγματικής υπηρεσίας στη θέση από την οποία προέρχονται. Η δαπάνη για τη μισθοδοσία και τις κάθε φύσης αποδοχές των δικαστικών υπαλλήλων βαρύνει την υπηρεσία από την οποία προέρχονται, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις καταβολής τους.

2.- Ανακριτής οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς

ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Η παρ. 3 του άρθρου 246 ΚΠΔ διαγράφεται

Μετά από το άρθρο 246 ΚΠΔ προστίθενται άρθρα με αριθμούς 246Α και 246Β ως εξής:

Άρθρο 246Α

Ανακριτής οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς

1. Στις περιπτώσεις των εγκλημάτων που αναφέρονται στο άρθρο 35Α παρ. 3, η ανάκριση ενεργείται από πρόεδρο πρωτοδικών ή, όταν αυτό επιβάλλεται από υπηρεσιακές ανάγκες, από πρωτοδίκη, ο οποίος ορίζεται για συγκεκριμένη υπόθεση, από το όργανο που διευθύνει το δικαστήριο. Σε δυσχερείς υποθέσεις, μπορεί να οριστούν επιπλέον μέχρι δύο ανακριτές.

2. Οι δικαστικοί λειτουργοί της παρ. 1 υποστηρίζονται στο έργο τους από αριθμό γραμματέων και ειδικών επιστημόνων ή πραγματογνωμόνων που κρίνεται αναγκαίος για την ολοκλήρωση της ανακριτικής διαδικασίας. Τους γραμματείς ορίζει το όργανο που διευθύνει το δικαστήριο και τους ειδικούς επιστήμονες ο εισαγγελέας οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς με πράξη του, μεταξύ αυτών που υπηρετούν στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, εφαρμοζομένων αναλόγως ως προς τους τελευταίους των διατάξεων των άρθρων 188 έως 193 και 211. Ο ορισμός των πραγματογνωμόνων γίνεται από τον ανακριτή σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 183 και επόμενων.

Άρθρο 246Β

Παραγγελία για κύρια ανάκριση

Παραγγελία για κύρια ανάκριση δίνει ο εισαγγελέας: α) σε κακουργήματα, β) σε πλημμελήματα στα οποία κατά την κρίση του συντρέχει περίπτωση να επιβληθούν περιοριστικοί όροι στον κατηγορούμενο κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 282.

ΚΩΔΙΚΑΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ

Μετά από το άρθρο 26 του Ν 1756/1988, Κώδικας οργανισμού δικαστηρίων και κατάσταση δικαστικών λειτουργών προστίθεται άρθρο 26Α, ως εξής:

Άρθρο 26Α

Εισαγγελικοί και δικαστικοί λειτουργοί οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς

Στις εισαγγελίες εφετών Αθηνών και Θεσσαλονίκης ο εισαγγελέας οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς απαλλάσσεται όλων των άλλων καθηκόντων του. Το ίδιο ισχύει στα πρωτοδικεία Αθηνών και Θεσσαλονίκης ως προς τον ανακριτή και τους επίκουρους εισαγγελείς οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς.

Ο ν. 4022/2011 καταργείται.

Αιτιολογικές σκέψεις

Η καθιέρωση ειδικών διωκτικών δομών για την διερεύνηση και τη δίωξη των οικονομικών εγκλημάτων σε βάρος του δημοσίου και της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα υπήρξε μία από τις βασικές νομοθετικές πρωτοβουλίες στο συζητούμενο εδώ χώρο μεσοσύνης της δημοσιονομικής κρίσης και κινείται καταρχήν προς την ορθή κατεύθυνση. Η αλματώδης ανάπτυξη της σχετικής εγκληματικότητας και η διαφαινόμενη ενεργοποίηση αποτελεσματικότερων μηχανισμών ελέγχου για τον εντοπισμό της, σε συνδυασμό με το σύνθετο χαρακτήρα των υποθέσεων, ευνοούν πράγματι την επιλογή της ανάθεσης της επεξεργασίας τους, κατά το στάδιο τουλάχιστον της δίωξης, σε εξειδικευμένους εισαγγελικούς λειτουργούς οι ίδιοι λόγοι επιβάλλουν ακόμη την ανάπτυξη ειδικών ερευνητικών δομών, αποτελούμενων από προανακριτικούς υπαλλήλους με γνώσεις και εμπειρία που να επιτρέπουν την κατανόηση των αποδεικτικών ζητούμενων των φακέλων. Ο ειδικός χαρακτήρας των ρυθμίσεων ευνοείται επομένως εδώ από τα -αντίστοιχα- ειδικά χαρακτηριστικά των υποθέσεων.

Παρόλα αυτά η υλοποίηση της ορθής αυτής κατεύθυνσης συνοδεύτηκε στην πράξη από αρκετά προβλήματα τα οποία σχετίζονται τόσο με την ακριβή οριοθέτηση της υλικής αρμοδιότητας των «ειδικών» εισαγγελέων –του Οικονομικού Εισαγγελέα και του Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς- όσο και με την κατά τόπο αρμοδιότητα του τελευταίου. Με σκοπό την επίλυση των προβλημάτων αυτών προτιμήθηκε εδώ η ενοποίηση των δύο «ειδικών» Εισαγγελέων με την καθιέρωση του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος και Διαφθοράς, ο οποίος έχει τη γενική καθ' ύλην αρμοδιότητα για όλες τις περιουσιακές προσβολές σε βάρος του δημοσίου, όπως και της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα. Σε επίπεδο κατά τόπο αρμοδιότητας, προτιμήθηκε η σύσταση Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος και Διαφθοράς σε κάθε εφετειακή περιφέρεια, η οποία θα καλύπτει όλες τις εισαγγελίες πρωτοδικών που υπάγονται σ' αυτήν. Συγκεκριμένα, προβλέπεται ότι σε κάθε Εισαγγελία Εφετών ορίζεται ένας αντεισαγγελέας εφετών ως Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος και Διαφθοράς, ο οποίος συνεπικουρείται από πέντε τουλάχιστον (στην Εισαγγελία Αθηνών), τρεις (στην Εισαγγελία Θεσσαλονίκης) και έναν (στις λοιπές Εισαγγελίες) εισαγγελείς ή αντεισαγγελείς Πρωτοδικών. Στις εισαγγελίες εφετών Αθηνών και Θεσσαλονίκης, ο εισαγγελέας οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς απαλλάσσεται όλων των άλλων καθηκόντων του. Το έργο των παραπάνω εισαγγελικών λειτουργών εποπτεύει Αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου, που ορίζεται για το σκοπό αυτό.

Ιδιαίτερα κρίσιμη για την ευόδωση της πιο πάνω προτεινόμενης δομής είναι η σύσταση υπηρεσιακών μονάδων ειδικών προανακριτικών υπαλλήλων, υπό την εποπτεία του εκάστοτε τοπικά αρμόδιου Εισαγγελέα Εφετών και με αυτοτελή γραμματειακή και διοικητική υποστήριξη. Με τον τρόπο αυτό, όλες οι προκαταρκτικές εξετάσεις για τα εγκλήματα που ανήκουν στην αρμοδιότητα του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος και Διαφθοράς θα τυγχάνουν επεξεργασίας από έναν ικανό αριθμό εξειδικευμένων προανακριτικών υπαλλήλων υψηλών προσόντων (κατά προτίμηση οικονομολόγων με γνώσεις νομικής, καθώς και αποσπασμένων αστυνομικών υπαλλήλων με εξειδίκευση στα θέματα διαφθοράς), ώστε να διευκολύνεται η τεκμηρίωση, ο κεντρικός έλεγχος και η ευχερέστερη επικοινωνία με τη διοίκηση με σκοπό την πραγματική δυνατότητα ελέγχου των υποθέσεων πριν από την κίνηση ποινικής δίωξης. Όπως άλλωστε έχει αποδείξει η μέχρι σήμερα εμπειρία, η προσεκτική θέσπιση και λειτουργία ειδικών ποινικών ερευνητικών δομών μπορεί να συμβάλει καθοριστικά στην αναβάθμιση της ποιότητας της προδικαστικής έρευνας και συνακόλουθα στην αποτελεσματικότητα και ποιότητα της ποινικής δικαιοσύνης. Η ενεργός εμπλοκή των αρμόδιων Εισαγγελέων στις σχετικές έρευνες και η καθημερινή συνεργασία τους με ένα στενό πυρήνα καταρτισμένων συνεργατών, πέραν γραφειοκρατικών αγκυλώσεων, βάσιμα πιθανολογεί κανείς ότι μπορεί να υπηρετήσει αποτελεσματικά τους ίδιους στόχους, ενώ η εποπτεία του όλου σχήματος από Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου με ουσιαστικό και σαφή πλέον ρόλο μπορεί επίσης να συμβάλει στην υιοθέτηση βέλτιστων κοινών πρακτικών κατά το χειρισμό των υποθέσεων, τη διάχυση της σχετικής εμπειρίας και την ενιαία στάση του ποινικού μηχανισμού, στο πλαίσιο βεβαίως της προσωπικής ανεξαρτησίας των εισαγγελικών λειτουργών.

Αντίστοιχα, σε επίπεδο διενέργειας κύριας ανάκρισης, προβλέπεται ότι τα σχετικά εγκλήματα ανακρίνονται από έναν «ειδικό» ανακριτή -τον Ανακριτή Οικονομικού Εγκλήματος και Διαφθοράς-, ο οποίος υποστηρίζεται στο έργο του από γραμματείς και ειδικούς επιστήμονες ή πραγματογνώμονες που κρίνονται αναγκαίοι για την ολοκλήρωση της ανακριτικής διαδικασίας. Ως Ανακριτής Οικονομικού Εγκλήματος και Διαφθοράς ορίζεται πρόεδρος πρωτοδικών ή, σε περιπτώσεις που το επιβάλλουν υπηρεσιακές ανάγκες, πρωτοδικής· ειδικά για τα Πρωτοδικεία Αθηνών και Θεσσαλονίκης ο ανακριτής απαλλάσσεται όλων των λοιπών καθηκόντων του.

Τέλος, σε επίπεδο εξουσιών του Εισαγγελέα και του Ανακριτή Οικονομικού Εγκλήματος και Διαφθοράς επιλέχθηκε η ρητή πρόβλεψη εξαίρεσης του δικηγορικού απορρήτου από το δικαίωμα των παραπάνω εισαγγελικών και δικαστικών λειτουργών για άρση κάθε είδους απορρήτου, ενόψει του ζητήματος που ήδη ανέκυψε στη νομολογία (βλ. ΣυμβΠλημΑθ 1966/2014, ΠοινΔικ 2014, σελ. 925) με σημείο αναφοράς τις ρυθμίσεις των άρθρων 17Α του ν. 2523/1997 και 39 παρ. 1 του Κώδικα Δικηγόρων. Όπως έχει εξαγγείλει το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το δικηγορικό απόρρητο προστατεύεται από το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ, με το εύλογο επιχείρημα ότι ο δικηγόρος δεν μπορεί να υλοποιήσει το σημαντικό έργο του, αν δεν είναι σε θέση να εγγυηθεί σ' εκείνον που υπερασπίζεται ότι οι συζητήσεις μεταξύ τους θα παραμείνουν εμπιστευτικές. Από αυτή τη σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ δικηγόρου και εντολέα εξαρτάται επιπλέον το δικαίωμα του τελευταίου σε δίκαιη δίκη, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματός του για μη αυτοενοχοποίηση (βλ. ΕΔΔΑ, Michaud κατά Γαλλίας, 06.12.2012, παρ. 118-119). Συνεπώς, το δικηγορικό απόρρητο, έχοντας υπερνομοθετική καθιέρωση (: άρθρα 8 και 6 της ΕΣΔΑ) δεν είναι δυνατόν να υποχωρεί έναντι διατάξεων του κοινού τυπικού νόμου.

II. Ποινική δίωξη

1. Σχετικοποίηση της αρχής της νομιμότητας κατά τη δίωξη των εγκλημάτων

Αποχή από την ποινική δίωξη

ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Στο άρθρο 45 ΚΠΔ προστίθεται δεύτερη παράγραφος ως εξής:

Άρθρο 45

Αποχή από ποινική δίωξη

2. Σε περίπτωση πλημμελήματος που απειλείται στο νόμο με ποινή φυλάκισης μέχρι ένα έτος ή χρηματική ποινή, ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών μπορεί, ύστερα από έγκριση του εισαγγελέα εφετών και εφόσον συναινεί αυτός στον οποίο αποδίδεται η πράξη, να απόσχει οριστικά από την ποινική δίωξη με αιτιολογημένη διάταξή του, εφόσον κρίνει ότι, παρά την ύπαρξη επαρκών ενδείξεων ενοχής, δεν υφίσταται σοβαρό δημόσιο συμφέρον για τη δίωξη και συντρέχουν ειδικές συνθήκες κατά την τέλεση της πράξης ή συγκεκριμένες ιδιότητες στο πρόσωπο που αποδίδεται αυτή ή όταν το τελευταίο προσπάθησε να αποκαταστήσει άμεσα τη συντελεσθείσα προσβολή.

Μετά το άρθρο 45B προστίθεται άρθρο 45Γ ως εξής:

Άρθρο 45Γ

Αποχή υπό όρους

1. Σε περίπτωση πλημμελήματος που απειλείται στο νόμο με ποινή φυλάκισης έως τριών ετών ή χρηματική ποινή, ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών μπορεί, ύστερα από έγκριση του εισαγγελέα εφετών, να απόσχει προσωρινά από την ποινική δίωξη με αιτιολογημένη διάταξή του, εφόσον αυτός στον οποίο αποδίδεται η πράξη δεχθεί να εκπληρώσει όρους, για χρονικό διάστημα έξι μηνών το οποίο μπορεί να παραταθεί για ακόμη τρεις μήνες. Τέτοιοι όροι είναι ιδίως:

- α) Ουσιώδης προσπάθεια συμφιλίωσης με τον παθόντα.
- β) Καταβολή ορισμένου χρηματικού ποσού σε φιλανθρωπική οργάνωση ή σε κοινωφελές ταμείο.
- γ) Συμμόρφωση με υφιστάμενη υποχρέωση διατροφής ορισμένου ύψους.
- δ) Συμμετοχή σε πρόγραμμα κοινωνικής εκπαίδευσης.
- ε) Παρακολούθηση ορισμένου αριθμού μαθημάτων οδήγησης.

2. Πριν από την έναρξη της διαδικασίας προσωρινής αποχής από την ποινική δίωξη ενημερώνεται ο παθών από την αξιόποινη πράξη, ο οποίος έχει το δικαίωμα να διατυπώσει εγγράφως ή προφορικά τις απόψεις του στον εισαγγελέα.

3. Εφόσον αυτός στον οποίο αποδίδεται η πράξη τηρήσει τους όρους που τέθηκαν, ο εισαγγελέας εκδίδει διάταξη με την οποία απέχει οριστικά από την ποινική δίωξη και ενημερώνει σχετικά τον εισαγγελέα εφετών.

4. Σε περίπτωση μη εκπλήρωσης των σχετικών όρων από το πρόσωπο στο οποίο αποδίδεται η πράξη, η αρχική συναίνεσή του για την εφαρμογή της διαδικασίας δεν επιτρέπεται να αξιοποιηθεί σε βάρος του ως ομολογία της πράξης σε μεταγενέστερα

στάδια της διαδικασίας. Για το λόγο αυτό το σχετικό έγγραφο αφαιρείται από τη δικογραφία.

5. Η παραπάνω διαδικασία αποχής από την ποινική δίωξη του παρόντος άρθρου μπορεί να εφαρμοστεί για το πρόσωπο στο οποίο αποδίδεται η πράξη μόνο μία φορά".

Άρθρο 45Δ´

Αποχή μετά από εντελή ικανοποίηση

1. Εάν ο υπαίτιος των πράξεων που αναφέρονται στα άρθρα 384 παρ. 1 και 406Α´ παρ. 1 του Ποινικού Κώδικα και τιμωρούνται σε βαθμό πλημμελήματος, μέχρι την άσκηση της ποινικής δίωξης και χωρίς παράνομη βλάβη τρίτου, αποδώσει το πράγμα και δηλώσει ο παθών ή οι κληρονόμοι του ότι δεν έχουν άλλη αξίωση από την πράξη ή ικανοποιήσει εντελώς τον παθόντα, καταβάλλοντας αποδεδειγμένα ή κατά δήλωση του τελευταίου ή των κληρονόμων του το κεφάλαιο και τους τόκους υπερημερίας, ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών απέχει οριστικά από την άσκηση της ποινικής δίωξης με αιτιολογημένη πράξη του, η οποία υποβάλλεται προς έγκριση στον εισαγγελέα εφετών.

2. Στα κακουργήματα που αναφέρονται στα άρθρα 384 παρ. 1 και 406Α´ παρ. 1 του Ποινικού Κώδικα, καθώς και στα πλημμελήματα που αναφέρονται στα άρθρα 384 παρ. 2 και 406Α´ παρ. 2 του ίδιου Κώδικα, η κατά την παρ. 1 του παρόντος άρθρου εντελής ικανοποίηση του παθόντος συνεπάγεται την αποχή από την ποινική δίωξη, με αιτιολογημένη πράξη του εισαγγελέα πλημμελειοδικών που υποβάλλεται προς έγκριση στον εισαγγελέα εφετών, υπό τον όρο ότι ο υπαίτιος δεν θα τελέσει ομοειδές κακούργημα ή πλημμέλημα εντός τριετίας από την έκδοση της παραπάνω πράξης. Σε περίπτωση παραβίασης του όρου αυτού, η ποινική δίωξη για την οποία αποφασίστηκε η υπό όρο αποχή κινείται μόλις η καταδίκη για το έγκλημα που τελέστηκε εντός της τριετίας καταστεί αμετάκλητη το δικαστήριο που δικάζει την υπόθεση επιβάλλει στην περίπτωση αυτή ποινή φυλάκισης μέχρι τριών ετών. Εάν δεν τελεστεί ομοειδής αξιόποινη πράξη εντός της παραπάνω τριετίας, η αποχή από την ποινική δίωξη καθίσταται οριστική.

3. Στην απόπειρα των πράξεων των παρ. 1 και 2 απαιτείται είτε δήλωση του παθόντος ή των κληρονόμων του ότι έχουν ικανοποιηθεί είτε αποδεδειγμένη αποκατάσταση κάθε υλικής ζημίας του παθόντος.

4. Η κατά τις παραπάνω παραγράφους οριστική ή προσωρινή αποχή από την ποινική δίωξη για το έγκλημα από το οποίο προέρχεται η περιουσία συνεπάγεται τα αυτά αποτελέσματα και για τον υπαίτιο των εγκλημάτων των άρθρων 197 Α και 197 Β του Ποινικού Κώδικα. Για την οριστική ή προσωρινή αποχή από την ποινική δίωξη απαιτείται στην περίπτωση αυτή ο υπαίτιος να καταβάλει στην Υπηρεσία Ανάκτησης και Διαχείρισης Περιουσίας από Εγκληματικές Πράξεις ό,τι αποκόμισε από την πράξη του. Αν η περιουσία που αναφέρεται στα άρθρα 197 Α και 197 Β του Ποινικού Κώδικα βρίσκεται στην κυριότητα του υπαιτίου, για την αποχή από την ποινική δίωξη απαιτείται η μεταβίβαση της περιουσίας στην Υπηρεσία Ανάκτησης και Διαχείρισης Περιουσίας από Εγκληματικές Πράξεις.

5. Η εφαρμογή του άρθρου αυτού δεν επηρεάζει τυχόν άλλη ευθύνη του υπαιτίου, όπως αυτή που προκύπτει από την παραβίαση διοικητικών ή πειθαρχικών διατάξεων ή από την αξίωση για χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης.

ΠΟΙΝΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ

Το άρθρο 113 παρ. 3 εδ. β ΠΚ τροποποιείται ως εξής:

Άρθρο 113 ΠΚ

3. Ο χρονικός περιορισμός της αναστολής δεν ισχύει όταν η αναβολή ή αναστολή της ποινικής δίωξης έλαβε χώρα κατ' εφαρμογή των άρθρων 30 παρ. 2, 45 Γ, 45Δ και 59 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

ΠΟΙΝΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ

Οι **παρ. 2 έως 5 των άρθρων 384 και 406Α ΠΚ** καταργούνται και αντικαθίστανται από την προτεινόμενη παρ. 2 του άρθρου 45Δ στο παρόν σχέδιο.

Αιτιολογικές σκέψεις

Η ελληνική ποινική δίκη διέπεται παραδοσιακά από την αρχή της νομιμότητας. Η κατά παρέκκλιση της τελευταίας υιοθέτηση επιμέρους ρυθμίσεων, με τις οποίες κάμπτεται για διαφορετικούς κάθε φορά λόγους ο κανόνας της υποχρεωτικής δίωξης των εγκλημάτων, έχει εξαιρετικό χαρακτήρα και σχετικά στενό πεδίο εφαρμογής (βλ. π.χ. τις διατάξεις των άρθρων 30 παρ. 2, 44, 45, 45Α ΚΠΔ, 11 παρ. 5, 12 και 13 του ν. 3500/2006, ΙΕ υποπαρ. ΙΕ 15 του ν. 4254/2014, 315 παρ. 1 εδάφ. δ' και ε' και 344 ΠΚ, 14 παρ. 1 του ν. 1481/1984, 32 του ν. 4139/2013, 83 παρ. 2 του ν. 3386/2005).

Η αρχή της σκοπιμότητας καταλαμβάνει υπό το ισχύον καθεστώς κατά κανόνα εγκλήματα μικρής σχετικά απαξίας (με εξαίρεση τις περιπτώσεις των άρθρων 30 παρ. 2 ΚΠΔ και 344 ΠΚ), η δίωξη και τιμώρηση των οποίων δεν συνδέεται -ενόψει των προβλεπόμενων κάθε φορά προϋποθέσεων- με ιδιαίτερα αντεγκληματικά οφέλη.

Η σχετικοποίηση πάντως της αρχής της νομιμότητας κατά την κίνηση της ποινικής δίωξης φαίνεται να αποτελεί σταθερή τάση στις περισσότερες σύγχρονες νομοθεσίες και συνδέεται με τη γενικότερη επαναδιαπραγμάτευση βασικών αρχών του ηπειρωτικού δικονομικού συστήματος, η δυσκολία ανταπόκρισης του οποίου στη διογκούμενη ποινική ύλη θεωρείται κάποτε ότι επιβάλλει την υιοθέτηση εναλλακτικών θεσμών της αγγλοσαξονικής παράδοσης. Στο πλαίσιο αυτό είναι αξιοσημείωτη η βαθμιαία αύξηση των ευρωπαϊκών εννόμων τάξεων του ηπειρωτικού συστήματος, στις οποίες έχουν ενταχθεί εναλλακτικές διαδικασίες πρώιμης διεκπεραίωσης της ποινικής ύλης μέσω συναίνεσης, συνεννόησης και συμφιλίωσης των μερών [βλ. τη Σύσταση R (87) 18 του Συμβουλίου της Ευρώπης].

Η εισαγωγή τέτοιων εναλλακτικών διαδικασιών απονομής της ποινικής δικαιοσύνης είναι βέβαια αληθές ότι συνοδεύεται συχνά από προβληματισμούς ως προς τη συμβατότητα με θεμελιώδεις αρχές του δικονομικού μας συστήματος, όπως την αρχή της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας, την αρχή της νομιμότητας ή την αρχή της δημοσιότητας, ενώ από την άλλη πλευρά εξυπηρετεί ιδιαίτερα τις αρχές της οικονομίας της δίκης και της επιτάχυνσης της διαδικασίας.

Εξάλλου, η συστημική πλέον περιοδική υιοθέτηση ρυθμίσεων για την υπό όρο «παραγραφή» πλημμελημάτων ελάσσονος απαξίας αλλά και ποινών μικρής βαρύτητας, αν και δύσκολα μπορεί να στηρίξει γενικότερες αξιολογήσεις ενόψει του ευκαιριακού της χαρακτήρα, υποδηλώνει πάντως ότι η άκαμπτη εφαρμογή της αρχής

της νομιμότητας υπερβαίνει τις δυνατότητες του ποινικού δικαιοδοτικού μηχανισμού αλλά και του σωφρονιστικού συστήματος.

Ενόψει αυτών των δεδομένων και λαμβάνοντας υπόψη τις εναλλακτικές διαδικασίες που έχουν καθιερώσει έννομες τάξεις με χαρακτηριστικά παρόμοια με την ελληνική (βλ. λ.χ. τις διατάξεις των άρθρων 40 παρ. 1 γαλλΚΠΔ, 191 και 198 του ΑυστρΚΠΔ ή την § 153a του γερμΚΠΔ), αλλά και σχετικές προτάσεις της θεωρίας (βλ. ιδίως *N. Ανδρουλάκη*, ΠοινΧρ 2011, 161 επ., 166, *Δαλακούρα*, ΠοινΧρ 2014, 321 επ., *Αίβου*, ΠοινΧρ 2011, 650 επ., 659 και τα συμπεράσματα από το 11^ο Συνέδριο της ΕΕΠΔ για την ποινική διαδικασία, ΠοινΧρ 2011, 638-639), προτείνεται η διεύρυνση του θεσμού της αποχής από την ποινική δίωξη με την προσθήκη στον ΚΠΔ των ακόλουθων ρυθμίσεων:

α) του άρθρου 45Γ ΚΠΔ, στην οποία προβλέπεται η προσωρινή αποχή από την άσκηση της ποινικής δίωξης από τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών (: με έγκριση του εισαγγελέα εφετών) στα πλημμελήματα με απειλούμενη ποινή φυλάκισης μέχρι τριών ετών, υπό την προϋπόθεση ότι ο δράστης θα εκπληρώσει εντός σύντομου χρονικού διαστήματος ορισμένους όρους, όπως ουσιώδη προσπάθεια συμφιλίωσης με το θύμα, καταβολή ορισμένου ποσού σε κοινωφελές ίδρυμα ή ταμείο κ.α. Η εκπλήρωση των όρων αυτών οδηγεί σε οριστική αποχή από την άσκηση της ποινικής δίωξης.

β) της παρ. 2 του άρθρου 45 ΚΠΔ, όπου προβλέπεται η αποχή από την ποινική δίωξη για πλημμελήματα που απειλούνται στο νόμο με ποινή φυλάκισης έως ένα έτος από τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών, με έγκριση του εισαγγελέα εφετών, εφόσον κρίνεται ότι δεν υφίσταται σοβαρό δημόσιο συμφέρον για την κίνηση της ποινικής δίωξης και συντρέχουν ειδικές συνθήκες κατά την τέλεση της πράξης (π.χ. συντρέχον πταίσμα του θύματος ή έλλειψη βούλησής του για δίωξη, μικρές συνέπειες της πράξης) ή συγκεκριμένες ιδιότητες στο πρόσωπο του δράστη (π.χ. ασθένεια, γήρας, αναπηρία) ή όταν ο τελευταίος προσπάθησε να αποκαταστήσει άμεσα την συντελεσθείσα προσβολή (βλ. τις διατάξεις των άρθρων 41-1 και 41-2 γαλλΚΠΔ).

Ως ελάχιστες εγγυήσεις για την εφαρμογή των παραπάνω εναλλακτικών διαδικασιών αποχής από την άσκηση της ποινικής δίωξης καθιερώνονται: (i) Η συνδρομή επαρκών ενδείξεων για την άσκηση της ποινικής δίωξης, αφού σε περίπτωση διαπίστωσης της νομικής ή ουσιαστικής αβασιμότητας της καταγγελίας, η αρχειοθέτηση ή απόρριψη της τελευταίας με βάση τα άρθρα 43 και 47 ΚΠΔ είναι μονόδρομος. (ii) Η συναίνεση του υπόπτου ως προς την εφαρμογή των σχετικών διαδικασιών, αφού αν ο ύποπτος δεν επιθυμεί την προσωρινή (: άρθρο 45Γ ΚΠΔ) ή οριστική (: άρθρο 45 παρ. 2 ΚΠΔ) αποχή από την ποινική δίωξη τίθεται ζήτημα παραβίασης του δικαιώματός του σε δίκαιη δίκη. Η συναίνεση του υπόπτου για την εφαρμογή της διαδικασίας δεν θα πρέπει εξάλλου να μπορεί να αξιοποιηθεί σε βάρος του ως ομολογία σε περίπτωση μη εκπλήρωσης των όρων της προσωρινής αποχής από την ποινική δίωξη. (iii) Η ενημέρωση του παθόντος για τη διαδικασία της προσωρινής αποχής από την ποινική δίωξη και η συνεκτίμηση των συμφερόντων του από τον εισαγγελέα όταν ο τελευταίος θέτει τους σχετικούς όρους που πρέπει να εκπληρώσει ο ύποπτος. (iv) Ο έλεγχος της κρίσης του εισαγγελέα πλημμελειοδικών από τον εισαγγελέα εφετών. (v) Η απαγόρευση περαιτέρω ενεργοποίησης των ίδιων δυνατοτήτων επί του αυτού δράστη σε περίπτωση επανάληψης της συμπεριφοράς του ακόμη και μετά από την οριστική αποχή από την ποινική δίωξη (βλ. σχετικά *Δαλακούρα*, ό.π., σελ. 329-330).

γ) Ειδικά σε ό,τι αφορά τα εγκλήματα με ιδιοκτησιακό ή περιουσιακό αντικείμενο προσβολής, το προτεινόμενο νέο άρθρο 45Δ ΚΠΔ του σχεδίου υιοθετεί σε γενικές

γραμμές τη δομή των διατάξεων των άρθρων 384 παρ. 2 και 406 Α παρ. 2 ΠΚ, τις οποίες όμως, ενόψει ακριβώς της φύσης αυτών ως δικονομικών, εντάσσει για λόγους συστηματικής συνοχής στο πλαίσιο του ΚΠΔ. Τα προτεινόμενα νέα άρθρα 384 και 406Α ΠΚ του σχεδίου περιορίζονται έτσι εφεξής στην ρύθμιση των γνήσιων περιπτώσεων έμπρακτης μετάνοιας (: αποκατάσταση της βλάβης με ελεύθερη βούληση του δράστη πριν αποκαλυφθεί η πράξη του από τις αρχές), οι οποίες είναι και οι μόνες που μπορούν να νομιμοποιηθούν με σκέψεις αναγόμενες αποκλειστικά στη φύση και τον σκοπό των ποινών του ποινικού δικαίου και, κατ' επέκταση, μπορούν χωρίς πρόβλημα να ενταχθούν στο χώρο του ουσιαστικού ποινικού δικαίου. Το προτεινόμενο νέο άρθρο 45Δ ΚΠΔ, αντίθετα, όπως και το προτεινόμενο νέο άρθρο 308Β ΚΠΔ, που αντιστοιχούν στα ισχύοντα άρθρα 384 παρ. 2 επ., 406 Α παρ. 2 επ. ΠΚ και 308 Β ΚΠΔ, λαμβάνουν υπόψη τους ευρύτερης εμβέλειας δικονομικές σκοπιμότητες (π.χ. επιτάχυνση της ποινικής δίκης, οικονομία της δίκης), σε συνδυασμό και με αιτήματα της αποκαταστατικής δικαιοσύνης.

Σε ό,τι αφορά το περιεχόμενό του, το άρθρο 45Δ ΚΠΔ του σχεδίου αφορά αποκλειστικά περιπτώσεις αποκατάστασης της βλάβης που λαμβάνουν χώρα πριν την έναρξη της ποινικής δίωξης, καταλαμβάνει εξίσου τόσο τα ιδιοκτησιακά και περιουσιακά αδικήματα που στρέφονται κατά ιδιωτών όσο και αυτά που στρέφονται κατά του δημοσίου και διακρίνει συστηματικά, όπως και τα προτεινόμενα νέα άρθρα 384 ΠΚ και 406Α ΠΚ του σχεδίου, μεταξύ των αδικημάτων σε βάρος της δημόσιας περιουσίας που τελούνται από ιδιώτες και των ίδιων αδικημάτων που τελούνται από δημοσίους υπαλλήλους (βλ. για την τεκμηρίωση αυτής της διάκρισης τις αιτιολογικές σκέψεις στα προαναφερόμενα άρθρα 384 και 406Α ΠΚ του σχεδίου). Τα αδικήματα ιδιωτών σε βάρος της δημόσιας περιουσίας εξισώνονται σε ό,τι αφορά την μεταχείρισή τους με τα αδικήματα σε βάρος της ιδιωτικής περιουσίας: Αν πρόκειται για πλημμελήματα ιδιωτών, ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών απέχει *οριστικά* από την άσκηση της ποινικής δίωξης, ενώ αν πρόκειται για κακουργήματα ιδιωτών ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών απέχει από την ποινική διάταξη *προσωρινά*, υπό τον όρο ότι ο υπαίτιος δεν θα τελέσει ομοειδές κακούργημα ή πλημμέλημα εντός τριετίας που ακολουθεί την έκδοση της πράξης προσωρινής αποχής από την ποινική δίωξη. Σε περίπτωση παραβίασης του όρου αυτού, η ποινική δίωξη για την οποία αποφασίστηκε η υφ' όρον αποχή κινείται μόλις η καταδίκη για το έγκλημα που τελέστηκε εντός της τριετίας καταστεί αμετάκλητη και το δικαστήριο που δικάζει την υπόθεση επιβάλλει στην περίπτωση αυτή ποινή φυλάκισης μέχρι τριών ετών. Εάν δεν τελεστεί ομοειδής αξιόποινη πράξη εντός της παραπάνω τριετίας, η αποχή από την ποινική δίωξη καθίσταται οριστική. Η προαναφερόμενη ρύθμιση για τα κακουργήματα ιδιωτών εφαρμόζεται, ανάλογα, και στις περιπτώσεις που πρόκειται για πλημμέλημα σε βάρος της δημόσιας περιουσίας που τελέστηκε από δημόσιο υπάλληλο κατά την άσκηση των καθηκόντων, με την έννοια των προτεινόμενων νέων άρθρων 384 παρ. 2 και 406Α ΠΚ του σχεδίου. Για τα κακουργήματα δημοσίων υπαλλήλων σε βάρος της δημόσιας περιουσίας υφίσταται δυνατότητα εφαρμογής μόνο της διαδικασίας που προβλέπεται στο προτεινόμενο νέο άρθρο 308Β ΚΠΔ του σχεδίου (ποινική συνδιαλλαγή), με τα εκεί προβλεπόμενα ευεργετήματα σε ό,τι αφορά την ποινική μεταχείριση του δράστη. Ρητά ορίζεται, εξάλλου, ότι η εφαρμογή των παραπάνω ρυθμίσεων δεν επηρεάζει τυχόν άλλη ευθύνη του υπαιτίου, όπως αυτή που προκύπτει από την παραβίαση διοικητικών ή πειθαρχικών διατάξεων ή από την αξίωση για χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης.

Ειδική πρόβλεψη προτείνεται για τα εγκλήματα της νομιμοποίησης εγκληματικών εσόδων. Στη ρύθμιση επιχειρείται να εκφραστούν με συστηματικό τρόπο οι

αντίστοιχες επιλογές στο πεδίο του ουσιαστικού ποινικού δικαίου¹, δηλ. αφενός η θεσμοθέτηση «αυτόνομης» έμπρακτης μετάνοιας, ενόψει της ιδιόμορφης σύνδεσης του αδίκου του ξεπλύματος με αυτό του βασικού εγκλήματος στη βάση της επιλήψιμης περιουσίας και αφετέρου η διατήρηση της επιρροής της έμπρακτης μετάνοιας για το βασικό έγκλημα στην εξάλειψη του αξιοποίνου των εγκλημάτων νομιμοποίησης, με την πρόσθετη ωστόσο προϋπόθεση ότι ο δράστης των τελευταίων θα πρέπει να επιστρέψει ομοίως όσα αποκόμισε από τη δική του συμπεριφορά.

III. Κύρια ανάκριση

1. Έλεγχος περιουσιακών στοιχείων των εμπλεκόμενων

ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Στο άρθρο 248 του ΚΠΔ μετά από την παρ. 2 προστίθεται παρ. 3, οι δε παράγραφοι 3, 4 και 5 αναριθμούνται σε παρ. 4, 5, και 6 αντίστοιχα:

Άρθρο 248

Ενέργειες του ανακριτή

3. Αν υφίστανται επαρκείς ενδείξεις ότι ο κατηγορούμενος αποκόμισε ή προσπόρισε σε άλλον περιουσιακό όφελος από το έγκλημα ο ανακριτής οφείλει να διερευνήσει την περιουσιακή κατάσταση του κατηγορουμένου, προβαίνοντας προς τούτο σε κάθε αναγκαία ενέργεια σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 259Α. Η έρευνα μπορεί να παραλειφθεί αν τέτοιος έλεγχος έχει λάβει χώρα στο πλαίσιο της τυχόν προηγηθείσας προκαταρκτικής εξέτασης.

Στο δεύτερο κεφάλαιο του δεύτερου τμήματος του τρίτου βιβλίου του ΚΠΔ προστίθεται νέο άρθρο 259 Α ως εξής:

Άρθρο 259 Α

Άρση περιουσιακού απορρήτου

1. Όταν διεξάγεται κύρια ανάκριση και συντρέχουν επαρκείς ενδείξεις ότι ο κατηγορούμενος αποκόμισε ο ίδιος ή προσπόρισε σε άλλον περιουσιακό όφελος από το έγκλημα, ο ανακριτής, με αιτιολογημένη διάταξή του, που εκδίδεται μετά από γνώμη του εισαγγελέα, μπορεί να αίρει το φορολογικό, τραπεζικό, χρηματιστηριακό και κάθε άλλου είδους απόρρητο με την εξαίρεση του δικηγορικού (άρθρο 39 παρ. 1 ν. 4194/2013) και να αποκτά πρόσβαση σε κάθε μορφής αρχείο Δημόσιας Αρχής ή Οργανισμού που τηρεί και επεξεργάζεται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, προκειμένου να διερευνηθεί η περιουσιακή κατάσταση του κατηγορουμένου και, κατά την κρίση του ανακριτή, των συγγενών του, εξ αίματος ή εξ αγχιστείας ή εξ υιοθεσίας, σε ευθεία ή πλάγια γραμμή μέχρι β' βαθμού, της συζύγου του κατηγορουμένου, καθώς και τρίτων προσώπων, εφόσον τούτο κρίνεται αναγκαίο για την εξακρίβωση του εγκλήματος και συντρέχουν επαρκείς ενδείξεις ότι απέκτησαν περιουσία που προέρχεται από το έγκλημα.

2. Η διάταξη του ανακριτή αποστέλλεται στην Τράπεζα της Ελλάδος, με την ευθύνη της οποίας διαβιβάζεται άμεσα στις τράπεζες που λειτουργούν στη χώρα. Αποστέλλεται επίσης στις λοιπές υπηρεσίες και ιδρύματα από όπου τυχόν ζητούνται στοιχεία. Τα στοιχεία αποστέλλονται άμεσα στον ανακριτή, εντός είκοσι (20) ημερών από τη διαβίβαση της διάταξης. Σε σύνθετες περιπτώσεις μπορεί να ζητείται εύλογη πραιτέρω προθεσμία από τον ανακριτή. Αν παραβιαστούν οι παραπάνω προθεσμίες

¹ Βλ. πιο πάνω, 4η ενότητα.

ο ανακριτής επιβάλλει στα αρμόδια φυσικά πρόσωπα πρόστιμο από εκατό (100) έως χίλια (1000) ευρώ. Γνωστοποιεί επίσης την καθυστέρηση στην εποπτεύουσα το εκάστοτε νομικό πρόσωπο αρχή, η οποία επιβάλλει διοικητικό πρόστιμο από χίλια (1000) έως εκατό χιλιάδες (100.000) ευρώ. Σε ιδιαίτερα επείγουσες περιπτώσεις, όταν πιθανολογείται ότι η καθυστέρηση μπορεί να βλάψει την ανάκριση ή να επιτρέψει την απόκρυψη, ανάλωση ή μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων, ο ανακριτής, μετά από την έκδοση της διάταξης, μπορεί να αποκτά πρόσβαση στα απόρρητα που αίρονται και πριν ακόμη την αποστολή της διάταξης.

3. Τα στοιχεία της προηγούμενης παραγράφου αποστέλλονται στον ανακριτή σε ψηφιακή και συνοπτική έντυπη μορφή, με τρόπο που επιτρέπει την κατανόηση της εξέλιξης της περιουσιακής κατάστασης του κατηγορουμένου και των τρίτων τυχόν ελεγχόμενων προσώπων. Πριν από την κλήση του κατηγορουμένου σε απολογία, ο ανακριτής αποτυπώνει τα σχετικά με την περιουσιακή κατάσταση ευρήματα σε ειδικό πίνακα, ο οποίος μαζί με τα υπόλοιπα στοιχεία αποτελεί τμήμα της δικογραφίας. Οι λεπτομέρειες σχετικά με το περιεχόμενο των πιο πάνω ψηφιακών αρχείων, του πίνακα και της διαδικασίας επιβολής προστίμων της παραγράφου 2 καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έπειτα από γνώμη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος.

4. Τα απόρρητα της παραγράφου 1 μπορούν να αρθούν με την παραπάνω διαδικασία, εφόσον αυτό κρίνεται απαραίτητο για τη διακρίβωση του εγκλήματος.

2. Μέτρα δικονομικού καταναγκασμού

ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Ο τίτλος του Πέμπτου Κεφαλαίου του Δεύτερου Τμήματος του Δεύτερου Βιβλίου του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:

ΠΕΜΠΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΜΕΤΡΑ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΚΑΤΑΝΑΓΚΑΣΜΟΥ

Μετά από το άρθρο 282 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας προστίθενται άρθρα 282Α, 282Β και 282Γ, ως εξής:

Άρθρο 282 Α

Δέσμευση περιουσιακών στοιχείων

1. Κατά τη διάρκεια της κύριας ανάκρισης, μετά από τη διερεύνηση της περιουσιακής κατάστασης του κατηγορουμένου κατά το άρθρο 259 Α, ο ανακριτής, μετά από σύμφωνη γνώμη του εισαγγελέα, μπορεί να διατάσσει τη δέσμευση τραπεζικών λογαριασμών, περιεχομένου τραπεζικών θυρίδων και άλλων περιουσιακών εν γένει στοιχείων του κατηγορουμένου ακινήτων, κινητών και όσων ακόμη έχουν άυλη μορφή, εφόσον συντρέχουν σοβαρές ενδείξεις ότι τα περιουσιακά αυτά στοιχεία προέρχονται από ή σχετίζονται άμεσα με τη διερευνώμενη αξιόποινη πράξη ή ο κατηγορούμενος αποκόμισε όφελος από αυτήν. Η δέσμευση μπορεί να αφορά περιουσιακά στοιχεία και τρίτου φυσικού ή νομικού προσώπου, στο οποίο κατά τις υπάρχουσες ενδείξεις περιήλθε περιουσία από το έγκλημα, ή μεταβιβάστηκε τέτοια περιουσία με σκοπό την αποφυγή της αποστέρησης ή δήμευσής της, ιδίως όταν η μεταβίβαση έλαβε χώρα χωρίς αντάλλαγμα ή το αντάλλαγμα υπολείπεται εμφανώς της αξίας των περιουσιακών στοιχείων. Σε ιδιαίτερα επείγουσες περιπτώσεις, όταν πιθανολογείται ότι η καθυστέρηση μπορεί να βλάψει την ανάκριση ή να επιτρέψει την απόκρυψη, ανάλωση ή μεταβίβαση του περιουσιακού στοιχείου, η δέσμευση

μπορεί να διαταχθεί επί συγκεκριμένου περιουσιακού στοιχείου και πριν από τη διερεύνηση της περιουσιακής κατάστασης του κατηγορουμένου. Η διάταξη εκδίδεται χωρίς προηγούμενη κλήση του κατηγορουμένου ή του τρίτου και δεν είναι απαραίτητο, με την εξαίρεση του εδαφίου β' της παρούσας παραγράφου, να αναφέρει συγκεκριμένο λογαριασμό, τίτλο, χρηματοπιστωτικό προϊόν, θυρίδα, κινητό ή ακίνητο περιουσιακό στοιχείο. Η δέσμευση ισχύει από τη χρονική στιγμή της επίδοσης της διάταξης προς την οικεία υπηρεσία ή φυσικό ή νομικό πρόσωπο προς το οποίο απευθύνεται. Σε περίπτωση δέσμευσης ακινήτου, πλοίου ή αεροσκάφους η δέσμευση επέχει θέση κατάσχεσης και επιδίδεται στον αρμόδιο υποθηκοφύλακα ή προϊστάμενο κτηματολογικού γραφείου ή στον οικείο λιμενάρχη ή την υπηρεσία πολιτικής αεροπορίας, οι οποίοι υποχρεούνται να προβούν την ίδια ημέρα σε σχετική σημείωση και να αρχειοθετήσουν το έγγραφο που τους επιδόθηκε.

2. Σε περίπτωση περισσότερων προσώπων η συνολική αξία των προς δέσμευση περιουσιακών στοιχείων που δεν προέρχονται από την αξιόποινη πράξη ούτε σχετίζονται άμεσα με αυτήν δεν μπορεί να υπερβαίνει την αξία του περιουσιακού οφέλους που φέρεται να έχει παραχθεί από το έγκλημα, εκτός αν τούτο κρίνεται απολύτως αναγκαίο με ειδική αιτιολογία που περιλαμβάνεται στη διάταξη. Σε κάθε περίπτωση η δέσμευση δεν μπορεί να καταλαμβάνει περιουσιακά στοιχεία αξίας υπέρτερης από το διπλάσιο του περιουσιακού οφέλους που φέρεται να παρήχθη από την αξιόποινη πράξη. Το ύψος της δέσμευσης αναφέρεται στη διάταξη του ανακριτή.

3. Επί περισσότερων περιουσιακών στοιχείων του ίδιου προσώπου προτιμάται η δέσμευση των περιουσιακών στοιχείων που ανήκουν αποκλειστικά στην κυριότητά του. Στις περιπτώσεις κοινών τραπεζικών λογαριασμών και άλλων κοινών περιουσιακών στοιχείων πρέπει να σταθμίζονται τα συμφέροντα των τρίτων συνδικαιούχων, ώστε η δέσμευση να μην εκτείνεται στη δική τους περιουσία, εφόσον πιθανολογείται ότι αυτή δεν συνδέεται με τη διερευνώμενη αξιόποινη πράξη.

4. Κατά την έκδοση της διάταξης του ανακριτή εξαιρούνται τα ποσά που είναι αναγκαία για την κάλυψη των αναγκών διαβίωσης του κατηγορουμένου και της οικογένειάς του, των εξόδων για τη νομική υποστήριξή του καθώς και των βασικών εξόδων για τη διατήρηση των δεσμευμένων περιουσιακών στοιχείων.

Άρθρο 282 Β

Αποτελέσματα και χρονική διάρκεια δέσμευσης - Προσφυγή

1. Από την έναρξη ισχύος της διάταξης δέσμευσης είναι άκυρη έναντι του δημοσίου κάθε διάθεση, διακίνηση ή επιβάρυνση των δεσμευμένων περιουσιακών στοιχείων. Αν η διάταξη αφορά ακίνητο, πλοίο ή αεροσκάφος, επέχει θέση κατάσχεσης.

2. Η διάταξη του προηγούμενου άρθρου επιδίδεται εντός προθεσμίας είκοσι (20) ημερών στον κατηγορούμενο ή στον τρίτο, οι οποίοι δύνανται να προσφύγουν με αίτησή τους προς το κατά τόπο αρμόδιο συμβούλιο πλημμελειοδικών ή εφετών, αν η ανάκριση διεξάγεται από εφέτη ανακριτή, εντός προθεσμίας τριάντα (30) ημερών, ζητώντας την άρση ή τον περιορισμό της διάταξης σε περιουσιακά στοιχεία μικρότερης αξίας. Η προσφυγή δεν αναστέλλει την εκτέλεση της διάταξης.

3. Η διάταξη του προηγούμενου άρθρου μπορεί να ανακληθεί ή να μεταρρυθμιστεί και η δέσμευση να αρθεί ή να περιοριστεί αυτεπαγγέλτως από τον ανακριτή ή και με αίτηση εκείνου κατά του οποίου στρέφεται, αν προκύψουν νέα στοιχεία ή συντρέξουν ιδιαίτερες περιστάσεις στο πρόσωπο του ίδιου ή της οικογένειάς του. Το άρθρο 291 εφαρμόζεται αναλόγως.

4. Η κατά το προηγούμενο άρθρο δέσμευση των περιουσιακών στοιχείων αίρεται αυτοδικαίως αν δεν εκδοθεί πρωτοβάθμια οριστική απόφαση του ποινικού δικαστηρίου εντός χρονικού διαστήματος ενός (1) έτους από την έκδοση της διάταξης, αν πρόκειται για πλημμέλημα και τριών (3) ετών, αν πρόκειται για κακούργημα. Η διάταξη αυτή δεν εφαρμόζεται στην περίπτωση που η εκδίκαση της υπόθεσης ανεστάλη σύμφωνα με το άρθρο 432 παράγραφος 1.

5. Κάθε αμφιβολία ή αντίρρηση ως προς την ισχύ, διάρκεια ή έκταση της δέσμευσης επιλύεται από το κατά την παράγραφο 2 αρμόδιο συμβούλιο.

6. Η διάταξη του άρθρου 282Α και κάθε δικαιοδοτική κρίση σχετικά με την άρση, διατήρηση ή τον περιορισμό της δέσμευσης κοινοποιείται στην Υπηρεσία Ανάκτησης και Διαχείρισης Περιουσιακών Στοιχείων από Εγκληματικές Πράξεις.

Άρθρο 282Γ

Ικανοποίηση παθόντος με αποδέσμευση περιουσιακών στοιχείων

1. Σε κάθε περίπτωση δέσμευσης περιουσιακών στοιχείων κατά τα άρθρα 282Α και 35Δ του παρόντος Κώδικα ή το άρθρο 48 Ν. 3691/2008, η προβλεπόμενη από τα άρθρα 197 Ε [ξέπλυμα] 384, 406 Α ΠΚ, 9 έως 12 Ν ΧΧΧ [φορολογικά αδικήματα] και 45 Δ παρ. 2 και 4, και 308 Β' του παρόντος Κώδικα απόδοση του πράγματος ή η ικανοποίηση του παθόντος μπορεί να γίνει και με την απόδοση μέρους ή του συνόλου των δεσμευμένων περιουσιακών στοιχείων. Για το σκοπό αυτό ο κατηγορούμενος ή το πρόσωπο στο οποίο αποδίδεται η αξιόποινη πράξη ή κατά του οποίου στρέφεται η έγκληση ή η μήνυση και οποιοσδήποτε τρίτος που ενεργεί με εντολή και για λογαριασμό του μπορούν, με ανέκκλητη δήλωσή τους προς τον εισαγγελέα, να συναινέσουν στην απόδοση των δεσμευμένων περιουσιακών στοιχείων. Σε περίπτωση που για οποιοδήποτε λόγο δεν επιτευχθεί η κατά τις προηγούμενες διατάξεις εξάλειψη του αξιοποιήσιμου, αποχή από την ποινική δίωξη ή συνδιαλλαγή, η δήλωση θεωρείται ως μη γενόμενη, εκτός αν το πρόσωπο που την υπέβαλε δηλώσει ρητά την επιθυμία του για την απόδοση των δεσμευμένων περιουσιακών στοιχείων. Η ίδια δήλωση μπορεί να υποβληθεί και ανεξαρτήτως των πιο πάνω προβλέψεων σε κάθε στάδιο της ποινικής δίκης, μέχρι και την έκδοση της απόφασης σε δεύτερο βαθμό.

2. Αν η δήλωση της παρ. 1 υποβληθεί στην προδικασία, αρμόδιο όργανο για την απόδοση των δεσμευμένων είναι το συμβούλιο πλημμελειοδικών. Σε κάθε άλλη περίπτωση για την τύχη των δεσμευμένων αποφασίζει το δικαστήριο με την τελειωτική απόφαση.

Στο άρθρο 310 του ΚΠΔ προστίθεται τρίτη παράγραφος ως εξής:

Άρθρο 310

Απόφαση ότι δεν πρέπει να γίνει κατηγορία κτλ.

3. Στις περιπτώσεις της παραγράφου 1 το συμβούλιο αποφαινεται για την τύχη των περιουσιακών στοιχείων που έχουν δεσμευτεί. Αν παύσει οριστικά την ποινική δίωξη λόγω παραγραφής ή θανάτου του κατηγορουμένου το συμβούλιο αίρει τη δέσμευση και διαβιβάζει αντίγραφο της δικογραφίας στην Υπηρεσία Ανάκτησης και Διαχείρισης Περιουσίας από Εγκληματικές Πράξεις. Το ίδιο πράττει και στην περίπτωση που η δέσμευση είχε επιβληθεί σε βάρος τρίτου. Σε κάθε άλλη περίπτωση,

από τις αναφερόμενες στην παράγραφο 1, η δέσμευση αίρεται και τα περιουσιακά στοιχεία αποδίδονται στους ιδιοκτήτες τους.

Στο άρθρο 315 ΚΠΔ προστίθεται πέμπτη παράγραφος και ο τίτλος του άρθρου αντικαθίσταται ως εξής:

Άρθρο 315

Απόλυση ή προσωρινή κράτηση του κατηγορουμένου - Διατήρηση, άρση ή περιορισμός της δέσμευσης περιουσιακών στοιχείων

5. Αν κατά τη διάρκεια της ανάκρισης επιβλήθηκε δέσμευση περιουσιακών στοιχείων το συμβούλιο αποφασίζει για τη διατήρηση, την άρση ή τον περιορισμό της. Αν η δέσμευση έχει επιβληθεί σε βάρος τρίτου νομικού ή φυσικού προσώπου, σε βάρος του οποίου δεν έχει κινηθεί δίωξη για τα εγκλήματα των άρθρων 197Α και 197Β του Ποινικού Κώδικα, το συμβούλιο, εφόσον πιθανολογεί ότι η περιουσία περιήλθε στο τρίτο πρόσωπο, ή ακόμη μεταβιβάστηκε σε αυτό και εκείνο γνώριζε ως ενδεχόμενο ή όφειλε να γνωρίζει κατά τη μεταβίβαση ότι η περιουσία που απέκτησε προέρχεται από αξιόποινη πράξη και ότι ο σκοπός της μεταβίβασής της ήταν η αποφυγή της αποστέρησης και δήμευσης αυτής, ιδίως όταν η μεταβίβαση έλαβε χώρα χωρίς αντάλλαγμα ή το αντάλλαγμα υπολείπεται εμφανώς της αξίας των περιουσιακών στοιχείων, διατηρεί τη δέσμευση, ορίζει το τρίτο πρόσωπο μεσεγγυούχο της περιουσίας επιτρέποντάς του κάθε πράξη εκμετάλλευσής της πλην της εκποίησης ή διάθεσής της και διαβιβάζει αντίγραφο της δικογραφίας στην Υπηρεσία Ανάκτησης και Διαχείρισης Περιουσιακών Στοιχείων από Εγκληματικές Πράξεις. Η κατά το προηγούμενο εδάφιο διατήρηση της δέσμευσης αίρεται αυτοδικαίως αν εντός δύο (2) ετών από την έκδοση του βουλεύματος δεν εκδοθεί απόφαση αστικού δικαστηρίου, κατά το άρθρο 2 Ν XXXXX [Υπηρεσία Ανάκτησης].

Μετά από το άρθρο 373 του ΚΠΔ προστίθεται νέο άρθρο 373 Α ως εξής:

Άρθρο 373 Α

Τύχη δεσμευμένων περιουσιακών στοιχείων

1. Με την τελειωτική απόφαση το δικαστήριο αποφασίζει για την τύχη των δεσμευμένων περιουσιακών στοιχείων.
2. Σε περίπτωση αθώωσης του κατηγορουμένου το δικαστήριο αίρει τη δέσμευση και διατάσσει την απόδοση των περιουσιακών στοιχείων στον ιδιοκτήτη τους.
3. Σε περίπτωση καταδίκης, αν τα δεσμευμένα περιουσιακά στοιχεία προέρχονται άμεσα από την αξιόποινη πράξη και συνιστούν την περιουσιακή ζημία που υπέστη το θύμα, αποδίδονται στο τελευταίο. Διαφορετικά αποφασίζεται η δήμευσή τους και η ανάθεση της διαχείρισής τους στην Υπηρεσία Ανάκτησης και Διαχείρισης Περιουσίας από Εγκληματικές Πράξεις, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 68 Β παρ. 2 του Ποινικού Κώδικα.
4. Αν πρόκειται για περιουσιακά στοιχεία του άρθρου 68 Β παρ. 3 και 4 του Ποινικού Κώδικα το δικαστήριο, εφόσον επιβάλει την αποστέρηση αναθέτει τη διαχείρισή τους στην Υπηρεσία Διαχείρισης Περιουσίας από Εγκληματικές Πράξεις.
5. Το δικαστήριο μπορεί να περιορίσει τη δήμευση ή την αποστέρηση σε μέρος των δεσμευθέντων περιουσιακών στοιχείων. Στην περίπτωση αυτή αίρει κατά τα λοιπά τη

δέσμευση και διατάσσει κατά το σκέλος αυτό την απόδοση των περιουσιακών στοιχείων στον ιδιοκτήτη τους.

6. Σε περίπτωση οριστικής παύσης της ποινικής δίωξης λόγω παραγραφής ή θανάτου του κατηγορουμένου το δικαστήριο αίρει τη δέσμευση και διαβιβάζει αντίγραφο της δικογραφίας στην Υπηρεσία Ανάκτησης και Διαχείρισης Περιουσίας από Εγκληματικές Πράξεις.

7. Αν από τα στοιχεία της δικογραφίας προκύπτει ότι, πέραν των περιουσιακών στοιχείων που δεσμεύτηκαν κατά τα άρθρα 35Δ και 282Α ο κατηγορούμενος έχει στην κυριότητά του περιουσία που τελεί σε προφανή δυσαναλογία με τα νόμιμα εισοδήματά του, το δικαστήριο ενεργεί κατά το άρθρο 38, διαβιβάζοντας τη δικογραφία στον αρμόδιο εισαγγελέα ή τις φορολογικές αρχές. Αν πρόκειται για πράξη του άρθρου 187 ΠΚ επί της οποίας εκδίδεται καταδικαστική απόφαση, το δικαστήριο μπορεί στην περίπτωση αυτή να διατηρήσει τη δέσμευση των περιουσιακών στοιχείων επί των οποίων δεν επιβάλλει αποστέρηση ή δήμευση και να αναθέσει την προσωρινή διαχείρισή τους στην Υπηρεσία Ανάκτησης και Διαχείρισης Περιουσίας από Εγκληματικές Πράξεις για χρονικό διάστημα ενός (1) έτους.

Μετά το άρθρο 545 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας προστίθεται νέο άρθρο 545 Α, ως εξής

Άρθρο 545 Α

Αποζημίωση λόγω δέσμευσης περιουσιακών στοιχείων

1. Σε περίπτωση δέσμευσης περιουσιακών στοιχείων που αποδόθηκαν με την τελειωτική απόφαση του δικαστηρίου στον κατηγορούμενο ή τρίτο, αυτοί έχουν δικαίωμα να εγείρουν αγωγή στα πολιτικά δικαστήρια, κατά τη διαδικασία των άρθρων 663 επ. του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, για κάθε ζημία από την ολική ή μερική στέρηση της περιουσίας τους.

2. Τα άρθρα 534, 535, 539 παρ. 2 και 3, 541, 543, 544 και 545 εφαρμόζονται αναλόγως.

Κατάργηση διατάξεων του Ν. 4312/2014 Ρύθμιση δεσμευμένων ή κατασχεμένων χρηματικών απαιτήσεων και μετρητών

Οι διατάξεις των άρθρων 1-9 καταργούνται.

Ν. 3691/2008

Δέσμευση από τον Πρόεδρο της Αρχής

Το άρθρο 47Ν 3691/2008 καταργείται και το άρθρο 48 του ίδιου νόμου αντικαθίσταται ως εξής:

Άρθρο 48

Δέσμευση περιουσιακών στοιχείων από τον Πρόεδρο της Αρχής

Όταν διεξάγεται έρευνα από την Α΄ Μονάδα, ο Πρόεδρος της Αρχής, εφόσον δεν διεξάγεται προδικαστική έρευνα για την ίδια υπόθεση και συντρέχει επείγουσα περίπτωση, μπορεί να διατάσσει τη δέσμευση περιουσιακών στοιχείων, με τους όρους του άρθρου 282 Α και Β του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Η διάταξη ισχύει για δύο (2) μήνες και μπορεί να ανακληθεί από τον Πρόεδρο της Αρχής. Εφόσον ακολουθήσει προκαταρκτική εξέταση το συμβούλιο πλημμελειοδικών αποφασίζει για

τη διατήρηση ή τον περιορισμό της διάταξης. Αν το σχετικό βούλευμα δεν εκδοθεί πριν από τη λήξη της διάρκειάς της, η διάταξη του Προέδρου αίρεται αυτοδικαίως. Αρμόδιο συμβούλιο για την προβλεπόμενη από το άρθρο 282 Β παρ. 2 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας προσφυγή είναι το συμβούλιο πλημμελειοδικών του τόπου κατοικίας του κατηγορουμένου, εκτός αν έχει παραγγελθεί προκαταρκτική εξέταση, οπότε αρμόδιο είναι το οικείο δικαστικό συμβούλιο.

ΝΟΜΟΣ XXX

Υπηρεσία Ανάκτησης και Διαχείρισης Περιουσίας από Εγκληματικές Πράξεις

Άρθρο 1

Σύσταση Υπηρεσίας Ανάκτησης και Διαχείρισης Περιουσίας από Εγκληματικές Πράξεις

1. Στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων συστήνεται αυτοτελής Υπηρεσία Ανάκτησης και Διαχείρισης Περιουσίας από Εγκληματικές Πράξεις.

2. Στην Υπηρεσία Ανάκτησης και Διαχείρισης Περιουσίας από Εγκληματικές Πράξεις ανήκουν οι εξής ιδίως αρμοδιότητες:

α. Η διαχείριση των περιουσιακών στοιχείων που έχουν δημευτεί σύμφωνα με αμετάκλητη απόφαση ποινικού δικαστηρίου, αν δεν συντρέχει περίπτωση απόδοσής τους.

β. Η διαχείριση των περιουσιακών στοιχείων που έχουν αποστερηθεί από το δράστη αξιόποινης πράξης με αμετάκλητη απόφαση ποινικού δικαστηρίου και η διανομή τους στους δικαιούχους, στη βάση σχετικής δικαστικής απόφασης ή άλλου εκτελεστού τίτλου.

γ. Η αστική ανάκτηση αθέμιτου περιουσιακού οφέλους σύμφωνα με τα όσα ορίζονται στο άρθρο 2. Η Υπηρεσία οφείλει να παρακολουθεί τις σχετικές υποθέσεις και να διασφαλίζει έγκαιρα τα συμφέροντα του Δημοσίου και πριν από την άσκηση αγωγής με κάθε πρόσφορο τρόπο, συμπεριλαμβανομένης της αίτησης ασφαλιστικών μέτρων, ιδίως στις περιπτώσεις θανάτου του κατηγορουμένου ή οριστικής παύσης της ποινικής δίωξης λόγω παραγραφής.

δ. Η προσωρινή διαχείριση των περιουσιακών στοιχείων που έχουν κατασχεθεί ή δεσμευτεί στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας που εκκρεμεί.

ε. Η αποζημίωση θυμάτων αξιόποινων πράξεων, εκτός των εγκλημάτων που αναφέρονται στο άρθρο 1 Ν 3811/2009, για την αποζημίωση για τα οποία παραμένει αρμόδια η Ελληνική Αρχή Αποζημίωσης Θυμάτων Εγκληματικών Πράξεων.

στ. Η άσκηση αρμοδιοτήτων Εθνικής Υπηρεσίας Ανάκτησης Κεφαλαίων, κατά την έννοια του άρθρου 1 της Απόφασης 2007/845/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 6^{ης} Δεκεμβρίου 2007. Οι αρμοδιότητες αυτές ασκούνται παράλληλα και σε συνεργασία με το Γ΄ Τμήμα της Διεύθυνσης Διοικητικής Υποστήριξης του ΣΔΟΕ. Για το σκοπό αυτό ο Υπουργός Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων κοινοποιεί στη Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εντός μηνός από την ψήφιση του παρόντος νόμου και σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 2 και 3 της ίδιας Απόφασης, ότι η Υπηρεσία Ανάκτησης και Διαχείρισης Περιουσίας από Εγκληματικές Πράξεις αποτελεί το δεύτερο σημείο επαφής της Ελληνικής Δημοκρατίας.

ζ. Η υποβολή νομοθετικών και οργανωτικών προτάσεων για τη βελτίωση του συστήματος ανάκτησης και διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων που προέρχονται από αξιόποινες πράξεις.

3. Τα ειδικότερα θέματα που αφορούν την εφαρμογή του παρόντος άρθρου καθώς και ο τρόπος συγκρότησης και λειτουργίας της πιο πάνω Υπηρεσίας ρυθμίζονται με Προεδρικό Διάταγμα ύστερα από πρόταση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων καθώς και Οικονομικών.

Άρθρο 2

Αστική ανάκτηση αθέμιτου περιουσιακού οφέλους

1. Σε περιπτώσεις δέσμευσης περιουσιακών στοιχείων επί υποθέσεων για τις οποίες έπαυσε αργότερα οριστικά η ποινική δίωξη λόγω θανάτου του κατηγορουμένου ή παρέλευσης της προθεσμίας της παραγραφής, το Δημόσιο έχει δικαίωμα να διεκδικήσει τα περιουσιακά στοιχεία ή τα υποκατάστατά τους ή, αν αυτά δεν υπάρχουν, να αξιώσει την επιδίκαση ποσού μέχρι και την αξία τους, εφόσον αποδεικνύεται ότι προέρχονται από αξιόποινη πράξη.

2. Δικαίωμα αστικής ανάκτησης με το ίδιο περιεχόμενο διατηρεί το Δημόσιο και κατά του τρίτου φυσικού ή νομικού προσώπου, στο οποίο περιήλθε περιουσία από το έγκλημα, ή μεταβιβάστηκε τέτοια περιουσία με σκοπό την αποφυγή της αποστέρησης ή δήμευσής της, εφόσον το τρίτο πρόσωπο γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει ότι τα περιουσιακά στοιχεία που απέκτησε ενδέχεται να προέρχονται από αξιόποινη πράξη και ότι σκοπός της μεταβίβασής τους ήταν η αποφυγή της δήμευσης ή της αποστέρησής τους. Το δικαστήριο μπορεί να περιορίσει την υπέρ του Δημοσίου ανάκτηση σε ύψος κατώτερο της αξίας της περιουσίας αν κρίνει ότι τούτο επιβάλλεται ώστε να αποτραπεί η υπέρμετρη επιβάρυνση του τρίτου.

3. Οι σχετικές αγωγές ασκούνται ενώπιον του κατά τόπο αρμόδιου Πολυμελούς Πρωτοδικείου από την Υπηρεσία του παρόντος νόμου, για λογαριασμό του Δημοσίου. Κατά τη συζήτηση της υπόθεσης το δικαστήριο μπορεί να διατάξει τη διατήρηση της τυχόν διατηρηθείσας κατά το άρθρο 315 παράγραφος 5 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας δέσμευσης, μέχρι την έκδοση της απόφασης.

Αιτιολογικές σκέψεις

Η υλοποίηση κάθε στρατηγικής για την ανάκτηση των εγκληματικών εσόδων προϋποθέτει, πέρα από ουσιαστικού χαρακτήρα παρεμβάσεις, την εγκαθίδρυση ενός συνεκτικού συστήματος για τον έγκαιρο και αποτελεσματικό έλεγχο των περιουσιακών στοιχείων των εμπλεκόμενων προσώπων, καθώς και των συγγενών τους. Οι προς θεσμοθέτηση προτεινόμενες ειδικές εισαγγελίες, ο ουσιαστικός συντονισμός τους από αντεισαγγελέα του ΑΠ, και το απασχολούμενο σ' αυτές εξειδικευμένο προσωπικό μπορεί να συμβάλουν ώστε η σχετική επικοινωνία με τις εμπλεκόμενες δημόσιες αρχές ανά την επικράτεια (Τράπεζες, Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, Τράπεζα της Ελλάδος, Υποθηκοφυλακεία και Κτηματολογικά Γραφεία, Επιτροπή του άρθρ. 3 Α Ν 3213/2003) να βελτιωθεί και να υφίσταται έτσι πραγματική δυνατότητα κατανόησης και αξιοποίησης των σχετικών αποδεικτικών στοιχείων. Σκόπιμη εμφανίζεται στο πεδίο αυτό η κατάρτιση ειδικού λογισμικού που θα επιτρέπει την ομοιόμορφη ηλεκτρονική αποστολή των στοιχείων από όλες τις τραπεζικές εταιρείες και ιδίως την εύκολη επεξεργασία τους (με τη δυνατότητα π.χ. εντοπισμού των "νέων" καταθέσεων ανά ορισμένο χρονικό διάστημα, με τη συσχέτιση δεδομένων από περισσότερους λογαριασμούς).

Οι βελτιώσεις αυτές δεν έχουν μόνον σημασία για την υλοποίηση του στόχου της ανάκτησης του περιουσιακού οφέλους· μπορούν να συμβάλλουν καθοριστικά στην ίδια τη δίκαιη διερεύνηση και εκδίκαση των σχετικών υποθέσεων.

Η διακριτή αυτή στόχευση πρέπει να αναγνωριστεί στο πλαίσιο των προδικαστικών ερευνών, συμπεριλαμβανομένης της προκαταρκτικής εξέτασης και να μην εκλαμβάνεται σε κάθε περίπτωση ως αναγκαίο προστάδιο της δέσμευσης των περιουσιακών στοιχείων. Πρέπει γι' αυτό να διερευνηθεί η δυνατότητα σύστασης και λειτουργίας στους κόλπους κάθε εισαγγελίας -και πάντως κατ' ελάχιστο στις υπαγόμενες στην προτεινόμενη εδώ Εισαγγελία Οικονομικού Εγκλήματος και Διαφθοράς προδικαστικές δομές- Ειδικού Τμήματος Διερεύνησης της Περιουσιακής Κατάστασης και Ανάκτησης των Εγκληματικών Εσόδων και η εγκαθίδρυση ενός θεσμικού πλαισίου συνεργασίας του με όλες τις πιο πάνω αρμόδιες υπηρεσίες και φορείς.

Προς την ίδια αυτή κατεύθυνση κρίσιμος παραμένει ο γενικότερος εκσυγχρονισμός της διοίκησης όπως π.χ. η λειτουργία μιας κεντρικής τράπεζας δεδομένων για την ακίνητη περιουσία ανά την επικράτεια κ.λπ.. Η υλοποίηση του ίδιου στόχου θα μπορούσε επίσης να προωθηθεί με την ανάπτυξη ενός θεσμικού πλαισίου μόνιμης συνεργασίας των εισαγγελικών και δικαστικών αρχών με τις υπηρεσίες του ΣΔΟΕ ή/και της Αρχής του Ν 3691/2008 (π.χ. εγκαθίδρυση ομοιόμορφης ηλεκτρονικής φόρμας για την περιουσιακή κατάσταση των ερευνώμενων προσώπων).

Η πρόσβαση στα πιο πάνω στοιχεία θα πρέπει να διασφαλίζεται και στο πλαίσιο της προκαταρκτικής εξέτασης, με την έκδοση σχετικής διάταξης του Εισαγγελέα Εφετών. Η απόφαση για την τυχόν πρώιμη δέσμευση περιουσιακών στοιχείων, η δυνατότητα για την οποία θα πρέπει να αναγνωριστεί και στο στάδιο της προκαταρκτικής εξέτασης εφόσον η παραγγελία αφορά κακουργηματική πράξη, ανατίθεται στον αρμόδιο εισαγγελέα οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς, σκόπιμο είναι ωστόσο η τυχόν παράτασή της πέραν ενός σύντομου χρονικού διαστήματος να αποφασίζεται από το δικαστικό συμβούλιο. Το μοντέλο αυτό είναι προτιμότερο να υιοθετηθεί με γενική ρύθμιση στο σώμα του ΚΠΔ και να

καταλαμβάνει το σύνολο των συζητούμενων εδώ εγκληματικών συμπεριφορών, συμπεριλαμβανομένης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, επιλογή που θα μπορούσε άλλωστε να υιοθετηθεί με αναφορά στο σύνολο των κακουργημάτων. Όπως και στην περίπτωση της δήμευσης, έτσι και προκειμένου για το επαχθές μέτρο της δέσμευσης περιουσιακών στοιχείων, δεν φαίνεται να δικαιολογείται η διατήρηση διάσπαρτων επιμέρους προβλέψεων, με διαφορετικές προϋποθέσεις και μέσα άμυνας, ανάλογα με την υπό διερεύνηση εκάστοτε αξιόποινη πράξη.

Απαραίτητη βέβαια προϋπόθεση για την υλοποίηση μιας τέτοιας κατεύθυνσης θα ήταν, από την άλλη πλευρά, η συνειδητοποίηση στην πράξη του επαχθούς χαρακτήρα του συζητούμενου δικονομικού μέτρου και η δικαιοκρατική ρύθμισή του.

Στο ίδιο αυτό πλαίσιο θα πρέπει να αντιμετωπιστούν τα σοβαρά προβλήματα αρμοδιότητας που έχουν ανακύψει αναφορικά με τις συναφείς ρυθμίσεις του Ν 3691/2008 και την εκεί παρεχόμενη εξουσία του Προέδρου της Αρχής του άρθρ. 7 Α να προβαίνει σε πρώιμη δέσμευση των περιουσιακών στοιχείων προερχόμενων από "ύποπτες" συναλλαγές. Υφίστανται πράγματι εξαιρετικές περιπτώσεις, κατά τις οποίες η λειτουργία του "προληπτικού" πόλου της νομοθεσίας για το ξέπλυμα χρήματος μπορεί να τεκμηριώσει την ανάγκη πρώιμης δέσμευσης περιουσιακών στοιχείων, πριν ακόμη την έναρξη της προδικαστικής διερεύνησης για το ξέπλυμα ή/και τη βασική εγκληματική δραστηριότητα (π.χ. αναγγελία στην Αρχή εμβάσματος εκατομμυρίων ευρώ από υπάλληλο μη δικαιολογούντα στοιχειωδώς την προέλευση των χρημάτων). Η ανάθεση της σχετικής εξουσίας και για τις περιπτώσεις αυτές στο Συμβούλιο Πλημμελειοδικών, πέρα από άλλα προβλήματα, θα ματαίωνε τη δυνατότητα άμεσης αντίδρασης, ακόμη και όταν βάσιμα πιθανολογείται πως τα ίχνη του "βρόμικου" χρήματος μπορεί να χαθούν άμεσα.

Σκοπιμότερη εμφανίζεται για το λόγο αυτό η διατήρηση μεν της σχετικής εξουσίας του Προέδρου της Αρχής, κατά το άρθρ. 48 παρ. 5 Ν 3691/2008, με τη ρητή ωστόσο πρόβλεψη ότι η σχετική διάταξη για το «πάγωμα» των περιουσιακών στοιχείων έχει περιορισμένη χρονική διάρκεια, για την παράταση της οποίας αποκλειστικά αρμόδιο θα είναι και πάλι το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών, στο πλαίσιο της ακολουθούσας προκαταρκτικής εξέτασης που θα πρέπει για το λόγο αυτό να παραγγέλλεται άμεσα από τον αρμόδιο Εισαγγελέα. Η τυχόν διατηρούμενη δέσμευση θα μπορεί να ανακληθεί ή μεταρρυθμιστεί με τις ίδιες γενικές προϋποθέσεις που προβλέπονται στο σχέδιο.

Στο πεδίο τώρα της κύριας ανάκρισης, σκόπιμη εμφανίζεται η αναγνώριση της δυνατότητας του ανακριτή, που ερευνά οικονομικά εγκλήματα ή διαφθορά στο δημόσιο τομέα, να διατάσσει τη δέσμευση περιουσιακών στοιχείων, όταν υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ότι οι λογαριασμοί, οι τίτλοι, τα χρηματοπιστωτικά προϊόντα ή οι θυρίδες περιέχουν χρήματα ή πράγμα που προέρχονται από την τέλεση του εγκλήματος (βλ. ανάλογες ρυθμίσεις στις διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 6 του ν. 4022/2011 και 48 του ν. 3691/2008). Για τη συναφή διάταξη θα πρέπει να απαιτείται σύμφωνη σχετική γνώμη του εισαγγελέα, διατηρουμένου του δικαιώματος προσφυγής του κατηγορουμένου στο δικαστικό συμβούλιο και της υποβολής αίτησης ανάκλησης, εφόσον προκύψουν νέα στοιχεία.

Οι προτεινόμενες ρυθμίσεις επιχειρούν εξάλλου να οριοθετήσουν δικαιοκρατικά τη δυνατότητα του εισαγγελέα και του ανακριτή να αποκτούν άμεση πρόσβαση στις σχετικές πληροφορίες, εφόσον συντρέχει επείγουσα περίπτωση, ενώ ειδική πρόβλεψη προτείνεται για το δικηγορικό απόρρητο (βλ. σχετικά τις αιτιολογικές σκέψεις της 6^{ης}

ενότητας υπό Ι.1 και Ι.2.). Απαιτείται έτσι σε κάθε περίπτωση η έκδοση της σχετικής διάταξης, αν και η πρόσβαση στις σχετικές πληροφορίες μπορεί να αποκτηθεί και πριν ακόμη την κοινοποίησή της στα σχετικά νομικά ή φυσικά πρόσωπα (τράπεζες, κτηματολογικά γραφεία κ.λπ.).

Επομένως, το ενιαίο προτεινόμενο γενικό σχήμα για την αρμοδιότητα της δέσμευσης έχει συνοπτικά ως εξής:

- προκαταρκτική εξέταση: εισαγγελίας, παράταση από δικαστικό συμβούλιο με δυνατότητα προσφυγής και αίτησης ανάκλησης, εφόσον προκύψουν νέα στοιχεία

- κύρια ανάκριση: διάταξη ανακριτή με σύμφωνη εισαγγελική πρόταση, με δυνατότητα προσφυγής και αίτησης ανάκλησης εφόσον προκύψουν νέα στοιχεία

- "πρώιμη" δέσμευση με απόφαση του Προέδρου της Αρχής του Ν 3691/2008: περιορισμένη χρονικά ισχύς (δύο μηνών) και δυνατότητα διατήρησής της με βούλευμα του συμβουλίου πλημμελειοδικών στο πλαίσιο της ακολουθούσας προκαταρκτικής εξέτασης. Δυνατότητα προσφυγής και αίτησης ανάκλησης εφόσον προκύψουν νέα στοιχεία.

Στο σύνολο εξάλλου των περιπτώσεων αυτών το συζητούμενο μέτρο δικονομικού καταναγκασμού επικυρώνεται ή αίρεται ή ακόμη επιβάλλεται το πρώτον από το επιφορισμένο με την αρμοδιότητα της ουσιαστικής περάτωσης της κύριας ανάκρισης δικαιοδοτικό όργανο, κατά το πρότυπο της προσωρινής κράτησης.

Περαιτέρω, ενιαίας ρύθμισης χρήζουν στο ίδιο αυτό πεδίο σημαντικά προβλήματα, όπως η δυνατότητα σώρευσης δεσμεύσεων κατά περισσότερων κατηγορούμενων, με τελικό αποτέλεσμα η συνολική δεσμευμένη περιουσία να υπερβαίνει πολλαπλώς την φερόμενη ως επελθούσα περιουσιακή ωφέλεια ή ζημία, ή ακόμη το ζήτημα προσβολής δικαιωμάτων τρίτων-μη κατηγορουμένων, στις περιπτώσεις π.χ. συγκυριότητας ακινήτου ή -ιδίως- κοινών τραπεζικών λογαριασμών ή άλλων χρηματοοικονομικών προϊόντων. Στην τελευταία αυτή περίπτωση σκόπιμη κρίθηκε η "προτίμηση" της δέσμευσης προσωπικών περιουσιακών στοιχείων του κατηγορουμένου, εφόσον συντρέχουν οι σχετικές προϋποθέσεις και καλύπτονται με τον τρόπο αυτό οι επιδιωκόμενοι σκοποί.

Προκειμένου εξάλλου να συνειδητοποιηθεί σύμφωνα με τα παραπάνω ο επαχθής χαρακτήρας της δέσμευσης, αλλά και να ενισχυθεί η προσοχή των αρμόδιων οργάνων κατά την επιβολή της, σκόπιμη κρίθηκε η ειδική πρόβλεψη για την υποχρέωση του κράτους σε πλήρη αποζημίωση του υπόπτου, κατηγορουμένου ή τρίτου, συμπεριλαμβανομένης τυχόν αποθετικής ζημίας από την έλλειψη δυνατότητας διαχείρισης των δεσμευμένων περιουσιακών στοιχείων, σε περίπτωση απαλλαγής του ή κρίσης του αρμόδιου δικαστηρίου ότι παρά την καταδίκη δεν πρέπει να επιβληθούν οι κυρώσεις της δήμευσης ή αποστέρησης της περιουσίας.

Προς την ίδια κατεύθυνση, της δικαιοκρατικής οριοθέτησης των προτεινόμενων ρυθμίσεων, κινείται ιδίως η πρόβλεψη του σχεδίου για την αυτοδίκαιη άρση της δέσμευσης αν από την έκδοση της διάταξης δεν εκδοθεί πρωτοβάθμια οριστική απόφαση εντός ρητά προβλεπόμενων χρονικών ορίων (ένα έτος αν πρόκειται για πλημμέλημα και τρία έτη, αν πρόκειται για κακούργημα). Τα γνωστά προβλήματα καθυστέρησης στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης δεν θα πρέπει ασφαλώς να καταστήσουν οιονεί «μόνιμο» ένα ιδιαίτερα επαχθές μέτρο δικονομικού καταναγκασμού. Η συγκεκριμένη πρόταση υποστηρίζεται άλλωστε και από το άρθρ. 8 παρ. 1 της πρόσφατης υπ' αριθ. 2014/42 Οδηγίας, κατά το οποίο τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι τα θιγόμενα από τη δέσμευση πρόσωπα έχουν δικαίωμα «δίκαιης

δίκης για τη διαφύλαξη των δικαιωμάτων τους», δικαίωμα στο οποίο συμπεριλαμβάνεται όπως είναι γνωστό η πρόσβαση στο δικαστήριο εντός εύλογης προθεσμίας.

Έχουν εξάλλου εκτεθεί πιο πάνω οι προϋποθέσεις με τη συνδρομή των οποίων το κράτος είναι σκόπιμο να αποκτά πρόσβαση στην περιουσία τρίτων-αμέτοχων στο έγκλημα προσώπων στο πλαίσιο της ποινικής προδικασίας. Εφόσον αυτές συντρέχουν, τα πιο πάνω κατά περίπτωση αρμόδια όργανα μπορούν να επιβάλλουν τη σχετική δέσμευση, διατηρουμένων των σχετικών δικαιωμάτων αντίδρασης -και- του τρίτου σύμφωνα με όσα προτείνονται για τον ύποπτο και τον κατηγορούμενο (κατά περίπτωση δικαίωμα προσφυγής κατά της σχετικής διάταξης και αίτησης για την ανάκλησή τους εφόσον προκύψουν νέα στοιχεία που τη δικαιολογούν).

Η πιο πάνω έμφαση του ποινικού μηχανισμού στην αναζήτηση και διασφάλιση του εγκληματικού οφέλους θέτει βέβαια εντονότερα το ζήτημα διαχείρισης των σχετικών πόρων. Τονίστηκε άλλωστε ήδη ότι στο μέτρο που το ποινικό σύστημα στρέφει σταδιακά την προσοχή του στο συγκεκριμένο στόχο, εγκαταλείποντας έτσι τον παραδοσιακά περιορισμένο ρόλο της δήμευσης στα ενσώματα αντικείμενα που παρήχθησαν το πρώτον από το έγκλημα, ανακύπτει παράλληλα η αναγκαιότητα συντονισμού των σχετικών διαδικασιών και με τις ιδιωτικού χαρακτήρα παραμέτρους που συγκαθορίζουν τα κριτήρια διανομής του εγκληματικού προϊόντος και των περιουσιακών στοιχείων που έχουν δεσμευθεί για την ανάκτησή του. Στο ίδιο ζήτημα επιρροή φαίνεται να ασκεί και το γνωστό πρόβλημα της καθυστέρησης εκδίκασης των σχετικών υποθέσεων, που συζητείται σε περισσότερα σημεία και της παρούσας πρότασης, καθώς και το αναβαθμισμένο κάποτε στην κοινή γνώμη πρόταγμα για την «επιστροφή των κλεμμένων».

Όπως εκτέθηκε ήδη πιο πάνω, το γεγονός ότι τα προτεινόμενα εδώ μέτρα και κυρώσεις (δέσμευση, δήμευση και αποστέρηση περιουσιακών στοιχείων) θέτουν σε πολλές περιπτώσεις ζήτημα συνύπαρξης των συναφών απαιτήσεων των θυμάτων, συμπεριλαμβανομένου του δημοσίου, με τυχόν απαιτήσεις τρίτων προσώπων, θυμάτων ή μη άλλων αξιόποινων πράξεων σε βάρος τους από τον ίδιο κατηγορούμενο, επιβάλλει την επιλογή, με την εξαίρεση ιδίως της δέσμευσης και δήμευσης του άμεσου προϊόντος του εγκλήματος, η διαχείριση των σχετικών περιουσιακών στοιχείων να ανατίθεται σε μια Κεντρική Υπηρεσία, στους κόλπους της οποίας θα μπορούν οι ενδιαφερόμενοι, υποβάλλοντας τις διαγνωσθείσες σύμφωνα με το νόμο απαιτήσεις τους, να διεκδικούν την κατά νόμο ικανοποίησή τους.

Η τυχόν εξάλλου μακροχρόνια δέσμευση χρηματικών διαθεσίμων ή/και ακινήτων του κατηγορουμένου είναι σκόπιμο να μην του στερεί το δικαίωμα να ικανοποιήσει τον παθόντα, εφόσον το επιθυμεί, σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας.

Τούτη ωστόσο η ευχέρεια, που προβλέπεται στο σχέδιο (με τη δυνατότητα υποβολής σχετικής αίτησης για την άμεση απόδοση του χρηματικού ποσού ή τη μεταβίβαση της κυριότητας τυχόν ακινήτου στο θύμα) είναι προφανές ότι επιδιώκεται να υπηρετεί η ίδια και όχι να επικαθορίζεται από σταθμίσεις ουσιαστικού ή και δικονομικού ακόμη χαρακτήρα, άσχετες με τη δέσμευση καθαυτήν.

3. Δικαιοκρατική ενίσχυση των ειδικών ανακριτικών πράξεων

ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Οι παρ. 3 και επόμενες του άρθρου 253Α αντικαθίσταται ως εξής:

Άρθρο 253Α

Ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων

3. Για τη διενέργεια των αναφερόμενων στην παράγραφο 1 ανακριτικών πράξεων, καθώς και για το απολύτως αναγκαίο χρονικό διάστημα που απαιτείται για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού αποφαινεται με ειδικά και εμπειριστατωμένα αιτιολογημένο βούλευμά του το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο μετά από πρόταση του εισαγγελέα. Στην αιτιολογία του βουλεύματος γίνεται ειδική μνεία: α) της αξιόποινης πράξης, β) των σοβαρών ενδείξεων ενοχής σε βάρος του προσώπου κατά του οποίου διενεργείται η ανακριτική πράξη, γ) του σκοπού αυτής, δ) της αδυναμίας ή ιδιαίτερης δυσχέρειας διακρίβωσης του εγκλήματος με άλλο τρόπο, και ε) της απόλυτα αναγκαίας χρονικής διάρκειας της ανακριτικής πράξης. Σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις την ανακριτική πράξη μπορεί να διατάξει ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής. Στην περίπτωση αυτή είναι υποχρεωμένοι να εισαγάγουν μέσα σε προθεσμία τριών ημερών το ζήτημα στο αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο, το οποίο ελέγχει παράλληλα τη συνδρομή των εξαιρετικά επειγουσών περιστάσεων. Διαφορετικά η ισχύς της σχετικής διάταξης παύει αυτοδικαίως με τη λήξη της τριήμερης προθεσμίας. Αν εντός εύλογου χρόνου που δεν μπορεί να υπερβαίνει τις έξι ημέρες δεν εκδοθεί βούλευμα τα τυχόν ευρήματα δεν είναι αξιοποιήσιμα.

4 (νέα παράγραφος). Για τη διενέργεια της προβλεπόμενης στην παρ. 1 περ. α' ανακριτικής πράξης, ενημερώνεται ένας αυτεπάγγελα διοριζόμενος, κατά το άρθρο 340 παρ. 1 συνήγορος, στον οποίο, χωρίς να γνωρίζει το πρόσωπο κατά του οποίου στρέφεται η μήνυση ή έγκληση ή στο οποίο αποδίδεται η αξιόποινη πράξη ή ο κατηγορούμενος το γεγονός αυτό, ανατίθεται η άσκηση του συνόλου των δικαιωμάτων του. Η διενέργεια της ανακριτικής πράξης γίνεται υπό την εποπτεία δικαστικού λειτουργού. Κατά τη διεξαγωγή της ανωτέρω ανακριτικής πράξης είναι απαραίτητη η τήρηση πρακτικών με τη χρήση μαγνητοφώνησης ή και βιντεοσκοπήσης, εκτός εάν η χρήση αυτών των μέσων είναι απολύτως αδύνατη. Για τη διενέργεια της ανακριτικής πράξης συντάσσεται αναλυτική έκθεση κατά το άρθρο 148 ΚΠΔ.

5. (νέα παράγραφος) Οι περιγραφόμενες στην παράγραφο 1 ανακριτικές πράξεις δεν επιτρέπεται να καταλύουν δικαιώματα επαγγελματικού απορρήτου, όπως του συνηγόρου ή του ιατρού, ούτε να καταλήγουν σε λειτουργικό ισοδύναμο μιας μυστικής ανακριτικής εξέτασης.

6. Κάθε στοιχείο ή γνώση που αποκτήθηκε κατά τη διενέργεια των αναφερόμενων στην παράγραφο 1 ανακριτικών πράξεων μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο για τους λόγους που όρισε το δικαστικό συμβούλιο. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται τα στοιχεία αυτά ή οι αποκτηθείσες γνώσεις να χρησιμοποιηθούν για τη βεβαίωση εγκλήματος, τη σύλληψη δραστών και την εξάρθρωση άλλης εγκληματικής οργάνωσης, εφόσον το δικαστικό συμβούλιο αποφανθεί ειδικώς περί αυτού. Στοιχείο ή γνώση που αποκτήθηκε κατά παράβαση των προβλέψεων του παρόντος άρθρου δεν επιτρέπεται να αξιοποιηθεί σε καμία περίπτωση.

7. Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται και κατά τη διενέργεια των αντίστοιχων ερευνών που προβλέπονται σε ειδικούς ποινικούς νόμους των οποίων οι ρυθμίσεις εξακολουθούν να ισχύουν, εφόσον δεν έρχονται σε αντίθεση με τις διατάξεις του παρόντος.

Η διάταξη του άρθρου 253Β αντικαθίσταται ως εξής:

Άρθρο 253B

Ανακριτικές πράξεις επί εγκλημάτων διαφθοράς

1. Ειδικά για τις αξιόποινες πράξεις των άρθρων 235, 236, 237, 237Α - 237ΣΤ του Ποινικού Κώδικα, εφόσον αυτές δεν τελούνται στο πλαίσιο εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης, η έρευνα μπορεί να συμπεριλάβει και τη διενέργεια:

α) συγκαλυμμένης έρευνας, την οποία ενεργεί ανακριτικός υπάλληλος με παραγγελία του αρμόδιου εισαγγελέα και αφού ενημερωθεί προηγουμένως ο Αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου που εποπτεύει και συντονίζει το έργο των Εισαγγελέων Οικονομικού Εγκλήματος και Διαφθοράς. Η εν λόγω παραγγελία δίδεται αν συντρέχουν σοβαρές ενδείξεις ότι τελείται ήδη ή πρόκειται να επαναληφθεί η τέλεση κάποιας από τις προαναφερόμενες αξιόποινες πράξεις, όπως προκύπτει από ενδείξεις για προηγούμενη συστηματική δράση του προσώπου κατά του οποίου διενεργείται η συγκεκριμένη έρευνα ή από την εύρεση αδικαιολόγητων περιουσιακών στοιχείων του κατά τον έλεγχο της περιουσιακής κατάστασής του, και η αποκάλυψη αυτής είναι με άλλον τρόπο αδύνατη ή ιδιαιτέρως δυσχερής. Κατά τη συγκαλυμμένη έρευνα ο ανακριτικός υπάλληλος ή ο ιδιώτης που ενεργεί υπό τις οδηγίες του εμφανίζεται ως ωφελούμενος ή ως μεσολαβητής ωφελούμενου προσώπου από την αξιόποινη πράξη της παραγράφου 1 και διευκολύνει στην τέλεσή της τον δράστη που έχει εκδηλώσει την ειλημμένη απόφασή του για την τέλεση της αξιόποινης πράξης. Η συγκαλυμμένη έρευνα ενεργείται για εύλογο κατά τις περιστάσεις χρονικό διάστημα, το οποίο δεν μπορεί να υπερβαίνει τους τρεις μήνες και μπορεί να παραταθεί για ακόμη ένα τρίμηνο. Ο ενεργών τη συγκαλυμμένη έρευνα μπορεί να φέρει εικονικά στοιχεία ταυτότητας και φορολογικά ή άλλα στοιχεία και να συναλλάσσεται με αυτά για τις ανάγκες της έρευνας που διεξάγει. Οι λεπτομέρειες και η διαδικασία εκδόσεως των εν λόγω στοιχείων συγκάλυψης ορίζονται με κοινή υπουργική απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη. Για τις ενέργειες του συγκαλυμμένα δρώντος συντάσσεται αναλυτική έκθεση κατά τα άρθρα 148 έως 153. Αποδεικτικά στοιχεία που αποκτήθηκαν με ενέργειες του συγκαλυμμένα δρώντος, οι οποίες δεν μνημονεύονται αναλυτικά στην έκθεση, δεν λαμβάνονται υπόψη για την καταδίκη του κατηγορουμένου.

β) Άρσης του απορρήτου, καταγραφής δραστηριότητας εκτός κατοικίας και συσχέτισης ή συνδυασμού δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως αυτές προβλέπονται στα στοιχεία γ', δ' και ε' της παραγράφου 1 του άρθρου 253Α.

2. (νέα παράγραφος) Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται οι παράγραφοι 3 - 6 του προηγούμενου άρθρου.

3. (νέα παράγραφος) Κάθε στοιχείο ή γνώση που αποκτήθηκε κατά τη διενέργεια των αναφερόμενων στην παράγραφο 1 ανακριτικών πράξεων μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο για τους λόγους που όρισε το δικαστικό συμβούλιο.

Αιτιολογικές σκέψεις

Κατά τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται ευρεία επέκταση του πεδίου εφαρμογής των ειδικών ανακριτικών πράξεων που προβλέπονται στο άρθρο 253Α ΚΠΔ σε μία ολόκληρη σειρά αξιόποινων συμπεριφορών (βλ. π.χ. άρθρα 4 ν. 4198/2013, 14 παρ. 2 ν. 4267/2014). Με την υποπαράγραφο ΙΕ.16 του ν. 4254/2014 προστέθηκε μάλιστα στον ΚΠΔ η διάταξη του άρθρου 253B, με την οποία διευρύνθηκε ακόμη

περισσότερο η εφαρμογή των ανακριτικών πράξεων της συγκαλυμμένης έρευνας, της άρσης απορρήτου, της καταγραφής δραστηριότητας εκτός κατοικίας και της συσχέτισης ή του συνδυασμού δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καταλαμβάνοντας και τις αξιόποινες πράξεις των άρθρων 159, 159Α, 235, 236, 237 και 237Α του ΠΚ. Έτσι, η διάταξη του άρθρου 253Α ΚΠΔ, η οποία όταν είχε θεσπιστεί το έτος 2001 (: με το άρθρο 6 του ν. 2928/2001) είχε το χαρακτήρα εξαιρετικής ρύθμισης, σήμερα έχει καταστεί από το νομοθέτη ίσως το σημαντικότερο (: αλλά και το συνηθέστερο στην πράξη) εργαλείο για τη διερεύνηση μιας σωρείας εγκληματικών συμπεριφορών.

Η εφαρμογή των ειδικών ανακριτικών πράξεων μπορεί να δικαιολογηθεί όταν η ανακριτική διερεύνηση των σχετικών εγκλημάτων καθιστά απόλυτα αναγκαία τη χρησιμοποίησή τους, ενώ παράλληλα τούτο δεν αντιβαίνει στην αρχή της αναλογικότητας (*stricto sensu*), μεταξύ άλλων και ενόψει της σοβαρότητας των εγκλημάτων που αυτά αφορούν. Η προκαλούμενη με τις ειδικές ανακριτικές πράξεις σημαντική προσβολή των ατομικών ελευθεριών υπαγορεύει ωστόσο, ακόμη και στις περιπτώσεις που αυτές μπορεί να γίνουν αποδεκτές, όπως στα εγκλήματα δωροδοκίας λόγω της μυστικότητας που τα συνοδεύει εξαιτίας της αξιόποινης ταυτότητας της (αναγκαίας) σύμπραξης και των δύο μερών, τη θεσμοθέτηση αυστηρών εγγυήσεων εφαρμογής τους, ώστε να διασφαλίζεται η διαφύλαξη θεμελιωδών αρχών του κράτους δικαίου.

Προς την κατεύθυνση αυτή, ως ελάχιστες εγγυήσεις για την εφαρμογή των ειδικών ανακριτικών πράξεων γενικότερα, αλλά και στο πεδίο των εγκληματικών συμπεριφορών που τυποποιούνται στις διατάξεις των άρθρων 159, 159Α, 235, 236, 237 και 237Α του ΠΚ, προβλέπονται τα ακόλουθα:

α) Προκειμένου να διασφαλίζεται η δικονομική συμμετοχή του θιγόμενου προσώπου στη διαδικασία διεξαγωγής της ανακριτικής διείσδυσης ή συγκαλυμμένης έρευνας κρίνεται σκόπιμη η *ενημέρωση ενός αυτεπάγγελα διοριζόμενου συνηγόρου υπεράσπισης αυτού*. Ο τελευταίος θα τίθεται στο πλευρό του κατηγορουμένου, χωρίς αυτός να γνωρίζει τις σε βάρος του διενεργούμενες ανακριτικές πράξεις, και θα έχει την αρμοδιότητα να ελέγχει τη νομιμότητα της διεξαγωγής των μυστικών ανακριτικών πράξεων (βλ. *Δαλακούρα*, Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρου 6 του ν. 2928/2001, *ΠοινΧρον* 2001, σελ. 1022 επ., *Καϊάφα-Γκμπάντι*, Μοντέλα επιτήρησης στο κράτος ασφάλειας και δίκαιη ποινική δίκη, σε: *Καϊάφα-Γκμπάντι/С. Prittwitz*, Επιτήρηση και ποινική καταστολή στη σύγχρονη αντεγκληματική πολιτική, 2011, σελ. 93, *της ίδιας*, Μοντέλα επιτήρησης στο κράτος ασφάλειας και δίκαιη ποινική δίκη, 2010, σελ. 86, *Λίβου*, Οργανωμένο έγκλημα: Έννοια και δικονομικοί τρόποι αντιμετώπισής του, *Πρακτικά Ζ΄ ΠανεΣυνΕλλΕταιρΠοινΔικ ΕΕΠΔ*, 2000, σελ. 56 επ., *Μαργαρίτη*, Ανακριτική διείσδυση και δικαστικό συμβούλιο (: άρθρο 253Α ΚΠΔ), σε *Καϊάφα-Γκμπάντι/С. Prittwitz*, ό.π., σελ. 141).

β) Η θεσμοθέτηση αληθινής-πραγματικής (: και όχι τυπικής) αιτιολόγησης των προϋποθέσεων για τη διενέργεια των σχετικών ανακριτικών πράξεων (βλ. σχετ. *Δαλακούρα*, ό.π., *Μαργαρίτη*, ό.π.).

γ) Στην περίπτωση της συγκαλυμμένης έρευνας (: άρθρ. 253Β περ. α΄ ΚΠΔ), η σχετική πρόβλεψη για δυνατότητα διενέργειας αυτής μετά από παραγγελία του αρμόδιου εισαγγελέα και προηγούμενη ενημέρωση του Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου που συντονίζει το έργο των Εισαγγελέων Εγκλημάτων Διαφθοράς, είναι απαραίτητο να "ενισχυθεί" εγγυητικά από δικαστική εποπτεία της διενέργειάς τους, η οποία θα έχει τη μορφή της εισαγωγής του σχετικού ζητήματος στο αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο κατά το πρότυπο της παρ. 3 του άρθρου 253Α ΚΠΔ για την

έκδοση ενός ειδικά αιτιολογημένου βουλεύματος, που θα επιτρέπει ή όχι τη διεξαγωγή των συγκεκριμένων ειδικών ανακριτικών πράξεων.

δ) Στην περίπτωση της ανακριτικής διείσδυσης (: άρθρ. 253Α περ. α' ΚΠΔ) και της συγκαλυμμένης έρευνας (: άρθρ. 253Β περ. α' ΚΠΔ) είναι απαραίτητη επίσης η τήρηση αξιόπιστων πρακτικών για τις ενέργειες των συγκεκριμένα δρώντων με τη χρήση σύγχρονων μέσων (: βιντεοσκόπηση και μαγνητοφώνηση), έτσι ώστε να μην καταλείπεται καμία αμφιβολία σχετικά με τον τρόπο που έδρασαν οι τελευταίοι κατά τη διενέργεια των συγκεκριμένων ειδικών ανακριτικών πράξεων και να περιοριστούν οι δυνατότητες αυθαιρεσιών.

ε) Σε περίπτωση διενέργειας ανακριτικής διείσδυσης και συγκαλυμμένης έρευνας είναι απαραίτητη η ρητή πρόβλεψη στο νόμο ότι οι πιο πάνω ανακριτικές πράξεις απαγορεύεται να αποτελούν μυστική εξέταση του υπόπτου ή του κατηγορουμένου, έτσι ώστε να μην καταλύεται το δικαίωμα της σιωπής και το δικαίωμα της μη αυτοενοχοποίησής του και σε διαφορετική περίπτωση να προκαλείται απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας (βλ. *Καϊάφα-Γκμπάντι*, ό.π., σελ. 95, *Δαλακούρα*, Ανακριτική διείσδυση, δικαίωμα σιωπής και δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης, σε *Καϊάφα-Γκμπάντι/C. Prittwitz*, ό.π., σελ. 153).

στ) Η ρητή θέσπιση ορίων στη διεξαγωγή μυστικών ανακριτικών πράξεων, όπως π.χ. της άρσης του απορρήτου των τηλεπικοινωνιών ή της ανακριτικής διείσδυσης και της συγκαλυμμένης έρευνας, έτσι ώστε να μην καταλύονται έμμεσα δικαιώματα επαγγελματικού απορρήτου, όπως π.χ. του γιατρού ή του συνηγόρου (βλ. *Καϊάφα-Γκμπάντι*, ό.π., σελ. 95).

ζ) Η θεσμοθέτηση μέτρων αποκατάστασης ή μεταγενέστερης εξισορρόπησης της μυστικότητας της διαδικασίας προκειμένου να αποκατασταθεί η αρχή της ισότητας των όπλων, το δικαίωμα ακρόασης του κατηγορουμένου και τα δικαιώματα άλλων θιγόμενων προσώπων. Στην κατεύθυνση αυτή είναι απαραίτητη η θέσπιση διατάξεων για την τήρηση πρωτοκόλλων σχετικών με τα αποτελέσματα της παρακολούθησης, ώστε να καθίσταται δυνατή η πληροφόρηση των εμπλεκόμενων.

η) Η προσθήκη στη ρύθμιση του άρθρου 253Β ΚΠΔ διάταξης αντίστοιχης μ' εκείνη της παρ. 4 εδάφ. α' του άρθρου 253Α ΚΠΔ, σύμφωνα με την οποία κάθε στοιχείο ή γνώση που αποκτήθηκε κατά τη διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο για τους λόγους που όρισε το δικαστικό συμβούλιο.

θ) Ενόψει του ότι κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ για τη νομιμοποίηση της συγκαλυμμένης έρευνας ως ανακριτικής πράξης απαιτείται ο δράστης (και όχι ο ανακριτικός υπάλληλος) να έχει την πρωτοβουλία για την τέλεση της αξιόποινης πράξης, η σημερινή διατύπωση του άρθρου 253Β περ. α' ΚΠΔ (: "και διευκολύνει στην τέλεσή της τον δράστη που την έχει προαποφασίσει") δεν κρίνεται επιτυχής, γιατί εάν ο κατηγορούμενος έχει προαποφασίσει ή όχι να τελέσει μία αξιόποινη πράξη είναι αδιάφορο. Αυτό που απαιτείται είναι να ενήργησε κατά τέτοιο τρόπο ώστε να εκδήλωσε εμπράκτως την πιο πάνω προαπόφασή του έχοντας την πρωτοβουλία για τη διάπραξη π.χ. του εγκλήματος της παθητικής δωροδοκίας. Συνεπώς, η σχετική φράση του άρθρου 253Β περ. α' ΚΠΔ αντικαθίσταται από τη φράση "και διευκολύνει στην τέλεσή της τον δράστη που έχει εκδηλώσει την ειλημμένη απόφασή του για την τέλεση της αξιόποινης πράξης."

ι) Ιδιαίτερα προβληματική εμφανίζεται εξάλλου η σημερινή πρόβλεψη του άρθρου 253Β ΚΠΔ κατά το σκέλος της που επιτρέπει τη διενέργεια συγκαλυμμένης έρευνας «αν συντρέχουν σοβαρές ενδείξεις ότι ... πρόκειται να επαναληφθεί η τέλεση κάποιας

από τις αξιόποινες πράξεις της παρ. 1 (: άρθρα 159, 159Α, 235, 236, 237 και 237Α ΠΚ) και η αποκάλυψη αυτής είναι με άλλον τρόπο αδύνατη ή ιδιαιτέρως δυσχερής». Η κατάφαση σοβαρών ενδείξεων ενοχής, ως στοιχείο της αιτιολογίας του εκδιδόμενου σύμφωνα με τα παραπάνω βουλεύματος, δεν επιτρέπεται να εξαντλείται σε απλές «φήμες» ή αόριστες αστυνομικές «πληροφορίες» ότι το θιγόμενο πρόσωπο εμπλεκόταν στο παρελθόν στην τέλεση αξιόποινων πράξεων και συνεπώς θα επαναλάβει αυτές και στο μέλλον (: όπως δυστυχώς συνηθίζεται στην πράξη), αλλά να προκύπτει από αντικειμενικά στοιχεία, όπως π.χ. από τη συστηματική δράση του θιγόμενου προσώπου ή από την εύρεση αδικαιολόγητων περιουσιακών στοιχείων στα πλαίσια ελέγχου του «πόθεν έσχες». Τέτοιου είδους στοιχεία έχουν περιληφθεί στον κανόνα του άρθρου 253B ΚΠΔ ρητά, έτσι ώστε να αποφευχθεί η αδικαιολόγητη χρήση του κατά το σκέλος αυτό των μελλοντικά αναμενόμενων να τελεστούν πράξεων. Από την άλλη πλευρά το ανώτατο όριο του έτους για ένα τέτοιο μέτρο που στηρίζεται σε ενδείξεις ότι πρόκειται να επαναληφθεί η τέλεση κάποιας από τις εδώ ενδιαφέρουσες πράξεις είναι επίσης υπερβολικά ευρύ. Ορθότερος κρίνεται ο δραστηκός περιορισμός του (π.χ. σε 3 μήνες) με αναγνώριση δυνατότητας μιας μόνο παράτασής του για περιορισμένο επίσης χρονικό διάστημα (π.χ. άλλων τριών μηνών) που θα βασίζεται στον επανέλεγχο υπαρχουσών ενδείξεων.

IV. Ποινική συνδιαλλαγή

ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Το άρθρο 308B αντικαθίσταται ως εξής:

Άρθρο 308B´

Ποινική συνδιαλλαγή

1. Στις περιπτώσεις που έχει ασκηθεί ποινική δίωξη για εγκλήματα των άρθρων 372-374, 375-377, 381, 382 και 386-404 του Ποινικού Κώδικα, ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών, μετά από αίτημα του κατηγορουμένου, που υποβάλλεται μέχρι την τυπική περάτωση της ανάκρισης σε περίπτωση κακουργηματικής πράξης και το αργότερο εντός τριάντα ημερών από την επίδοση του κλητηρίου θεσπίσματος ή της κλήσης σε περίπτωση πλημμεληματικής πράξης, καλεί τον κατηγορούμενο και τον παθόντα να εμφανιστούν ενώπιόν του μετά ή διά των συνηγόρων τους για συνδιαλλαγή. Ο εισαγγελέας διορίζει υποχρεωτικά συνήγορο από το σχετικό πίνακα του οικείου δικηγορικού συλλόγου στο διάδικο που δεν έχει συνήγορο.

2. Ο εισαγγελέας τάσσει προθεσμία δεκαπέντε ημερών στους συνηγόρους των διαδίκων για τη σύνταξη και υποβολή σε αυτόν του πρακτικού συνδιαλλαγής, στο οποίο βεβαιώνεται η απόδοση του αφαιρεθέντος ή ιδιοποιημένου πράγματος ή η εντελής ικανοποίηση του παθόντα. Για την εντελή ικανοποίηση πρέπει να έχουν καταβληθεί αποδεδειγμένα ή κατά δήλωση του παθόντα ή των κληρονόμων του το κεφάλαιο και οι τόκοι υπερημερίας.

3. Αν το πρακτικό συνδιαλλαγής συνταχθεί πριν από την απολογία του κατηγορουμένου, η ανάκριση θεωρείται περατωμένη. Αν το πρακτικό συνταχθεί μετά την απολογία του κατηγορουμένου, τα τυχόν επιβληθέντα για το συγκεκριμένο έγκλημα κατά το άρθρο 282 μέτρα δικονομικού καταναγκασμού αίρονται υποχρεωτικά με διάταξη του εισαγγελέα πλημμελειοδικών. Αν πρόκειται για πλημμέλημα, η υπόθεση αποσύρεται από την προσδιορισθείσα δικάσιμο.

4. Αν δεν επιτευχθεί συνδιαλλαγή, η αίτηση θεωρείται ως ουδέποτε υποβληθείσα, καταστρέφεται με το οικείο υλικό και τυχόν αντίγραφα τους δεν λαμβάνονται υπόψη σε κανένα στάδιο της δίκης.

5. Αν πρόκειται για πλημμέλημα, ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών εισάγει αμέσως την υπόθεση στο ακροατήριο του μονομελούς πλημμελειοδικείου, κλητεύοντας τον κατηγορούμενο. Αν πρόκειται για κακούργημα, μέσα σε πέντε ημέρες από την υποβολή σε αυτόν του πρακτικού συνδιαλλαγής, διαβιβάζει τη δικογραφία στον εισαγγελέα εφετών, ο οποίος εισάγει αμέσως την υπόθεση στο μονομελές εφετείο, κλητεύοντας τον κατηγορούμενο. Οι μάρτυρες δεν κλητεύονται, εκτός αν κριθεί αναγκαίο από τον αρμόδιο εισαγγελέα ή αν το διατάξει το δικαστήριο κατά τη δικάσιμο, για την εκτίμηση των περιστάσεων και την κατά την επόμενη παράγραφο επιλογή της μεταχείρισης του κατηγορουμένου.

6. Το δικαστήριο, λαμβάνοντας υπόψη το πρακτικό συνδιαλλαγής και τα στοιχεία της δικογραφίας, αποφασίζει για την ενοχή του κατηγορουμένου και επιβάλλει σε αυτόν, κατά το άρθρο 79 ΠΚ:

α) αν πρόκειται για πλημμέλημα εκτός αυτών που αναφέρονται στα άρθρα 384 παρ. 2 και 406Α παρ. 2 ΠΚ, χρηματική ποινή μπορεί όμως συνεκτιμώντας τις περιστάσεις να απαλλάξει τον υπαίτιο από κάθε ποινή,

β) αν πρόκειται για κακούργημα ή πλημμέλημα από αυτά που αναφέρονται στα άρθρα 384 παρ. 2 και 406Α παρ. 2 ΠΚ, φυλάκιση που δεν υπερβαίνει τα τρία έτη,

γ) αν πρόκειται για κακούργημα από αυτά που αναφέρονται στα άρθρα 384 παρ. 2 και 406Α παρ. 2 ΠΚ, ποινή στερητική της ελευθερίας μέχρι πέντε έτη.

Οι επιβαλλόμενες ποινές, όπως και η τυχόν απαλλαγή από αυτήν σύμφωνα με την περ. α', εγγράφονται στο ποινικό μητρώο. Δικαστικά έξοδα δεν επιβάλλονται.

7. Κατά της απόφασης του δικαστηρίου επιτρέπεται στον κατηγορούμενο και στον εισαγγελέα να ασκήσουν έφεση ως προς το σκέλος της ποινής.

8. Η διαδικασία του παρόντος άρθρου δεν επεκτείνεται στα συρρέοντα εγκλήματα που δεν περιλαμβάνονται στην απαρίθμηση της παρ. 1. Η επιτευχθείσα ποινική συνδιαλλαγή συνεπάγεται τα αυτά αποτελέσματα και για τον υπαίτιο των εγκλημάτων των άρθρων 197 Α και 197 Β του Ποινικού Κώδικα, αν αυτός καταβάλει στην Υπηρεσία Ανάκτησης και Διαχείρισης Περιουσίας από Εγκληματικές Πράξεις ό,τι αποκόμισε από την πράξη του. Αν η περιουσία που αναφέρεται στα άρθρα 197 Α και 197 Β του Ποινικού Κώδικα και προέρχεται από το έγκλημα για το οποίο επιτεύχθηκε ποινική συνδιαλλαγή βρίσκεται στην κυριότητα του υπαιτίου, απαιτείται η μεταβίβασή της στην Υπηρεσία Ανάκτησης και Διαχείρισης Περιουσίας από Εγκληματικές Πράξεις.

9. Η εφαρμογή του άρθρου αυτού δεν επηρεάζει τυχόν άλλη ευθύνη του υπαιτίου, όπως αυτή που προκύπτει από την παραβίαση διοικητικών ή πειθαρχικών διατάξεων ή από την αξίωση για χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης.

Αιτιολογικές σκέψεις

Το προτεινόμενο νέο άρθρο 308B υιοθετεί σε γενικές γραμμές, σε ό,τι αφορά τη δομή και τα αποτελέσματα της διαδικασίας ποινικής συνδιαλλαγής που προβλέπει, το περιεχόμενο του ισχύοντος άρθρου 308B του ΚΠΔ, όπως αυτό προστέθηκε στον ΚΠΔ με το άρθρο 17 Ν. 3904/2010. Αν και η συζητούμενη ρύθμιση δεν βρήκε στην

πράξη απήχηση ανάλογη των προσδοκιών του νομοθέτη, δεν παύει να παρέχει ένα χρήσιμο εργαλείο για τη διαχείριση περιπτώσεων αποκατάστασης της βλάβης του εννόμου αγαθού που λαμβάνει χώρα μετά την έναρξη της δίωξης και δεν κρίνεται σκόπιμη, ως εκ τούτου, η αναγνώριση ευεργετημάτων στο δράστη ανάλογα με αυτά που παρέχουν τα άρθρα 384 και 406Α ΠΚ. Η ουσιαστική καινοτομία του σχεδίου συνίσταται στο ότι εντάσσει στην εμβέλειά της ρύθμισης και τα αδικήματα σε βάρος του δημοσίου, τα οποία αρχικά είχαν εξαιρεθεί από το θεσμό της ποινικής συνδιαλλαγής, ενώ στη συνέχεια υπήχθησαν στο Ν. 4312/2014. Για λόγους συστηματικής ενότητας, αλλά και άρσης των πολλαπλών ασαφειών που χαρακτηρίζουν αυτόν τον νόμο, προτείνεται η κατάργησή του και η υπαγωγή της σχετικής ύλης, που αυτός καλύπτει, είτε στο σύστημα των διατάξεων που ισχύει και για τις προσβολές της περιουσίας ιδιωτών, είτε σε ειδικότερες ρυθμίσεις, όταν αυτό δικαιολογείται από τη φύση των επιμέρους αδικημάτων και του αντικειμένου προσβολής αυτών (βλ. π.χ. τις ειδικότερες ρυθμίσεις που προτείνονται στο σχέδιο για τα φορολογικά αδικήματα). Κατά τα λοιπά εισάγονται σε ό,τι αφορά την ποινική μεταχείριση των δραστών οι ίδιες διακρίσεις που διέπουν και τα προτεινόμενα νέα άρθρα 384 ΠΚ, 406Α ΠΚ και 46Δ ΚΠΔ του σχεδίου. Ειδικότερα, γίνεται σαφής διάκριση μεταξύ των αδικημάτων σε βάρος της δημόσιας περιουσίας που τελούνται από ιδιώτες και των ίδιων αδικημάτων που τελούνται από δημοσίους υπαλλήλους (βλ. για την τεκμηρίωση αυτής της διάκρισης τις αιτιολογικές σκέψεις στα άρθρα 384 και 406Α ΠΚ του σχεδίου). Τα αδικήματα ιδιωτών σε βάρος της δημόσιας περιουσίας εξισώνονται σε ό,τι αφορά την μεταχείρισή τους με τα αδικήματα σε βάρος της ιδιωτικής περιουσίας: Αν πρόκειται για πλημμελήματα, το δικαστήριο επιβάλλει χρηματική ποινή, μπορεί, όμως, συνεκτιμώντας τις περιστάσεις, ακόμη και να κρίνει τον υπαίτιο ατιμώρητο. Αν πρόκειται για κακουργήματα, επιβάλλει φυλάκιση που δεν υπερβαίνει τα τρία έτη. Αντίθετα, για τα αδικήματα δημοσίων υπαλλήλων σε βάρος της δημόσιας περιουσίας (αδικήματα των άρθρων 384 παρ. 2 και 406Α παρ. 2 ΠΚ) προβλέπεται αυστηρότερη μεταχείριση: Αν πρόκειται για πλημμέλημα το δικαστήριο επιβάλλει φυλάκιση που δεν υπερβαίνει τα τρία έτη, ενώ αν πρόκειται για κακούργημα επιβάλλει ποινή στέρησης της ελευθερίας μέχρι πέντε έτη.

V. Αποδείξεις

1. Αναβάθμιση Πραγματογνωμοσύνης

NOMOS XXX

Υπηρεσία Δικαστικών Πραγματογνωμόνων

Άρθρο 1

Σύσταση Υπηρεσίας Δικαστικών Πραγματογνωμόνων

1. Συστήνεται υπηρεσία δικαστικών πραγματογνωμόνων με πέντε υποδιευθύνσεις, οι οποίες λειτουργούν υπό την εποπτεία των προϊσταμένων της εισαγγελίας εφετών Αθηνών για την Αττική, της εισαγγελίας εφετών Θεσσαλονίκης για τη Βόρεια Ελλάδα, της εισαγγελίας εφετών Λάρισας για την Κεντρική Ελλάδα, της εισαγγελίας εφετών Πατρών για την Πελοπόννησο και τα Ιόνια Νησιά και της εισαγγελίας εφετών Χανίων για την Κρήτη και τα νησιά του Αιγαίου. Κάθε υποδιεύθυνση απαρτίζεται αποκλειστικά από πρόσωπα που κατέχουν ειδικές γνώσεις ορισμένης επιστήμης ή τέχνης.

2. Με Προεδρικό Διάταγμα καθορίζονται οι επιμέρους ειδικότητες των δικαστικών πραγματογνωμόνων, ο κατά ειδικότητα απαιτούμενος αριθμός τους, η κατά εφετειακή περιφέρεια κατανομή των σχετικών οργανικών θέσεων, ο τρόπος επιλογής τους, καθώς και η εν γένει υπηρεσιακή τους κατάσταση. Με το ίδιο Προεδρικό Διάταγμα καθορίζονται τα σχετικά με την υλικοτεχνική υποδομή που θα τεθεί στη διάθεση της υπηρεσίας.

3. Οι δικαστικοί πραγματογνώμονες της υπηρεσίας ασκούν τα εξής καθήκοντα: α) διενεργούν πραγματογνωμοσύνη, κατόπιν γραπτής παραγγελίας του αρμόδιου ανακριτή, εισαγγελέα ή των γενικών ή ειδικών προανακριτικών υπαλλήλων των άρθρων 33 και 34 του ΚΠΔ, καθώς και σε εκτέλεση βουλεύματος δικαστικού συμβουλίου ή απόφασης δικαστηρίου, σε υποθέσεις στις οποίες η ακριβής διάγνωση και κρίση κάποιου γεγονότος απαιτεί ειδικές γνώσεις ορισμένης επιστήμης ή τέχνης, β) συνεπικουρούν με κάθε πρόσφορο τρόπο το έργο του εισαγγελέα και των γενικών και ειδικών προανακριτικών υπαλλήλων κατά την προκαταρκτική εξέταση και την προανάκριση, καθώς και του ανακριτή κατά την κύρια ανάκριση, για την ακριβέστερη διάγνωση και κρίση γεγονότων για τα οποία απαιτούνται ειδικές γνώσεις επιστήμης ή τέχνης, γ) μπορούν να εξετάζονται ως μάρτυρες με ειδικές γνώσεις, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 203 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, όπως ισχύει, δ) διενεργούν πραγματογνωμοσύνη στο πλαίσιο πολιτικής δίκης κατόπιν παραγγελίας του αρμόδιου δικαστηρίου, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 368 και επόμενα του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας.

4. Εκείνος που διατάσσει την πραγματογνωμοσύνη γνωστοποιεί την έναρξη αυτής στον κατηγορούμενο, στον πολιτικώς ενάγοντα και στον αστικώς υπεύθυνο. Για το διορισμό τεχνικού συμβούλου εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 204 και επόμενα του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

5. Οι ειδικοί επιστήμονες και τα λοιπά πρόσωπα τα οποία υπηρετούν στην Υπηρεσία ειδικών πραγματογνωμόνων δεν επιτρέπεται να προσλαμβάνονται ως τεχνικοί σύμβουλοι ή να λαμβάνουν αμοιβή από διάδικο προκειμένου να γνωμοδοτήσουν σε οποιαδήποτε υπόθεση.

6. Εκείνος που διατάσσει την πραγματογνωμοσύνη, εφόσον παρίσταται ανάγκη, μπορεί να ζητήσει τη διενέργεια των πράξεων της παραγράφου 3 από την υπηρεσία δικαστικών πραγματογνωμόνων άλλης εφετειακής περιφέρειας, κατόπιν γραπτής άδειας του εισαγγελέα εφετών της τελευταίας.

7. Σε περίπτωση που δεν είναι δυνατή η διενέργεια πραγματογνωμοσύνης από την υπηρεσία δικαστικών πραγματογνωμόνων, ιδίως επειδή στην τελευταία δεν υπηρετούν πρόσωπα που διαθέτουν τις απαιτούμενες ειδικές γνώσεις, εφαρμόζονται οι διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας σχετικά με τον διορισμό πραγματογνώμονα από πίνακα ή από άλλη πηγή.

8. Η υπηρεσία δικαστικών πραγματογνωμόνων συνεργάζεται με τη Διεύθυνση Εγκληματολογικών Ερευνών της Ελληνικής Αστυνομίας, την οποία μπορεί να συνδράμει κατόπιν σχετικού έγγραφου αιτήματος.

ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Η παρ. 1 του άρθρου 184 ΚΠΔ τροποποιείται ως εξής:

Άρθρο 184

Αριθμός των πραγματογνωμόνων

1. Αν η πραγματογνωμοσύνη δεν μπορεί να διενεργηθεί από την προβλεπόμενη από το Ν. XXX υπηρεσία δικαστικών πραγματογνωμόνων ή σε εργαστήριο που ιδρύθηκε ειδικά από το νόμο, καθώς και σε άλλες εξαιρετικές περιπτώσεις, διορίζονται δύο ή περισσότεροι πραγματογνώμονες. Σε επείγουσες ή μικρότερης σημασίας περιπτώσεις μπορεί να διοριστεί μόνο ένας. Ο διορισμός τους σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις μπορεί να γίνει και προφορικά, επακολουθεί όμως η σύνταξη του εγγράφου.

Το άρθρο 185 ΚΠΔ τροποποιείται ως εξής:

Άρθρο 185

Πίνακας πραγματογνωμόνων

Το συμβούλιο των πλημμελειοδικών, ύστερα από πρόταση του εισαγγελέα πλημμελειοδικών, καταρτίζει μέσα στο τρίτο δεκαήμερο του Σεπτεμβρίου κάθε χρόνο πίνακα πραγματογνωμόνων κατά ειδικότητες από πρόσωπα που διαμένουν στην έδρα του και είναι κατάλληλα για την διενέργεια πραγματογνωμοσύνης, προτιμώντας δημόσιους υπαλλήλους. Ο πίνακας περιλαμβάνει όλες τις ειδικότητες που ορίζονται με υπουργική απόφαση μετά από πρόταση του Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου. Στον πίνακα περιλαμβάνονται κάτοχοι διδακτορικού ή μεταπτυχιακού διπλώματος ή επιστήμονες ή εμπειροτέχνες με αποδεδειγμένη εξειδίκευση στο επιστημονικό τεχνικό πεδίο τους και τουλάχιστον δεκαετή εμπειρία, συμπεριλαμβανομένων παιδοψυχιάτρων, και ελλείψει αυτών, ψυχιάτρων και ψυχολόγων εξειδικευμένων σε θέματα γενετήσιας εκμετάλλευσης και κακοποίησης παιδιών. Ο πίνακας υποβάλλεται στον εισαγγελέα εφετών, που έχει το δικαίωμα να ζητήσει τον Οκτώβριο από το συμβούλιο των εφετών τη μεταρρύθμισή του. Το συμβούλιο των εφετών αποφαινεται σχετικά τον Νοέμβριο. Ο πίνακας, αφού οριστικοποιηθεί, τοιχοκολλάται στο ακροατήριο του πλημμελειοδικείου και ανακοινώνεται το Δεκέμβριο κάθε χρόνου από τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών στους ανακριτικούς υπαλλήλους της περιφέρειας. Κάθε χρόνο ισχύει, ωστόσο συνταχθεί νέος πίνακας, ο πίνακας που συντάχθηκε το προηγούμενο έτος».

Το εδάφιο α' της παρ. 2 του άρθρου 186 ΚΠΔ αντικαθίσταται και προστίθεται εδάφιο β' ως εξής:

Άρθρο 186

Εκλογή και διορισμός πραγματογνωμόνων

2. Κατά την επιλογή των πραγματογνωμόνων το όργανο που διορίζει οφείλει να λαμβάνει υπόψη του την τυχόν προηγούμενη χρονική ασυνέπεια ή και την προηγούμενη απασχόληση των πραγματογνωμόνων του πίνακα και να αποφεύγει χωρίς σοβαρό λόγο να αναθέτει πραγματογνωμοσύνη στον ίδιο πραγματογνώμονα, αν υπάρχουν στον πίνακα άλλοι της ίδιας ειδικότητας που δεν διορίστηκαν στον ίδιο χρόνο. Σοβαρό λόγο ανάθεσης πραγματογνωμοσύνης στον ίδιο πραγματογνώμονα αποτελεί ιδίως η ιδιαίτερη εξειδίκευση και εμπειρία του σε συγκεκριμένο αντικείμενο.

Η διάταξη του άρθρου 188 ΚΠΔ αντικαθίσταται ως εξής:

Άρθρο 188

Ποιοι δεν διορίζονται πραγματογνώμονες

Δεν μπορούν να διοριστούν πραγματογνώμονες: α) όσοι δεν συμπλήρωσαν το 21ο έτος της ηλικίας τους β) όσοι διατελούν σε κατάσταση απαγόρευσης, γ) όσοι καταδικάστηκαν για κακούργημα ή πλημμέλημα που συνεπάγεται τη στέρηση των πολιτικών τους δικαιωμάτων ή την έκπτωσή τους από τη δημόσια υπηρεσία, καθώς και εκείνοι από τους οποίους έχει αφαιρεθεί η άδεια να ασκούν το επάγγελμά τους, δ) όσοι καταδικάστηκαν αμετάκλητα σε οποιαδήποτε πειθαρχική ποινή, ε) όσοι έχουν συμπράξει με οποιονδήποτε τρόπο στη διαμόρφωση της παρούσας κατάστασης του αντικείμενου της πραγματογνωμοσύνης, και στ) όσοι αναφέρονται στα άρθρα 210, 211 και 222. Αν δεν τηρηθεί η διάταξη αυτή, η πραγματογνωμοσύνη είναι άκυρη.

Τα εδάφια α' και β' του άρθρου 198 ΚΠΔ αντικαθίστανται ως εξής:

Άρθρο 198

Κατάρτιση και παράδοση της γνωμοδότησης

Η γνωμοδότηση των πραγματογνωμόνων πρέπει να είναι γραπτή και αιτιολογημένη με παράθεση των σημαντικότερων επιστημονικών απόψεων που έχουν υποστηριχθεί και των συνεπειών τους αναφορικά με το αντικείμενο της πραγματογνωμοσύνης. Πρέπει επίσης να περιλαμβάνει αιτιολογημένη τη γνώμη της μειοψηφίας, αν υπάρχει. Η γνωμοδότηση παραδίδεται στον ανακριτικό υπάλληλο ή στο δικαστήριο που διόρισε τους πραγματογνώμονες εντός προθεσμίας ενός μηνός από το διορισμό. Κατ' εξαίρεση η προθεσμία μπορεί να παραταθεί με αιτιολογημένο αίτημα του πραγματογνώμονα που υποβάλλεται σ' εκείνον που τον διόρισε.

Το πρώτο εδάφιο του άρθρου 203 ΚΠΔ τροποποιείται ως εξής:

Άρθρο 203 ΚΠΔ

Μάρτυρες με ειδικές γνώσεις

Αν είναι αναγκαία η κρίση προσώπων που έχουν εντελώς ειδικές γνώσεις για να διαγνώσουν κατάσταση πραγμάτων που δεν υπάρχει πια, καλούνται και εξετάζονται ως μάρτυρες πρόσωπα που έχουν τέτοιες γνώσεις, ιδίως από όσους υπηρετούν στην Υπηρεσία Δικαστικών Πραγματογνωμόνων ή σε εργαστήριο που ιδρύθηκε ειδικά από το νόμο ή έχουν περιληφθεί στον πίνακα πραγματογνωμόνων (άρθρο 185). Αν τα πρόσωπα αυτά δεν υπάρχουν ή αδυνατούν, μπορούν να κληθούν άλλα πρόσωπα που διαθέτουν τις απαιτούμενες ειδικές γνώσεις.

Στη διάταξη του άρθρου 204 ΚΠΔ προστίθεται τέταρτη παράγραφος, ως εξής:

Άρθρο 204

Διορισμός τεχνικού συμβούλου

4. Στον κατηγορούμενο που αποδεδειγμένα αδυνατεί οικονομικά να διορίσει με δικές του δαπάνες τεχνικό σύμβουλο, εφόσον υποβληθεί σχετικό αίτημα, διορίζεται τέτοιος από τον πίνακα του άρθρου 185, με σχετική διάταξη του ανακριτή ή απόφαση του δικαστηρίου.

N. 3213/2003

Δήλωση και έλεγχος περιουσιακής κατάστασης δημοσίων λειτουργών κ.λπ.

Στη διάταξη του άρθρου 1 του ν. 3213/2003 προστίθεται νέα περίπτωση μη', που έχει ως εξής:

Άρθρο 1

Υπόχρεοι σε δήλωση

μη) Όσοι άσκησαν καθήκοντα πραγματογνώμονα στο πλαίσιο ποινικής ή πολιτικής δίκης.

Η ισχύουσα σήμερα περίπτωση μη' αναριθμείται ως μθ'.

Αιτιολογικές σκέψεις

Η αστοχία στην κατάλληλη διερεύνηση μιας υπόθεσης οικονομικού χαρακτήρα στο πλαίσιο της προκαταρκτικής εξέτασης συχνά συνοδεύεται από την απουσία διεξαγωγής πραγματογνωμοσύνης, παρά την αναγκαιότητα για τη διενέργειά της, φαινόμενο μάλιστα που δεν είναι ομοίως σπάνιο ακόμη και κατά την παραπομπή της υπόθεσης στο ακροατήριο.

Αλλά και ο ίδιος ο θεσμός της πραγματογνωμοσύνης χρειάζεται να αναβαθμιστεί, αφού στην πράξη παρατηρείται έντονα το φαινόμενο είτε της ιδιαίτερα μεγάλης χρονικής καθυστέρησης για την ολοκλήρωσή της είτε της αντιμετώπισης του «αυτεπάγγελτου» διορισμού από τους διορισθέντες πραγματογνώμονες ως περιττής επιβάρυνσης, σε σχέση με τα λοιπά καθήκοντά τους. Ιδίως όμως η ποινική πρακτική έχει από καιρό επιφυλάξει σημαντική δυσπιστία στον αμερόληπτο και επαρκώς τεκμηριωμένο χαρακτήρα του έργου των πραγματογνωμόνων, αίσθηση που φαίνεται να έχει κυρίαρχη αναφορά στα πεδία της γραφολογίας και της οικονομικής επιστήμης, που ενδιαφέρουν ειδικότερα εδώ.

Προς την κατεύθυνση αυτή προτείνεται η σύσταση αυτοτελούς Υπηρεσίας Δικαστικών Πραγματογνωμόνων με επαρκή υλικοτεχνική υποδομή (π.χ. στο πεδίο της γραφολογίας) και η απασχόληση εκεί ικανού αριθμού πραγματογνωμόνων ως δημοσίων λειτουργών. Η δομή αυτή συνυπάρχει με τις σχετικές υπηρεσίες της ΕΛΑΣ, που έχουν ευρύτερο λειτουργικό ρόλο και έμφαση σε διαφορετικά πεδία ειδικοτήτων, διατηρουμένου του υφιστάμενου συστήματος των "καταλόγων", ποιοτικά αναβαθμισμένου ωστόσο ως προς τα κριτήρια επιλογής, ώστε να καλύπτονται ειδικότητες με σπάνια ζήτηση.

Περαιτέρω θεσπίζονται κριτήρια για μια περισσότερο ικανοποιητική αξιολόγηση των οριζόμενων πραγματογνωμόνων από άποψη επιστημονικής κατάρτισης και ήθους, ενώ επιχειρείται να αντιμετωπιστεί η καθυστέρηση στη διεξαγωγή της πραγματογνωμοσύνης με θέσπιση σύντομων προθεσμιών ολοκλήρωσής της και την απειλή σχετικών κυρώσεων (: π.χ. μη επαναδιορισμός).

Τέλος, προβλέπεται η επέκταση του -διοικητικού χαρακτήρα- ρυθμιστικού πλαισίου για το «πόθεν έσχες» στο σύνολο των πραγματογνωμόνων που έχουν ασκήσει έστω και μία φορά σχετικά καθήκοντα.

2. Ενίσχυση αποδεικτικής τεκμηρίωσης συμπεριφορών διαφθοράς με λήψη μέτρων προστασίας μαρτύρων

Άρθρο 45B

Αποχή από ποινική δίωξη μαρτύρων ειδικού καθεστώτος

1. Σε υποθέσεις σχετικές με τις αξιόποινες πράξεις των άρθρων 235-237 ΣΤ του Ποινικού Κώδικα, καθώς και οικονομικών εγκλημάτων σε βάρος του δημοσίου κατά την έννοια του άρθρου 35Α παρ. 3 και τις συναφείς με αυτές πράξεις, είναι δυνατόν να χαρακτηρίζεται ως μάρτυρας ειδικού καθεστώτος με πράξη του κατά τόπο αρμόδιου εισαγγελέα πλημμελειοδικών μετά από έγκριση του κατά τόπο αρμόδιου εισαγγελέα οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς, όποιος, χωρίς να εμπλέκεται με οποιονδήποτε τρόπο στις εν λόγω πράξεις και χωρίς να αποβλέπει σε ίδιο όφελος, συμβάλλει ουσιωδώς, με τις πληροφορίες που παρέχει στις διωκτικές αρχές, στην αποκάλυψη και δίωξη τους. Η κατά το προηγούμενο εδάφιο πράξη του εισαγγελέα μπορεί να ανακαλείται με τον ίδιο τρόπο και σε οποιοδήποτε στάδιο της ποινικής δίκης, αν ο εισαγγελέας κρίνει ότι δεν συντρέχουν οι λόγοι που τον οδήγησαν στην έκδοσή της.

2. Αν έχει υποβληθεί έγκληση ή μήνυση για τα εγκλήματα της ψευδορκίας, της ψευδούς καταμήνυσης, της συκοφαντικής δυσφήμισης ή της παραβίασης υπηρεσιακού απορρήτου του Ποινικού Κώδικα ή για τις πράξεις των παραγράφων 4 ή 8 του άρθρου 22 του ν. 2472/1997 σε υπόθεση σχετική με τις αξιόποινες πράξεις που αναφέρονται στην προηγούμενη παράγραφο, ο αρμόδιος για την άσκηση της ποινικής δίωξης εισαγγελέας, πριν από κάθε άλλη ενέργεια, ενημερώνει σχετικά τον κατά τόπο αρμόδιο εισαγγελέα οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς. Ο τελευταίος, αν δεν συντρέχει περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 59 παρ. 2, εφόσον κρίνει μετά από την κατά το προηγούμενο εδάφιο ενημέρωσή του, ότι η ποινική δίωξη των εγκλημάτων της ψευδορκίας, της ψευδούς καταμήνυσης, της συκοφαντικής δυσφήμισης ή της παραβίασης υπηρεσιακού απορρήτου ή των εγκλημάτων των παραγράφων 4 ή 8 του άρθρου 22 του ν. 2472/1997, δεν είναι σκόπιμη, συγκρινόμενη με την ουσιώδη συμβολή της μαρτυρίας του προσώπου στο οποίο αυτές αποδίδονταν στην αποκάλυψη των αξιόποινων πράξεων της παρ. 1, μπορεί να παραγγείλει στον αρμόδιο για την άσκηση της ποινικής δίωξης εισαγγελέα την προσωρινή αποχή από την ποινική δίωξη για τις εν λόγω πράξεις.

3 (νέα παράγραφος). Αν για τις πράξεις της παραγράφου 1 εκδοθεί αμετάκλητη καταδικαστική απόφαση ο αρμόδιος για την άσκηση της ποινικής δίωξης εισαγγελέας, αν δεν συντρέχει περίπτωση εκδόσεως απορριπτικής διάταξης ή πράξης αρχειοθέτησης (άρθρα 43, 47 ΚΠΔ), απέχει οριστικά από την ποινική δίωξη για τις πράξεις της προηγούμενης παραγράφου μετά από έγκριση του εισαγγελέα οικονομικού εγκλήματος και διαφθοράς.

Αιτιολογικές σκέψεις

Η προστασία μαρτύρων ιδίως σε πεδία «αδιαφανούς» εγκληματικότητας, όπου η διακρίβωση της αλήθειας προσκρούει στη σιωπή, η οποία με τη σειρά της καλλιεργείται από το φόβο ή –συχνότερα- τη συνενοχή, αποτελεί δικαιολογημένη επιλογή. Ιδιαίτερα στην ελληνική πραγματικότητα, θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει ότι όχι μόνο η στενά νοούμενη διαφθορά, αλλά και ένα σημαντικό κομμάτι της οικονομικής εγκληματικότητας, χαρακτηρίζεται από ισχυρό διαπροσωπικό στοιχείο, καθιστώντας απαραίτητη την παροχή κινήτρων για παροχή πληροφοριών από πρόσωπα που, αν και δεν συμμετείχαν στις τελεσθείσες εγκληματικές πράξεις, είναι σε θέση να κατονομάσουν τους δράστες. Θα προσέθετε μάλιστα κανείς ότι η διάπραξη τέτοιων εγκλημάτων στο πλαίσιο σύνθετων

χρηματοοικονομικών δικτύων, τα οποία εμπλέκουν πλήθος προσώπων και συναλλαγών, καθιστούν τα οικονομικά εγκλήματα σε βάρος του δημοσίου σχεδόν τόσο «αδιαφανή» όσο και τα εγκλήματα διαφθοράς.

Ωστόσο η επιλογή ενός συστήματος κανόνων που να υπηρετεί τον στόχο της εξιχνίασης τέτοιων μορφών εγκληματικότητας δεν είναι εύκολη υπόθεση. Ο εκάστοτε νομοθέτης οφείλει να εξισορροπήσει τους (συχνά αντικρουόμενους) σκοπούς της επίτευξης αποτελεσματικότητας από τη μια πλευρά και της διαφύλαξης θεμελιωδών αρχών του κράτους δικαίου από την άλλη. Μια τέτοια «εξισορρόπηση» προϋποθέτει σαφή -και εκ των προτέρων- αντίληψη ότι οι σχετικές ρυθμίσεις δεν μπορούν να αποβλέπουν σε «εξαγορά» της συνεργασίας μαρτύρων με το πρόσχημα ενός (στρεβλά προσλαμβανόμενου) «δημοσίου συμφέροντος», παρά μόνο στην προστασία τους έναντι άδικων (ή αθέμιτων) συμπεριφορών που εκδηλώνονται ως «αντίποινα» για τη συμμετοχή τους στην αποκάλυψη της αλήθειας. Συνακόλουθα, δεν εμφανίζεται δικαιολογημένη η παροχή δυνατοτήτων πλουτισμού μέσω ενός συστήματος ανταμοιβής πληροφοριοδοτών, το οποίο θα συνεπαγόταν εκφυλισμό της προστασίας σε εξαγορά. Μόνο μια συνεπής στάση σε αυτό το ζήτημα θα απέτρεπε αντιφάσεις κατά την εφαρμογή των σχετικών ρυθμίσεων στην πράξη.

Αυτά διαδραματίζουν ασφαλώς αποφασιστικό ρόλο στην επιλογή του ενός ή του άλλου συστήματος προστασίας μαρτύρων, που άστοχα ονομάστηκαν για το πεδίο των εδώ διερευνώμενων εγκλημάτων «μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος». Αντίστοιχη σημασία αποκτούν, παράλληλα, και σταθμίσεις πρακτικής φύσης: για παράδειγμα, η καθιέρωση προστασίας του μάρτυρα με βάση μια διάταξη ποινικού δικονομικού χαρακτήρα έχει περιορισμένη σημασία εφόσον δεν επιτευχθεί συντονισμός με τις διαδικασίες του διοικητικού (ιδιαίτερα του πειθαρχικού) και του εργατικού δικαίου. Επιπλέον, η αξιολόγηση της δυνατότητας ευνοϊκής μεταχείρισης του πληροφοριοδότη στο πλαίσιο του θεσμού της αποχής από τη δίωξη προϋποθέτει προσεκτική συσχέτιση με τα υφιστάμενα μέτρα ουσιαστικού ποινικού δικαίου, ώστε να μην αχρηστευθούν στην πράξη οι θεσμοί της ποινικής συνδιαλλαγής και της εντελούς ικανοποίησης (ή ακόμη και της έμπρακτης μετάνοιας). Είναι σημαντικό να τονιστεί η ιδιαιτερότητα του δικονομικού θεσμού της αποχής από τη δίωξη, η οποία έγκειται στη σύναψη εκ των προτέρων «συμφωνίας» με τον Εισαγγελέα, κάτι που συνεπάγεται την κατοχύρωση του πληροφοριοδότη, ο οποίος χαρακτηρίζεται προστατευόμενος μάρτυρας με διάταξη. Έτσι, η επέκταση του θεσμού της αποχής από τη δίωξη στους δράστες εγκλημάτων δωροδοκίας κατ' άρθρο 235 ΠΚ θα απέκλειε την εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 263B ΠΚ, η οποία προβλέπει μέτρα επιείκειας. Αντίστοιχα, η δυνατότητα αποχής από τη δίωξη δράστη απάτης κατ' άρθρο 386 ΠΚ θα αφαιρούσε ένα σημαντικό κίνητρο για την ικανοποίηση του παθόντος σύμφωνα με το άρθρο 406A ΠΚ.

Από την άλλη πλευρά σε ό,τι αφορά τους σχετικούς δικονομικούς θεσμούς, τόσο από δογματική όσο και από συστηματική άποψη, η χωριστή ρύθμισή τους εμφανίζεται δικαιολογημένη, αφού ο μεν πρώτος (: αποχή από την ποινική δίωξη) αποτελεί έκφανση της αρχής της σκοπιμότητας/στάθμισης παράλληλων συμφερόντων, ενώ ο δεύτερος, έχοντας ως σημείο αναφοράς την προστασία μαρτύρων, είναι ορθότερο να ενταχθεί στο τέταρτο κεφάλαιο του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας που ρυθμίζει τα ζητήματα τα οποία σχετίζονται με τους μάρτυρες στην ποινική διαδικασία.

Η επιλογή της αποχής από την ποινική δίωξη ως πρωταρχικό μέτρο διασφάλισης της συνεργασίας του μάρτυρα κρίνεται ορθή. Πράγματι, τόσο η ελληνική όσο και η διεθνής εμπειρία φανερώουν ότι ο φόβος της ποινικής δίωξης αποτελεί ισχυρό

αντικίνητρο που αποτρέπει τη συνεργασία αρκετών μαρτύρων, ιδίως σε υποθέσεις δημόσιου ενδιαφέροντος. Η άρση αυτού του αντικίνητρου αναμένεται λοιπόν να συμβάλει στην ταχύτερη διαλεύκανση των συναφών υποθέσεων.

Σε σχέση με το πεδίο εφαρμογής της ρύθμισης επιχειρείται μία διεύρυνση πέραν των ορίων που θέτει σήμερα το άρθρο 45B παρ. 1 ΚΠΔ. Συγκεκριμένα, επεκτείνεται η εφαρμογή της ρύθμισης και σε εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και περιουσίας του δημοσίου, η εξιχνίαση και δίωξη των οποίων θέτει παρόμοια προβλήματα με εκείνα των εγκλημάτων διαφθοράς. Έτσι, προβλέπεται η επέκταση του θεσμού και σε όσες περιπτώσεις ανήκουν στην αρμοδιότητα του προτεινόμενου πιο πάνω ενιαίου θεσμού του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος και Διαφθοράς, ώστε να επιτευχθεί ευελιξία στον χειρισμό υποθέσεων μείζονος ενδιαφέροντος από τον τελευταίο.

Περαιτέρω, κρίνεται ορθή η εξαίρεση από τη διάταξη όσων εμπλέκονται καθ' οιονδήποτε τρόπο στις πιο πάνω πράξεις, και ο περιορισμός της εφαρμογής της σε αδικήματα όπως η παραβίαση υπηρεσιακού απορρήτου ή οι προσβολές δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Για όσους έχουν τελέσει τις πράξεις που αποσκοπεί να αντιμετωπίσει ο θεσμός ως αυτουργοί ή συμμετοχοί (π.χ. δράστες ενεργητικής δωροδοκίας με βάση την ισχύουσα διάταξη) σκόπιμη είναι η κατά περίπτωση εφαρμογή διατάξεων που αφορούν κάθε έγκλημα χωριστά (βλ. για παράδειγμα, άρθρο 238 –και κατά το ισχύον δίκαιο 263B- ΠΚ σχετικά με μέτρα επιείκειας σε περιπτώσεις εγκλημάτων διαφθοράς). Έτσι θα υφίσταται και επαρκής οριοθέτηση ανάμεσα στην προστασία μαρτύρων ειδικού καθεστώτος και τα συναφή μέτρα ουσιαστικού ποινικού δικαίου, όπως η έμπρακτη μετάνοια ή τα μέτρα επιείκειας.

Πρέπει επιπλέον να παρατηρηθεί ότι, σε σχέση τουλάχιστον με την προστασία έναντι δίωξης για τα αδικήματα των άρθρων 224, 229 και 363 ΠΚ, η διάταξη του άρθρου 45B ΚΠΔ φαίνεται να καλύπτει έναν χώρο που ήδη καταλαμβάνεται, με διαφορετικό βέβαια τρόπο, από την ήδη υφιστάμενη διάταξη του άρθρου 59 § 2 ΚΠΔ. Θα έλεγε μάλιστα κανείς ότι, σε σχέση με τα παραπάνω τρία αδικήματα, η προστασία του άρθρου 45B ΚΠΔ εμφανίζεται να στερείται αντικειμένου πρακτικά, αφού, σε περίπτωση κατά την οποία ο μάρτυρας «δημοσίου συμφέροντος» είναι ειλικρινής (συμβάλλοντας με τη μαρτυρία του στην επίτευξη καταδικαστικής απόφασης για υπόθεση διαφθοράς), έτσι κι αλλιώς θα εκδοθεί από τον Εισαγγελέα απορριπτική διάταξη της σε βάρος του έγκλησης (ενώ μέχρι τότε η υπόθεσή του θα τελεί υπό το καθεστώς της «αναβολής» από κάθε ενέργεια του άρθρου 59 παρ. 2 ΚΠΔ). Η διαφοροποίηση της προστασίας μαρτύρων ειδικού καθεστώτος σε σχέση με αυτή την τελευταία διάταξη (πέρα από την επιπλέον προστασία έναντι δίωξης για τα αδικήματα της παράβασης επαγγελματικού απορρήτου και της παράβασης προσωπικών δεδομένων) θα πρέπει να έγκειται στα εξής δύο: πρώτον, στην επέκταση της «προστασίας» ακόμη κι έναντι δίωξης για ψευδορκία, ψευδή καταμήνυση και συκοφαντική δυσφήμιση εξ αφορμής γεγονότων τα οποία –αν και συναφή με εκείνα που οδήγησαν στην έκδοση καταδικαστικής απόφασης για υπόθεση διαφθοράς- δεν αποδείχθηκαν κατ' ανάγκη αληθή αυτά καθεαυτά· δεύτερον, στην επέκταση των προνομίων του μάρτυρα ειδικού καθεστώτος και στο διοικητικό (ειδικότερα το πειθαρχικό) επίπεδο, με τη λήψη μέτρων τα οποία αναφέρονται παρακάτω.

Γενικό ζητούμενο στις περιπτώσεις εφαρμογής της αρχής της σκοπιμότητας αποτελεί η δυνατότητα ελέγχου της εισαγγελικής κρίσης περί αποχής από τη δίωξη. Αν και η παροχή δυνατότητας αποχής από τη δίωξη με εισαγγελική διάταξη δεν αντίκειται στο ισχύον συνταγματικό πλαίσιο (σε ό,τι αφορά την άσκηση του εισαγγελικού λειτουργήματος), δεν θα ήταν συνετό να επαφίεται σε έναν μόνο εισαγγελικό

λειτουργό η κρίση περί οριστικής αποχής. Από την άλλη πλευρά, με δεδομένα τα ουσιαστικά κριτήρια που διέπουν μια τέτοια αξιολόγηση, η εμπλοκή αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου κρίνεται ως υπερβολή. Κρίθηκε ορθότερο, στην περίπτωση που η ποινική δίωξη κινείται από Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών, ο χαρακτηρισμός ορισμένου προσώπου ως «μάρτυρα ειδικού καθεστώτος» από τον τελευταίο να υπόκειται σε έγκριση του κατά τόπο αρμόδιου Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος και Διαφθοράς.

Σε κάθε περίπτωση, είναι απαραίτητο να παρέχεται δυνατότητα ανάκλησης της πράξης του Εισαγγελέα, ώστε η αποχή από τη δίωξη αυτών των μαρτύρων, που ορθό θα ήταν να ονομαστούν μάρτυρες ειδικού καθεστώτος και όχι μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος, να έχει προσωρινό χαρακτήρα. Κάτι τέτοιο θα απέτρεπε τη «χειραγώγηση» των εισαγγελικών αρχών από δράστες οι οποίοι ισχυρίζονται ψευδώς ότι διαθέτουν πληροφορίες σχετικά με αξιόποινες πράξεις διαφθοράς. Κρίθηκε μάλιστα σκόπιμο να οριστεί ότι η αποχή από τη δίωξη καθίσταται οριστική μόνο μετά από την αμετάκλητη καταδίκη για πράξη/εις στην εξιχνίαση της/των οποίας/ων συνέβαλε ουσιωδώς ο μάρτυρας (αντί για την αφηρημένη κρίση του αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου σχετικά με το κατά πόσο υπηρετείται το «δημόσιο συμφέρον» από την οριστική αποχή). Προτείνεται λοιπόν η κατάργηση της διάταξης του άρθρου 45B παρ. 3 ΚΠΔ, και η ρητή πρόβλεψη ότι, σε περίπτωση απαλλαγής του προσώπου που αφορούσαν οι πληροφορίες, τίποτα δεν θα αποκλείει την παραπομπή του (προσωρινά) μάρτυρα ειδικού καθεστώτος σε δίκη.

Η διάταξη του άρθρου 9 ν. 2928/2001 καταργείται και στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας προστίθεται νέο άρθρο 226Γ ως εξής:

Άρθρο 226Γ

Προστασία μαρτύρων

1. Κατά την ποινική διαδικασία για τις πράξεις: α) της συγκρότησης ή συμμετοχής σε οργάνωση της παραγράφου 1 του άρθρου 187 ΠΚ και για συναφείς πράξεις, β) της εμπορίας ανθρώπων κατά τα άρθρα 323, 323Α, 323Β και 351 του ΠΚ, καθώς και της παράνομης διακίνησης μεταναστών κατά τα άρθρα 29 παράγραφοι 5 και 6 και 30 του ν. 4251/2014, γ) των άρθρων 235 έως 237ΣΤ του Ποινικού Κώδικα, μπορεί να λαμβάνονται μέτρα για την αποτελεσματική προστασία από πιθανή εκδίκηση ή εκφοβισμό των θυμάτων κατά την έννοια του άρθρου 1 παρ. 1 στοιχ. ι' και ια' του ν. 4151/2014, των ουσιωδών μαρτύρων, καθώς και των προσώπων που κατά τα άρθρα 187Β του Ποινικού Κώδικα, και 253^Α, 253Β του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας βοηθούν στην αποκάλυψη εγκληματικών δραστηριοτήτων ή και των οικείων τους.

2. Μέτρα προστασίας είναι η φύλαξη με κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό της αστυνομίας για όσο χρονικό διάστημα είναι απαραίτητη, η κατάθεση με χρήση ηλεκτρονικών μέσων ηχητικής και οπτικής ή μόνο ηχητικής μετάδοσής της χωρίς αλλοίωση με τεχνητά μέσα της φωνής του, η μη αναγραφή στην έκθεση εξέτασης του ονόματος, του τόπου γέννησης, κατοικίας και εργασίας, του επαγγέλματος και της ηλικίας, που διατάσσονται με αιτιολογημένη διάταξη του αρμόδιου εισαγγελέα πλημμελειοδικών, η μεταβολή των στοιχείων ταυτότητας, η μετεγκατάσταση σε άλλες χώρες, η μετάθεση ή μετάταξη ή απόσπαση για αόριστο χρονικό διάστημα, με δυνατότητα ανάκλησής της, των δημοσίων υπαλλήλων, που αποφασίζονται κατά παρέκκλιση από τις κείμενες διατάξεις από τους αρμόδιους Υπουργούς ύστερα από εισήγηση του αρμόδιου εισαγγελέα πλημμελειοδικών, καθώς και η απαγόρευση κάθε

δυσμενούς υπηρεσιακής μεταχείρισης σε πειθαρχικές ή μη διαδικασίες των υπαλλήλων του άρθρου 45B ΚΠΔ. Η υπουργική απόφαση μπορεί να προβλέπει τη μη δημοσίευσή της στην εφημερίδα της Κυβερνήσεως, καθώς και άλλους τρόπους διασφάλισης της μυστικότητας της πράξης. Αν σε υποθέσεις σχετικές με τις αξιόποινες πράξεις των άρθρων 235-237ΣΤ του Ποινικού Κώδικα ασκείται πειθαρχική δίωξη εναντίον υπαλλήλου ο οποίος, με τις πληροφορίες που παρείχε στις διωκτικές αρχές, συνέβαλε ουσιωδώς στην αποκάλυψη και δίωξή τους, για τη συνέχιση της διαδικασίας το πειθαρχικό όργανο οφείλει να αποδείξει ότι η δίωξη που άσκησε δεν οφείλεται στην προαναφερθείσα ουσιώδη συμβολή του υπαλλήλου. Τα μέτρα προστασίας λαμβάνονται με τη σύμφωνη γνώμη του μάρτυρα, δεν περιορίζουν την ατομική ελευθερία του πέρα από το αναγκαίο για την ασφάλειά του μέτρο και διακόπτονται αν ο μάρτυρας το ζητήσει εγγράφως ή δεν συνεργάζεται για την επιτυχία τους.

3. Με απόφαση των Υπουργών Οικονομικών, Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων και Προστασίας του Πολίτη καθορίζεται ο φορέας και η διαδικασία υλοποίησης των μέτρων προστασίας που περιλαμβάνονται στην προηγούμενη παράγραφο.

4. Κατά τη διαδικασία στο ακροατήριο, ο μάρτυρας του οποίου δεν αποκαλύφθηκαν τα στοιχεία ταυτότητας καλείται με το όνομα που αναφέρεται στην έκθεση εξέτασής του. Αν ζητηθεί από τον εισαγγελέα ή από έναν διάδικο η αποκάλυψη του πραγματικού ονόματος του, το δικαστήριο αποφαινεται αιτιολογημένα για την αποκάλυψη ή μη. Την αποκάλυψη μπορεί να διατάξει το δικαστήριο και αυτεπαγγέλτως. Σε κάθε περίπτωση το δικαστήριο μπορεί να διατάξει όσα ορίζονται στο άρθρο 354.

5. Αν δεν έχουν αποκαλυφθεί τα στοιχεία ταυτότητας του μάρτυρα, μόνη η κατάθεσή του δεν είναι αρκετή για την έκδοση εντάλματος προσωρινής κράτησης, ούτε για την καταδίκη του κατηγορουμένου.

Η παρ. 6 του άρθρου 110 του Ν. 3528/2007 καταργείται.

Αιτιολογικές σκέψεις

Πέρα από την αποχή από τη δίωξη των μαρτύρων ειδικού καθεστώτος, ιδιαίτερη σημασία έχει η λήψη μέτρων προστασίας τους, προκειμένου αυτοί να καταθέτουν ασφαλείς και ανεπηρέαστοι από οποιαδήποτε πιθανότητα εκδίκησης ή εκφοβισμού τους. Τέτοιου είδους μέτρα επιβάλλονται στην εθνική έννομη τάξη από διεθνή κείμενα, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τη Σύμβαση του Ο.Η.Ε. για το οργανωμένο έγκλημα (βλ. άρθρο 24), ενώ αποτελούν προτεραιότητα και σε περιφερειακό επίπεδο, όπως προκύπτει από τη Σύσταση R (97) 13 του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με τον εκφοβισμό των μαρτύρων και τα δικαιώματα της υπεράσπισης. Η συγκεκριμένη ύλη εκτείνεται πέρα από την προστασία μαρτύρων που καταθέτουν σε υποθέσεις διαφθοράς και οικονομικής εγκληματικότητας στον δημόσιο τομέα, καταλαμβάνοντας το σύνολο των μορφών του οργανωμένου εγκλήματος και την τρομοκρατία. Εξάλλου, η προστασία μαρτύρων με αυτή την έννοια περιλαμβάνει ρυθμίσεις όχι μόνο αστυνομικού αλλά και δικονομικού χαρακτήρα. Έτσι, κρίνεται ορθή η επιλογή της ρύθμισης των σχετικών ζητημάτων

εντός του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και ειδικότερα στη διάταξη του (νέου) άρθρου 226Γ ΚΠΔ.

Στο πεδίο των ειδικότερων μέτρων για την γενικότερη προστασία των μαρτύρων, κρίνονται απαραίτητες οι ακόλουθες προσθήκες:

(α) Σκόπιμη εμφανίζεται η επέκταση του μέτρου της φύλαξης με κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό της αστυνομίας και πέραν των ορίων της ποινικής διαδικασίας. Πράγματι, το συγκεκριμένο μέτρο αστυνομικού χαρακτήρα (το οποίο διατάσσεται με αιτιολογημένη διάταξη του εισαγγελέα πλημμελειοδικών) παραμένει αναγκαίο και μετά το πέρας της διαδικασίας (ακόμη και μετά την έκδοση αμετάκλητης απόφασης), οπότε οι μάρτυρες χρειάζονται προστασία λόγω πιθανής αντεκδίκησης. Η ισχύουσα ρύθμιση φαίνεται να αντιμετωπίζει τους μάρτυρες ως προστατευτέα πρόσωπα μόνο όσο διάστημα είναι απαραίτητοι για την απόδειξη της αλήθειας, και όχι αφού ο σκοπός επιτευχθεί.

(β) Προβλήματα δημιουργούνται μέσω της δυνατότητας κατάθεσης με χρήση ηλεκτρονικών μέσων ηχητικής και οπτικής ή μόνο ηχητικής μετάδοσης, αλλά και μέσω της μη αναγραφής στην έκθεση εξέτασης του ονόματος, του τόπου γέννησης, κατοικίας και εργασίας, του επαγγέλματος και της ηλικίας του μάρτυρα. Η δυνατότητα κατάθεσης με χρήση ηλεκτρονικών οπτικοακουστικών μέσων φαίνεται καταρχήν να διασώζει την τήρηση της αρχής της αμεσότητας και να μην οδηγεί σε παραβίαση του δικαιώματος του κατηγορουμένου να υποβάλει απευθείας ερωτήσεις στους μάρτυρες, που καθιερώνεται στο άρθρο 6 παρ. 3 δ' της ΕΣΔΑ ως θεμελιώδες συστατικό της δίκαιης δίκης. Με αυτά τα χαρακτηριστικά, είναι σαφώς προτιμότερη από την ανάγνωση στο ακροατήριο των προανακριτικών ή ανακριτικών μαρτυρικών καταθέσεων, επιλογή που στερεί τον κατηγορούμενο από το δικαίωμα να εξετάσει ζωντανά τους μάρτυρες. Από την άλλη πλευρά, όμως, δεν θα πρέπει να συνοδεύεται από παραμόρφωση με ειδικά τεχνητά μέσα της φωνής του μάρτυρα που καταθέτει, αφού μια τέτοια αλλοιωμένη μαρτυρική κατάθεση στερεί τον κατηγορούμενο από τα παραπάνω δικαιώματά του, αλλά και όλους τους παράγοντες της δίκης από τη δυνατότητα να ελέγξουν την αξιοπιστία του μάρτυρα.

γ) Μία «εν κρυπτώ» μαρτυρική κατάθεση εισάγεται ουσιαστικά με τη μη αναγραφή στην έκθεση εξέτασης των στοιχείων ταυτότητας του μάρτυρα. Εδώ, η χρήση ανώνυμων μαρτυρικών καταθέσεων είναι φανερό ότι θίγει άμεσα το δικαίωμα του κατηγορουμένου να υποβάλει ερωτήσεις στον μάρτυρα γνωρίζοντας ποιος τον κατηγορεί και να αντιπαρατεθεί μαζί του ενώπιον του δικαστηρίου. Αν μάλιστα τα δύο παραπάνω μέτρα συνδυαστούν μεταξύ τους (κάτι που δεν φαίνεται να αποκλείεται από τη ρύθμιση του άρθρου 9 του Ν. 2928/2001), ώστε να εξετάζεται με τη χρήση οπτικοακουστικών ή μόνο ακουστικών μέσων ο μάρτυρας του οποίου αποκρύπτονται τα στοιχεία ταυτότητας, η αποδυνάμωση των υπερασπιστικών δικαιωμάτων είναι αυταπόδεικτη. Το γεγονός ότι η αποκάλυψη του πραγματικού ονόματος του μάρτυρα διατάσσεται είτε αυτεπάγγελα είτε ύστερα από αίτημα του εισαγγελέα ή κάποιου διαδίκου (και κυρίως του κατηγορουμένου) καθιστά τη διάταξη πρακτικά δύσκολα εφαρμόσιμη στην πράξη (τουλάχιστον κατά τη διαδικασία στο ακροατήριο). Έτσι κρίθηκε ορθότερο για το ζήτημα αυτό να αποφαίνεται, κατόπιν υποβολής αιτήματος, το δικαστήριο, αλλά σε περίπτωση μη αποκαλύψεως των στοιχείων ταυτότητας του μάρτυρα, να μην είναι αρκετή από μόνη της η κατάθεσή του τόσο για την καταδίκη του κατηγορουμένου όσο και για την έκδοση σε βάρος του εντάλματος προσωρινής κράτησης.

δ) Ορθά εμφανίζονται, από την άλλη πλευρά, τα μέτρα διοικητικού χαρακτήρα που αποβλέπουν στην προστασία υπαλλήλων που καταθέτουν ως μάρτυρες ειδικού καθεστώτος. Τέτοια μέτρα είναι:

- η μετάθεση ή μετάταξη ή απόσπαση για αόριστο χρονικό διάστημα των δημοσίων υπαλλήλων, που πραγματοποιούνται από τον εκάστοτε αρμόδιο Υπουργό κατόπιν πρότασης του Εισαγγελέα.

- η απαγόρευση κάθε δυσμενούς υπηρεσιακής μεταχείρισης σε πειθαρχικές ή μη διαδικασίες των υπαλλήλων που έχουν χαρακτηριστεί ως μάρτυρες ειδικού καθεστώτος κατά το άρθρο 45B ΚΠΔ.

- η αντιστροφή του βάρους απόδειξης σε πειθαρχικές διαδικασίες υπέρ των υπαλλήλων που συνέβαλαν ουσιωδώς στην αποκάλυψη και δίωξη πράξεων διαφθοράς.

- η μεταβολή των στοιχείων ταυτότητας του μάρτυρα, προκειμένου αυτός να μην μπορεί να εντοπιστεί.

VI. Παρεμβάσεις στην ενδιάμεση διαδικασία

Ουσιαστική περάτωση της κύριας ανάκρισης

ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ-ΕΙΔΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ

Τα εδάφια γ' και δ' της παρ. 1 του άρθρου 308 ΚΠΔ καταργούνται.

Από την παρ. 1 του άρθρου 308Α ΚΠΔ απαλείφονται οι αναφορές στους νόμους 2523/1997 και 2960/2001.

Η παρ. 2 του άρθρου 309 ΚΠΔ αντικαθίσταται ως εξής:

Άρθρο 309

Δικαιοδοσία του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών μετά το τέλος της ανάκρισης

2. Το συμβούλιο με αίτηση ενός από τους διαδίκους είναι υποχρεωμένο να διατάσσει την εμφάνισή τους ενώπιόν του με την παρουσία και του εισαγγελέα για να δώσουν κάθε διευκρίνιση. Μπορεί ακόμα να επιτρέψει στους συνηγόρους και την προφορική ανάπτυξη της υπόθεσης. Το συμβούλιο μπορεί να προβεί στις προηγούμενες ενέργειες και αυτεπαγγέλτως. Πάντοτε όμως, όταν διατάσσει την εμφάνιση ενός από τους διαδίκους, οφείλει να καλέσει και να ακούσει συγχρόνως και τους υπόλοιπους. Αν μετά το τέλος της ανάκρισης και την υποβολή των εγγράφων στον εισαγγελέα υποβλήθηκαν στο συμβούλιο από ένα διάδικο έγγραφα ή άλλα αποδεικτικά στοιχεία που ασκούν ουσιώδη επιρροή στην κρίση του συμβουλίου, αυτό οφείλει αυτεπαγγέλτως να καλέσει τις υπόλοιπους διαδίκους ή τις αντικλήτους, για να ενημερωθούν και να γνωστοποιήσουν τις παρατηρήσεις του σε εύλογη προθεσμία, που την καθορίζει το ίδιο.

Αιτιολογικές σκέψεις

Στο χώρο της οικονομικής εγκληματικότητας και της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα, η νομοθετική εικόνα, αναφορικά με τη διαδικασία ουσιαστικής περάτωσης της κύριας

ανάκρισης, παρουσιάζεται ιδιαίτερα σύνθετη: άλλα κακουργήματα παραπέμπονται στο ακροατήριο με απευθείας κλήση του εισαγγελέα εφετών κατόπιν έκφρασης σύμφωνης γνώμης του προέδρου εφετών (π.χ. φοροδιαφυγή, λαθρεμπορία), για άλλα αποφασίζει αμετάκλητα το συμβούλιο εφετών (εγκλήματα του άρθρου 1 του ν. 1608/1950 και του άρθρου 1 του ν. 4022/2011) και για άλλα αποφαινεται το συμβούλιο πλημμελειοδικών εκδίδοντας βούλευμα το οποίο υπόκειται σε περιορισμένη έφεση από τον κατηγορούμενο (: π.χ. εγκλήματα σε βάρος του δημοσίου όπου η ζημία που επιδιώχθηκε ή επιτεύχθηκε ή το αντίστοιχο επιδιωχθέν ή επιτευχθέν όφελος του δράστη δεν υπερβαίνει το ποσό των 150.000 ευρώ ώστε να υπάγεται στο ν. 1608/1950). Τέλος, δεν πρέπει να λησμονούνται και οι περιπτώσεις που ενεργοποιείται η διάταξη του άρθρου 29 ΚΠΔ (έκδοση βουλεύματος σε πρώτο και τελευταίο βαθμό από το συμβούλιο εφετών, χωρίς πάντως δυνατότητα ασκήσεως αναίρεσεως από τον κατηγορούμενο) ή η παρόμοια διαδικασία ουσιαστικής περάτωσης της κύριας ανάκρισης που προβλέπεται στο άρθρο 10 του ν. 3213/2003.

Είναι φανερό ότι η ύπαρξη των τεσσάρων παραπάνω διαφορετικών μεταξύ τους μοντέλων παραπομπής μιας υπόθεσης, που σχετίζεται με οικονομική εγκληματικότητα και διαφθορά στο δημόσιο τομέα, δεν βοηθά στην απλούστευση της ενδιάμεσης διαδικασίας και επιπλέον προκαλεί την εντύπωση θέσπισης δικονομίας δύο ή περισσότερων ταχυτήτων, ανάλογα με το έγκλημα ή και την ιδιότητα του κατηγορουμένου (βλ. π.χ. άρθρο 1 ν. 4022/2011 και άρθρο 10 ν. 3213/2003).

Για τους παραπάνω λόγους, κρίνεται απαραίτητη η θέσπιση ενός ενιαίου τρόπου παραπομπής των παραπάνω υποθέσεων στο ακροατήριο, στο βαθμό μάλιστα που στο χώρο της εγκληματικότητας που μας αφορά, δεν υπάρχουν ιδιαίτερες αποκλίσεις ως προς τις αποδεικτικές δυσχέρειες τις οποίες εμφανίζουν τα σχετικά εγκλήματα ώστε να δικαιολογείται επαρκώς διαφορετικός τρόπος ουσιαστικής περάτωσης της κύριας ανάκρισης. Για παράδειγμα, μία λαθρεμπορία ή μία φοροδιαφυγή με τη μορφή της έκδοσης εικονικών τιμολογίων δύσκολα γίνεται κατανοητό γιατί χαρακτηρίζεται νομοθετικά ως απλή αποδεικτικά υπόθεση και παραπέμπεται στο ακροατήριο με απευθείας κλήση (βλ. άρθρο 308Α ΚΠΔ).

Στην «ενδιάμεση διαδικασία» αποφασίζεται, ύστερα από αποτίμηση του αποδεικτικού υλικού που συγκεντρώθηκε στην ανάκριση, αν ο κατηγορούμενος θα παραπεμφθεί ή όχι στο ακροατήριο του αρμόδιου δικαστηρίου. Στο πλαίσιο του συγκεκριμένου ερευνητικού πεδίου, το βασικό ζήτημα που τίθεται σε κάθε δικονομική έννομη τάξη είναι ποιο όργανο θα επωμιστεί το συγκεκριμένο έργο. Ειδικότερα, στο διεθνή χώρο φαίνεται πως τρεις επιλογές διεκδικούν εφαρμογή:

α) Σύμφωνα με την πρώτη, η ανάθεση της σχετικής κρίσης ανήκει στο ίδιο πρόσωπο που διενήργησε την ανάκριση, δηλαδή στον ανακριτή. Το συγκεκριμένο σύστημα ισχύει παραδοσιακά εδώ και χρόνια στη Γαλλία, με επιμέρους διακρίσεις.

β) Η δεύτερη επιλογή συνίσταται στην ανάθεση της σχετικής κρίσης στον εισαγγελέα, μόνο όμως αναφορικά με την παραπομπή του κατηγορουμένου στο ακροατήριο, όχι δε και με την απαλλαγή του. Τη συγκεκριμένη λύση είχε υιοθετήσει αρχικά ο ελλ.ΚΠΔ μόνο ως προς την περάτωση της προανάκρισης, καθώς και της κύριας ανάκρισης για πλημμέλημα. Ωστόσο, στη συνέχεια επέκτεινε το συγκεκριμένο τρόπο παραπομπής του κατηγορουμένου στο ακροατήριο και στα κακουργήματα με διάφορους ειδικούς ποινικούς νόμους, με την πρόβλεψη μάλιστα δυσμενέστερης δικονομικής μεταχείρισης, ελλείψει δικαιώματος προσφυγής κατά της απευθείας κλήσης.

γ) Τέλος, η τρίτη επιλογή έγκειται στην ανάθεση της κρίσης σ' ένα διαφορετικό από τον ανακριτή και τον εισαγγελέα δικαστικό σχηματισμό, δηλ. σ' ένα «ενδιάμεσο» δικαστήριο ή δικαστικό συμβούλιο.

Και οι τρεις παραπάνω δυνατότητες συνοδεύονται από διάφορα πλεονεκτήματα, αλλά και αντίστοιχης έντασης μειονεκτήματα. Στην περίπτωση της πρώτης (: ανάθεση του συγκεκριμένου ελέγχου στον ανακριτή) το βασικό της πλεονέκτημα είναι ταυτόχρονα και μειονέκτημα: Για την παραπομπή ή μη του κατηγορουμένου στο ακροατήριο αποφαίνεται ένα πρόσωπο που έχει το κύρος τακτικού δικαστή αλλά και βαθιά (κατά τεκμήριο) γνώση της υπόθεσης (με αποτέλεσμα να μειώνεται ο κίνδυνος άδικων παραπομπών ή πρόωρων απαλλαγών), τίθεται όμως έτσι σε κίνδυνο και το ανεπηρέαστο της τελικής κρίσης (: αφού τη βασιμότητα της κατηγορίας, έστω σε επίπεδο αποχρωσών ενδείξεων ενοχής, καταφάσκει πρόσωπο από εκείνα που πρόκειται αργότερα να αποφασίσουν τελειωτικά για την υπόθεση), ενώ αναφύεται και ένα είδος ψυχολογικής προκατατάληψης, στο βαθμό που το ίδιο πρόσωπο ανακρίνει και ταυτόχρονα ελέγχει το ανακριτικό αποτέλεσμα.

Ανάλογα μειονεκτήματα συνοδεύουν και τη δεύτερη από τις πιο πάνω επιλογές. Η ανάθεση της σχετικής αξιολόγησης στον εισαγγελέα, μολοντί δεν σημαίνει κάτι περισσότερο από μία κρίση ενός κατηγορούμενου για την παραπομπή, δημιουργεί μία προκατάληψη σε βάρος του κατηγορουμένου, στο βαθμό που το ίδιο πρόσωπο που κινεί την ποινική δίωξη (: κατηγορεί), ελέγχει ταυτόχρονα την ήδη ασκηθείσα δική του κατηγορία.

Η τρίτη λύση έχει το πλεονέκτημα ότι υπηρετεί μια εξισορρόπηση των επιμέρους λειτουργιών, στο βαθμό που ένα διαφορετικό από τον ανακριτή και τον εισαγγελέα δικαιοδοτικό όργανο (: το «ενδιάμεσο» δικαστήριο ή δικαστικό συμβούλιο) αξιολογεί το συγκεντρωθέν ανακριτικό υλικό και αποφασίζει για την παραπομπή ή μη του κατηγορουμένου στο ακροατήριο. Από την άλλη πλευρά, όμως, εμφανίζει τα μειονεκτήματα αφενός μεν ότι η τυχόν παραπεμπτική απόφαση (: το βούλευμα), λόγω του κύρους του οργάνου που την εκδίδει, είναι πιθανόν να αποτελέσει δυσμενές πρόκριμα για την τελειωτική απόφαση, δηλ. να επηρεάσει το αμερόληπτο της τελικής κρίσης, και αφετέρου ότι επέρχεται βραδύτητα στην περάτωση του διαδικαστικού σταδίου της προδικασίας και στη μετάβαση της υποθέσεως στο ακροατήριο. Παρ' όλα αυτά, ενόψει του ότι το «ενδιάμεσο» αυτό δικαστήριο (: δικαστικό συμβούλιο) παρέχει αναμφισβήτητα τα μεγαλύτερα –συγκριτικά με τα άλλα δύο όργανα που προαναφέρθηκαν- εχέγγυα αμεροληψίας ως προς το ότι ο κατηγορούμενος δεν θα παραπεμφθεί άδικα στο ακροατήριο, ο συγκεκριμένος θεσμός επικράτησε, με διάφορες παραλλαγές, σε αρκετές νομοθεσίες (βλ. π.χ. άρθρα 416-433 ΙταλΚΠΔ, 200 ΓερμΚΠΔ).

Στη χώρα μας, η «ενδιάμεση» διαδικασία αποτέλεσε κατά την τελευταία τριακοπενταετία έναν χώρο αλληπάλληλων και εκτεταμένων νομοθετικών παρεμβάσεων. Και όλα αυτά στο όνομα της αρχής της “ταχείας διεξαγωγής της δίκης”, όπως τουλάχιστον σε όλες τις Εισηγητικές Εκθέσεις των σχετικών νομοθετημάτων εξαγγέλλεται. Το πρακτικό αποτέλεσμα που επιτεύχθηκε, δυστυχώς, ήταν το ακριβώς αντίθετο. Και ουσιαστική επιτάχυνση της διαδικασίας τελικά ουδέποτε πραγματοποιήθηκε, αλλά και ο κατηγορούμενος για σοβαρότατες πράξεις έφτασε να παραπέμπεται με απευθείας κλήση, χωρίς να του επιτρέπεται καν προσφυγή, τη στιγμή που άλλος κατηγορούμενος για πολύ ελαφρότερα εγκλήματα (: είτε κακουργήματα είτε πλημμελήματα) απολάμβανε τη χρονική άνεση έκδοσης τριών βουλευμάτων (: πλημμελειοδικών, εφετών και Αρείου Πάγου) ή είχε τουλάχιστον δικαίωμα να προσφύγει εναντίον της απευθείας κλήσης του (άρθρ. 322 ΚΠΔ). Τέλος, το ίδιο το δικαστήριο που καλούνταν να εκδικάσει μια ογκωδέστατη δικογραφία με μόνο το συνταχθέν από τον εισαγγελέα εφετών (...ή τον ανακριτή) κατηγορητήριο, βρισκόταν μπροστά σ' ένα αποδεικτικό αδιέξοδο, το οποίο οδηγούσε συνήθως αφενός μεν σε αλλεπάλληλες αρχικές ή για “κρείσσονες αποδείξεις”

αναβολές της δίκης, και αφετέρου σε πολύμηνες αποδεικτικές διαδικασίες προκειμένου να επιτευχθεί ένα ασφαλές δικανικό συμπέρασμα.

Οι συστηματικά ασυνεπείς και αντικρουόμενες γενικότερες επιλογές του έλληνα νομοθέτη εξηγούν και την εικόνα της αδικαιολόγητης ύπαρξης πολλαπλών τρόπων παραπομπής στο ακροατήριο για τα οικονομικά εγκλήματα και εγκλήματα διαφθοράς στο δημόσιο τομέα. Η εικόνα αυτή επιβάλλεται να αλλάξει. Με βάση όσα εκτέθηκαν πιο πάνω, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ως λύση ο ορισμός του συμβουλίου πλημμελειοδικών ως μοναδικού αρμόδιου οργάνου για την ουσιαστική περάτωση της κύριας ανάκρισης όλων των παραπάνω εγκλημάτων, με παράλληλη αναγνώριση δικαιώματος εφέσεως υπό τους ίδιους όρους που και σήμερα επιτρέπεται (: μόνο για απόλυτη ακυρότητα ή εσφαλμένη εφαρμογή ή ερμηνεία ουσιαστικής ποινικής διάταξης). Μοναδική –από τα πράγματα- εξαίρεση στον παραπάνω κανόνα θα μπορούσαν να αποτελούν οι διατάξεις των άρθρων 29 ΚΠΔ και 10 του ν. 3213/2003², (: ή του άρθρου 6 του νόμου περί ευθύνης υπουργών, σύμφωνα με όσα προτείνονται παρακάτω).

Σε κάθε περίπτωση, εξάλλου, επιβεβλημένη είναι η επαναφορά της ρύθμισης για υποχρεωτική, εφόσον υποβληθεί σχετικό αίτημα, αυτοπρόσωπη εμφάνιση και ακρόαση των διαδίκων από το δικαστικό συμβούλιο προκειμένου ο έλεγχος της παραπομπής ενός προσώπου στο ακροατήριο να πάψει να έχει έναν απλά διεκπεραιωτικό χαρακτήρα και να ουσιαστικοποιηθεί με σκοπό να σταματήσει το ανεπιθύμητο φαινόμενο του κατακλυσμού των ποινικών ακροατηρίων από υποθέσεις με εύκολες και αβασάνιστες παραπομπές και να επέλθει έτσι πραγματική επιτάχυνση της ποινικής διαδικασίας.

VII. Διαδικασία στο ακροατήριο

1. Διεύρυνση της καθ' ύλην αρμοδιότητας του τριμελούς εφετείου

ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Στο άρθρο 111 προστίθεται νέα παράγραφος 6 και οι ισχύουσες σήμερα παράγραφοι 6, 7 και 8 του άρθρου 111 ΚΠΔ αναριθμούνται ως 7, 8 και 9 αντιστοίχως.

Άρθρο 111

Δικαστήριο εφετών

6. (νέα παράγραφος) Τα κακουργήματα των άρθρων 1-4 του ν. XXX (φορολογικά αδικήματα και λαθρεμπορία)

Αιτιολογικές σκέψεις

Στο χώρο των οικονομικών εγκλημάτων σε βάρος του δημοσίου και της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα, η ρύθμιση της καθ' ύλην αρμοδιότητας γίνεται συνήθως από το νομοθέτη με γνώμονα αφενός τη βαρύτητα της αξιόποινης πράξης που πρόκειται να εκδικαστεί και αφετέρου την αποδεικτική πολυπλοκότητα που αυτή παρουσιάζει. Έτσι, τα οικονομικά εγκλήματα σε βάρος του δημοσίου και τα εγκλήματα διαφθοράς στο δημόσιο τομέα, όταν φέρουν το χαρακτήρα κακουργήματος, εκδικάζονται κατά

² Οι ποινικές πάντως ρυθμίσεις του οποίου προτείνεται να καταργηθούν στο πλαίσιο της παρούσας πρότασης.

κανόνα από το Τριμελές Εφετείο Κακουρηγμάτων (: άρθρο 111 ΚΠΔ και ν. 1608/1950).

Η γενικότερη απαξίωση των μεικτών ορκωτών δικαστηρίων, σε πείσμα της -ατελούς κανονιστικά αλλά ισχύουσας και δικαιολογημένης- συνταγματικής πρόβλεψης για την καταρχήν αρμοδιότητά τους επί κακουρηγμάτων, δεν ευνοεί υπό τις παρούσες συνθήκες τη συζήτηση για τη σκοπιμότητα υπαγωγής και της ενδιαφέρουσας εδώ ύλης στους συγκεκριμένους δικαστικούς σχηματισμούς, επιλογή που θα προϋπέθετε την -απαραίτητη από πολλές απόψεις αλλά εξαιρετικά σύνθετη- γενικότερη αναδιοργάνωση της διαδικασίας συγκρότησής τους και ομαλής ένταξης των κανόνων που τη διέπουν στο ποινικό δικονομικό μας σύστημα.

Η εμφάνιση πάντως σημαντικών νομικών προβλημάτων καθώς και η αποδεικτική πολυπλοκότητα της οικονομικής ιδίως εγκληματικότητας θεωρούνται διαχρονικά ως επαρκή επιχειρήματα για τη μη υπαγωγή της εγκληματικής αυτής ύλης στην αρμοδιότητα τόσο των Μεικτών Ορκωτών Δικαστηρίων όσο και του σχετικά νεοσύστατου Μονομελούς Εφετείου Κακουρηγμάτων, στο βαθμό μάλιστα που για κάποιες από τις πράξεις αυτές προβλέπεται στο νόμο ακόμη και ποινή ισόβιας κάθειρξης.

Με το ν. 4055/2012, με τον οποίο ιδρύθηκαν στη χώρα μας τα Μονομελή Εφετεία Κακουρηγμάτων, υπήχθησαν στην αρμοδιότητά τους όλα τα φορολογικά κακουρήματα, καθώς και το κακούρημα της λαθρεμπορίας (: άρθρο 110 σε συνδ. με άρθρο 308Α ΚΠΔ). Η ratio υπαγωγής των συγκεκριμένων κακουρηγμάτων στην αρμοδιότητα του Μονομελούς Εφετείου θα πρέπει να αναζητηθεί αφενός μεν στην αναγκαιότητα ταχείας εκδίκασης από ένα πιο ευέλικτο Δικαστήριο, όπως είναι το Μονομελές Εφετείο συγκριτικά με το Τριμελές Εφετείο, και αφετέρου στη σκέψη ότι, εφόσον για τα παραπάνω εγκλήματα προηγήθηκε η διενέργεια αστυνομικής προανάκρισης ή προκαταρκτικής εξέτασης από ειδικούς ανακριτικούς υπαλλήλους (: όπως είναι οι υπάλληλοι του ΣΔΟΕ ή οι τελωνειακοί υπάλληλοι), οι σχετικές δικογραφίες εμφανίζουν θεωρητικά ικανοποιητικό βαθμό αποδεικτικής ωριμότητας συγκριτικά με τις δικογραφίες άλλων αξιόποινων πράξεων, με τις οποίες ασχολήθηκαν οι γενικοί ανακριτικοί υπάλληλοι. Από την άλλη πλευρά, όμως, συχνά παρατηρείται το φαινόμενο της πιστής υιοθέτησης ιδίως από το Μονομελές Εφετείο των εκθέσεων ελέγχου που συντάσσονται από τα παραπάνω πρόσωπα, με αποτέλεσμα την ουσιαστική αποδυνάμωση της υπερασπιστικής θέσης του κατηγορουμένου.

Για το λόγο αυτό, η νομοθετική υπαγωγή στην καθ' ύλην αρμοδιότητα του Μονομελούς Εφετείου Κακουρηγμάτων των συγκεκριμένων πράξεων δεν κρίνεται επιτυχής. Ανεξάρτητα από το εάν κανείς αποδέχεται ή όχι ως ορθή την ίδρυση των παραπάνω μονομελών δικαστικών σχηματισμών, αποτελεί κοινή διαπίστωση ότι στις μεν φορολογικές δικογραφίες συχνά αναφέρονται σημαντικά νομικά ζητήματα, των οποίων η αντιμετώπιση από ένα μόνο δικαστή δεν είναι αρκετή, αφετέρου δε στις υποθέσεις λαθρεμπορίας το διακύβευμα και η πολυπλοκότητα απαιτεί την ύπαρξη πολυπρόσωπου σχηματισμού για την καλύτερη κατανόηση του τρόπου δράσης του κατηγορουμένου και την αντίστοιχη δικαστική εκτίμηση της δικογραφίας. Γι' αυτό κρίθηκε ορθότερο τα πιο πάνω κακούρηματα να υπάγονται στην αρμοδιότητα του Τριμελούς Εφετείου.

2. Κριτήρια προσδιορισμού υποθέσεων και ιδιαίτερες δικάσιμοι

Η παρ. 1 του άρθρου 320 αντικαθίσταται ως εξής:

Άρθρο 320

Ορισμός δικασίμου και κλήτευση στο ακροατήριο

1. Ο ορισμός δικασίμου στις περιπτώσεις κατηγορουμένων που κρατούνται προσωρινά ή έχουν τεθεί σε κατ' οίκον περιορισμό με ηλεκτρονική επιτήρηση ή είναι υπάλληλοι που έχουν τεθεί σε αυτοδίκαιη ή δυνητική αργία ή τους έχει επιβληθεί δέσμευση περιουσιακών στοιχείων κατά τα άρθρα 35Δ και 282Α γίνεται κατ' απόλυτη προτεραιότητα.

Το εδάφιο α' της παρ. 1 του άρθρου 375 αντικαθίσταται ως εξής:

Άρθρο 375

Ιδιαίτερες δικάσιμοι-Διακοπή των συνεδριάσεων

1. Στα τριμελή εφετεία κακουργημάτων ορίζονται ιδιαίτερες κατά μήνα δικάσιμοι, στις οποίες προσδιορίζονται αποκλειστικά και μόνο υποθέσεις με κατηγορούμενο ή κατηγορουμένους προσωρινά κρατούμενους ή σε βάρος των οποίων έχει επιβληθεί ο περιοριστικός όρος του κατ' οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση ή δέσμευση περιουσιακών στοιχείων κατά τα άρθρα 35Δ και 282Α, καθώς και υποθέσεις που αφορούν υπαλλήλους οι οποίοι έχουν τεθεί σε αργία.

Το **τελευταίο εδάφιο του άρθρου 35 ΚΠΔ**, που προστέθηκε με το άρθρο 16 παρ. 1 του ν. 3849/2010, καταργείται.

Αιτιολογικές σκέψεις

Ειδικές ρυθμίσεις για την κύρια διαδικασία, με σκοπό την ταχύτερη εκδίκαση των υποθέσεων, περιλαμβάνει ο ν. 4022/2011. Οι σχετικές προβλέψεις κινούνται σε δύο άξονες: α) Στο συντομότερο προσδιορισμό των υποθέσεων του ν. 4022/2011, ο οποίος πρέπει κατά το νόμο να λαμβάνει χώρα υποχρεωτικά κατ' απόλυτη προτεραιότητα και σε ημέρα που να μην απέχει περισσότερο από δύο μήνες από τη διαβίβαση στον αρμόδιο εισαγγελέα της δικογραφίας. β) Στην απαγόρευση χορήγησης αναβολής της δίκης σε πρώτη φάση, παρά μόνο δευτερογενώς δηλ. μετά από αδυναμία αντιμετώπισης του αναφερόμενου κωλύματος με διακοπή της δίκης.

Παρά την αναμφίβολη αναγκαιότητα επιτάχυνσης της ποινικής δίκης, η θέσπιση σχετικών ειδικών δικονομικών διατάξεων και η κατασκευή μιας ειδικής κατηγορίας "ποινικών δικών εξπρές" (κατά τον χαρακτηριστικό όρο που χρησιμοποιεί ο ν. 4022/2011) δεν μπορεί να δικαιολογηθεί δικαιοπολιτικά και αναιρεί κάποτε άμεσα ή έμμεσα τις συνθήκες δίκαιης δίκης, χωρίς μάλιστα εξασφαλισμένο πρακτικό αντίκρισμα.

Σκοπιμότερη εμφανίζεται η διατύπωση γενικών κριτηρίων, με την τροποποίηση του άρθρ. 320 παρ. 1 ΚΠΔ, στη βάση των οποίων μπορεί να διαμορφωθεί η υποχρέωση σύντομου προσδιορισμού υποθέσεων με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Πέραν της αυτονόητης πρόταξης των υποθέσεων όπου ο κατηγορούμενος κρατείται προσωρινά ή έχει τεθεί σε κατ' οίκον περιορισμό με ηλεκτρονική επιτήρηση, αλλά και του κριτηρίου του χρόνου -φερόμενης- τέλεσης της πράξης, θα μπορούσε έτσι να σκεφτεί κανείς ότι ανάλογη υποχρέωση σύντομου προσδιορισμού θα υφίσταται για περιπτώσεις υποθέσεων στο πλαίσιο των οποίων έχουν επιβληθεί δεσμεύσεις

περιουσιακών στοιχείων ή προσωρινά πειθαρχικά μέτρα σε βάρος δημοσίων υπαλλήλων.

Στο στάδιο της κύριας διαδικασίας ο νομοθέτης έχει κατά καιρούς προσπαθήσει να εισαγάγει τη θέσπιση *ιδιαίτερων δικασίμων* για συγκεκριμένες κατηγορίες εγκλημάτων, ως μέσο επιτάχυνσης και επιτυχέστερης διεξαγωγής της ποινικής δίκης. Παρόμοια πρόβλεψη υπάρχει διαχρονικά στη νομοθεσία για την ποινική καταστολή της διάδοσης των ναρκωτικών ουσιών (: άρθρ. 42 Ν 3459/2006, πρόβλεψη που διατηρήθηκε στο άρθρ. 43 παρ. 1 του πρόσφατου Ν 4139/2013), ενώ πρόσφατα η ίδια επιλογή υιοθετήθηκε στο σώμα του ΚΠΔ για τις υποθέσεις με προσωρινά κρατούμενους κατηγορουμένους, αλλά και τα ενδιαφέροντα εδώ "φορολογικά κακουργήματα του Ν 2523/1997" (άρθρ. 375 παρ. 1, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρ. 20 του ν. 3904/2010). Πρόκειται πάντως για προβλέψεις που αντιμετωπίζουν προβλήματα εφαρμογής στην πράξη και δεν ενεργοποιούνται με ομοιόμορφο τρόπο στα εφετεία της χώρας. Πέραν της ποθούμενης επιτάχυνσης, ως δικαιολογητική βάση των ιδιαίτερων δικασίμων προβάλλει η δυνατότητα επαρκέστερης προετοιμασίας και ελέγχου της εκάστοτε "ειδικής" ύλης από το δικαστή και η ομοιόμορφη εφαρμογή του νόμου. Υπό το φως της πιο πάνω γενικής πρότασης για τους κανόνες προσδιορισμού των υποθέσεων, θα μπορούσε να θεσπίσει κανείς ιδιαίτερες δικασίμους όχι για το σύνολο των αξιόποινων συμπεριφορών που εξετάζονται στην παρούσα ερευνητική πρόταση, αλλά πέρα από την ισχύουσα ήδη ρύθμιση του άρθρου 375 ΚΠΔ για υποθέσεις με προσωρινά κρατούμενους ή σε καθεστώς κατ' οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση και για τέτοιες με κατηγορουμένους σε βάρος των οποίων έχει επιβληθεί δέσμευση περιουσιακών στοιχείων, καθώς και για υποθέσεις που αφορούν υπαλλήλους οι οποίοι έχουν τεθεί σε αργία. Δεδομένων μάλιστα των σοβαρών προβλημάτων που παρουσιάζει το δίκαιο επιμέτρησης των ποινών στη χώρα μας, η ποικιλομορφία του εκθέματος της συνεδρίασης βοηθά κάποτε το δικαστή να τοποθετεί ορθότερα την απαξία της εκάστοτε υπόθεσης στην κλίμακα των εγκληματικών προσβολών.

3. Εξέταση των προσώπων που διενήργησαν ΕΔΕ ως μαρτύρων;

Η περ. α' της διάταξης του άρθρου 211 αντικαθίσταται ως εξής:

Άρθρο 211

Μη εξεταζόμενοι ως μάρτυρες στο ακροατήριο

Με ποινή ακυρότητας της διαδικασίας δεν εξετάζονται ως μάρτυρες στο ακροατήριο: α) όσοι άσκησαν εισαγγελικά ή ανακριτικά καθήκοντα ή έργα γραμματέα της ανάκρισης ή όσοι διενήργησαν ένορκη διοικητική εξέταση στην ίδια υπόθεση.

Αιτιολογικές σκέψεις

Στο χώρο της οικονομικής εγκληματικότητας σε βάρος του δημοσίου και της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα πολύ συχνά ανακύπτει στην πράξη το ζήτημα του επιτρεπτού της εξέτασης στο ακροατήριο των προσώπων που διενήργησαν ένορκη διοικητική εξέταση, με σημείο αναφοράς τη ρύθμιση του άρθρου 211 εδ. α' ΚΠΔ, η οποία ορίζει ότι «με ποινή ακυρότητας της διαδικασίας δεν εξετάζονται ως μάρτυρες στο ακροατήριο: α) όσοι άσκησαν εισαγγελικά ή ανακριτικά καθήκοντα ή έργα γραμματέα της ανάκρισης στην ίδια υπόθεση...». Ο σκοπός της παραπάνω ρύθμισης επικεντρώνεται στο ενδεχόμενο προκατάληψης και μεροληψίας των παραπάνω προσώπων σε βάρος ή υπέρ του κατηγορουμένου, εξαιτίας της άμεσης

πληροφόρησής τους για το αποδεικτικό υλικό της υπόθεσης με αφορμή την άσκηση των καθηκόντων τους.

Ο πιο πάνω προβληματισμός οξύνθηκε μετά τη λειτουργική εξομοίωση της προκαταρκτικής εξέτασης με την ένορκη διοικητική εξέταση ως προς την κίνηση της ποινικής δίωξης, η οποία επιτεύχθηκε με το ν. 3160/2003. Ο ΑΠ μετά από μία μικρή αμφιταλάντευση των ποινικών τμημάτων, κατέληξε, με την υπ' αριθμ. 4/2000 απόφασή του σε ολομέλεια, ότι στην έννοια της «άσκησης ανακριτικών καθηκόντων» δεν εμπίπτουν όσοι διενήργησαν ΕΔΕ.

Τούτη η θέση του ΑΠ δεν είναι ορθή. Πρώτον, η άποψη ότι «ανακριτικοί και διοικητικοί υπάλληλοι δεν ταυτίζονται» δεν είναι ρεαλιστική. Στην πράξη, δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο, το ίδιο πρόσωπο από τη μια πλευρά να έχει διενεργήσει Ε.Δ.Ε. σε βάρος συναδέλφων του για την ανακάλυψη πειθαρχικών ευθυνών και από την άλλη να του έχει ανατεθεί για την ίδια υπόθεση, με την ιδιότητα του ανακριτικού υπαλλήλου, η άσκηση προανακριτικών καθηκόντων για τη διερεύνηση ενδεχόμενης ποινικής ευθύνης. Έτσι, όμως, δημιουργείται το παράδοξο στη μεν πρώτη περίπτωση να επιτρέπεται η εξέτασή του ως μάρτυρα στο ακροατήριο (: με βάση τις παραδοχές της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου), ενώ στη δεύτερη περίπτωση να απαγορεύεται κάτι τέτοιο, με ποινή ακυρότητας, λόγω της ρητής πρόβλεψης του άρθρου 211 εδάφ. α' ΚΠΔ.

Εξάλλου, η επίκληση της αρχής της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας, ως σκοπού της ποινικής δίκης, στο πλαίσιο της «στενής» ερμηνείας του άρθρου 211 εδάφ. α' ΚΠΔ, δεν είναι εδώ επιτυχής. Η «αλήθεια» που προσεγγίζεται με τη χρήση, ως αποδεικτικών μέσων, μαρτυρικών καταθέσεων που συγκεντρώνουν τις υποψίες της προκατάληψης, δεν μπορεί να είναι «ουσιαστική», αλλά «προκατειλημμένη» και, ως τέτοια, ασφαλώς ελάχιστα εναρμονιζόμενη με τις επιταγές του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ για «δίκαιη δίκη». Αυτή, άλλωστε, η προκατάληψη των συγκεκριμένων «μαρτύρων» και ο κίνδυνος έκδοσης εσφαλμένων και μεροληπτικών αποφάσεων ήταν ο λόγος που κίνησε το νομοθέτη από πολύ παλιά (βλ. άρθρο 114 της προϊσχύσασας Ποινικής Δικονομίας) στη θέσπιση του άρθρου 211 εδάφ. α' ΚΠΔ. Εφόσον, λοιπόν, ο δικαιολογητικός λόγος του άρθρου 211 εδάφ. α' ΚΠΔ (: υποψία προκατάληψης) ισχύει και για τα πρόσωπα που διενήργησαν διοικητική εξέταση, όπως φαίνεται να αποδέχεται και η ίδια η απόφαση της Ολομέλειας, δύσκολα μπορεί να γίνει αντιληπτή η μη υπαγωγή των τελευταίων (έστω και αναλόγως) στο πεδίο εφαρμογής της συγκεκριμένης ρύθμισης.

Παραπέρα, ο νομοθέτης του ν. 3160/2003, που εξίσωσε λειτουργικά την ένορκη διοικητική εξέταση με την προκαταρκτική εξέταση και την αστυνομική προανάκριση ως προς την κίνηση της ποινικής δίωξης, πράγματι δεν τροποποίησε τη διάταξη του άρθρου 211 εδάφ. α' ΚΠΔ, έτσι ώστε να περιληφθούν ρητά σ' αυτήν και οι διενεργήσαντες διοικητική εξέταση υπάλληλοι. Η συγκεκριμένη, όμως, νομοθετική παράλειψη δεν φαίνεται να είναι ηθελημένη, αλλά απλώς να αποτελεί ένα μάλλον συνηθισμένο ανεπιθύμητο αποτέλεσμα ενός αποσπασματικού νομοθετήματος-σκούπα, όπως ήταν ο ν. 3160/2003. Το γεγονός εξάλλου ότι βρισκόμαστε μπροστά σ' ένα πραγματικό νομοθετικό κενό, το οποίο παρέλειψε αθέλητα να καλύψει ο νομοθέτης του ν. 3160/2003, ενισχύεται από το ότι, αν κανείς μείνει προσκολλημένος στο «γράμμα» του άρθρου 211 εδάφ. α' ΚΠΔ, είναι υποχρεωμένος να δεχθεί το παράδοξο συμπέρασμα ότι ο δικονομικός μας νομοθέτης θεωρεί τους υπαλλήλους που διενήργησαν Ε.Δ.Ε. περισσότερο αμερόληπτους και απροκατάληπτους από τους ίδιους τους διεξάγοντες ανάκριση ή προανάκριση δικαστικούς λειτουργούς (ή

εισαγγελικούς λειτουργούς ως προς την προκαταρκτική εξέταση), οι οποίοι a priori χαρακτηρίζονται «επίφοβοι» προκατάληψης και συνεπώς εξαιρετέοι μάρτυρες με βάση την παραπάνω ρύθμιση. Πόσο, όμως, προκατάληπτος μπορεί να θεωρείται ένας διοικητικός υπάλληλος, ο οποίος είτε ενδεχομένως προσδοκά από το αποτέλεσμα της ποινικής δίκης μία προσωπική υπηρεσιακή του διάκριση, λόγω της αποδοχής από το δικαστήριο του «καταδικαστικού» πορίσματος της Ε.Δ.Ε. που ο ίδιος διενήργησε, είτε, από την άλλη πλευρά, διακατέχεται από μία κακώς εννοούμενη (αλλά δυστυχώς de facto καθιερωμένη στις δημόσιες υπηρεσίες της χώρας μας) συναδελφική αλληλεγγύη έναντι του κατηγορουμένου-συναδέλφου του;

Τέλος, η κάμψη του κανόνα του άρθρου 211 εδάφ. α' ΚΠΔ με τη θέσπιση νομοθετικών εξαιρέσεων σε πολύ ειδικές περιπτώσεις (π.χ. 7 παρ. 4 ν. 2331/1995, 174 Τελ.Κωδ. κ.ά.), δεν αποτελεί πειστικό επιχείρημα για τη μη επέκταση εφαρμογής της παραπάνω ρύθμισης στα πρόσωπα που διενήργησαν Ε.Δ.Ε., αλλά ούτε και σχετίζεται άμεσα με το γράμμα και το σκοπό της, όπως υποστηρίζεται στην απόφαση της Ολομέλειας του ΑΠ. Πέραν του ότι και αυτές ακόμη οι νομοθετικές εξαιρέσεις έχουν ήδη υποστεί έντονη κριτική για την αποτελεσματικότητά τους, δεν είναι ευδιάκριτοι οι λόγοι για τους οποίους η ρητή ειδική πρόβλεψή τους αποκλείει την αναλογική εφαρμογή του άρθρου 211 εδάφ. α' ΚΠΔ ως προς τους διενεργήσαντες διοικητική εξέταση υπαλλήλους. Πιο συνεπές με το γενικότερο νομοθετικό πνεύμα θα ήταν να δεχθεί κανείς, όχι ότι εξαιτίας των παραπάνω νομοθετικών εξαιρέσεων αποκλείεται γενικά η υπαγωγή όσων υπαλλήλων διενήργησαν Ε.Δ.Ε. στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 211 εδάφ. α' ΚΠΔ, αλλά ότι, *κατ' εξαίρεση και ειδικά στις παραπάνω περιπτώσεις* (άρθρ. 7 παρ. 4 ν. 2331/1995, 174 Τελ.Κωδ. κ.ά.), επιτρέπεται η εξέταση των προσώπων αυτών ως μαρτύρων στην ποινική δίκη, ακόμη κι όταν διενήργησαν Ε.Δ.Ε., εφόσον στο πλαίσιο της ίδιας υπόθεσης άσκησαν και προανακριτικά καθήκοντα.

Για τους λόγους αυτούς κρίθηκε σκόπιμη η ρητή, δια νόμου πλέον, υπαγωγή των προσώπων που διενήργησαν ένορκη διοικητική εξέταση στην απαγόρευση του άρθρου 211 εδ. α' ΚΠΔ.

4. Πολιτική αγωγή

ΕΙΔΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ

Οι διατάξεις των **άρθρων 4 και 5 του ν. 2711/1953** καταργούνται.

Η διάταξη του **άρθρου 18 του ν.δ. 72/1973** καταργείται.

Αιτιολογικές σκέψεις

Στο χώρο της πολιτικής αγωγής του δημοσίου, υφίστανται στη νομοθεσία μας αρκετές ειδικές ρυθμίσεις που εισάγουν αποκλίσεις από τα γενικότερα ισχύοντα για τη δήλωση παράστασης πολιτικής αγωγής των ιδιωτών (: άρθρα 5 ν.δ. 2711/1953, 18 ν.δ. 72/1973), την επίδοση δικογράφων (: άρθρο 7 παρ. 2 περ. γ' Π.Δ. 282/1996) και την προθεσμία άσκησης ενδίκων μέσων κατά αποφάσεων (: άρθρο 4 ν.δ. 2711/1953).

Από τις πιο πάνω ειδικές δικονομικές διατάξεις, η μόνη που θα πρέπει να διατηρηθεί είναι εκείνη του άρθρου 7 παρ. 2 περ. γ' Π.Δ. 282/1996, που αναφέρεται στην επίδοση στον πρόεδρο του νομικού συμβουλίου του κράτους ή τους ορισθέντες από αυτόν συμβούλους ή παρέδρους δικογράφων προς το δημόσιο, και υπερισχύει ως ειδικότερη της ρύθμισης του άρθρου 84 εδάφ. β' ΚΠΔ.

Αντίθετα, δεν θα πρέπει να υφίσταται στο νόμο καμία διάκριση τόσο ως προς τις προϋποθέσεις δήλωσης παράστασης πολιτικής αγωγής εκ μέρους του δημοσίου και

γνωστοποίησης των μαρτύρων του, όσο και ως προς την προθεσμία άσκησης ενδίκων μέσων. Οι διατάξεις των άρθρων 4 και 5 του ν.δ. 2711/1953 μπορεί μεν όταν θεσπίστηκαν να στόχευαν θεμιτά στην αποτελεσματικότερη προάσπιση των συμφερόντων του δημοσίου, ωστόσο σήμερα εμφανίζουν έναν παρωχημένο χαρακτήρα και δεν έχουν ουσιαστικό λόγο ύπαρξης και εισαγωγής άνισων δικονομικών καταστάσεων. Από την άλλη πλευρά η παράσταση της πολιτικής αγωγής εκ μέρους του δημοσίου μόνο για την υποστήριξη της κατηγορίας (: που προβλέπεται σαν δυνατότητα στο άρθρο 18 του ν.δ. 72/1973) θα πρέπει να καθιερωθεί ως υποχρεωτική, αποκλεισμένης της δυνατότητας παράστασης με προβολή αστικών απαιτήσεων, στις περιπτώσεις των φορολογικών αδικημάτων. Η σχετική ρύθμιση αποτυπώνεται στο άρθρο 14 παρ. 2 του σχεδίου περί των ειδικών δικονομικών ρυθμίσεων για τα φορολογικά αδικήματα.

VIII. Επιτάχυνση της ποινικής δίκης μέσω του θεσμού της διαπραγμάτευσης;

Προδιάθεση

Η συνεχής όξυνση των προβλημάτων καθυστέρησης της ποινικής δικαιοσύνης, τις τελευταίες ιδίως δύο δεκαετίες, ο ατελέσφορος χαρακτήρας των σχετικών -πολλών- νομοθετικών παρεμβάσεων για την άρση τους, συνέβαλαν ώστε στην πρόσφατη δημόσια συζήτηση να ενταχθεί η προβληματική της "ποινικής διαπραγμάτευσης", ως φιλόδοξο μέτρο δραστικής αντιμετώπισης της καθυστέρησης των ποινικών δικών και αποσυμφόρησης των ποινικών δικαστηρίων. Όπως προκύπτει μάλιστα από το προταθέν Σχέδιο ΚΠΔ, ο συγκεκριμένος θεσμός επιχειρείται να εισαχθεί -και- με αναφορά στην ύλη του παρόντος προγράμματος. Η ποινική διαπραγμάτευση δύσκολα εναρμονίζεται με θεμελιώδεις αρχές της παραδοσιακής ηπειρωτικής ποινικής δίκης. Η δυσκολία σύμπλευσής της με την επιταγή του άρθρου 96 παρ. 1 του Συντάγματος, την αρχή της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας, το τεκμήριο αθωότητας, την αρχή *nemo tenetur se ipsum accusare*, τις αρχές της δημοσιότητας, της προφορικότητας και της αμεσότητας, έχει επανειλημμένα τονιστεί μέχρι σήμερα στην επιστήμη, τόσο γενικότερα όσο και με τη μορφή που επιχειρείται να εισαχθεί στο ελληνικό δίκαιο. Παρά τις ενστάσεις και τους προβληματισμούς παρατηρείται μία ευρεία εξάπλωση του θεσμού της διαπραγμάτευσης σε πολλά ηπειρωτικά δικονομικά συστήματα, γιατί θεωρείται ότι αποτελεί μία σημαντική απάντηση στην υπερφόρτωση του συστήματος απονομής της ποινικής δικαιοσύνης και στον τεράστιο όγκο των εκκρεμών ποινικών υποθέσεων. Πέραν των εγγενών αντιρρήσεων δικαιοκρατικού χαρακτήρα, δεν θα πρέπει να υποτιμά κανείς τους κινδύνους εισαγωγής του θεσμού, ιδίως σε ένα μηχανισμό ποινικής καταστολής που κατά κοινή ομολογία χαρακτηρίζεται μέχρι σήμερα από περιορισμένη ικανότητα ελέγχου των υποθέσεων σε επίπεδο κίνησης της ποινικής δίωξης και γενικότερα έγκαιρης και επαρκούς διεκπεραίωσής τους κατά την προδικασία. Στο μέτρο δηλ. που αποδέχεται κανείς το φαινόμενο των αδικαιολόγητα πολλών -αλλά και "διογκωμένων"- ποινικών διώξεων, αλλά και δεδομένου του αδικαιολόγητα υψηλού χαρακτήρα των απειλούμενων ποινών σε πολλές περιπτώσεις, συμπεριλαμβανομένης μέρους της συζητούμενης εδώ ύλης, οι άμεσες και έμμεσες πιέσεις για μια «εκβιαστική» ομολογία με τις οποίες συνδέεται η "συναινετική" ποινική δικαιοσύνη, είναι πιθανό - και- στην ελληνική περίπτωση να καταλαμβάνουν και πρόσωπα που αν και υποστηρίζουν βάσιμα την αθωότητά τους, σταθμίζουν πάντως το ενδεχόμενο μιας καταδίκης, επί υποθέσεων μάλιστα η κατανόηση και δίκαιη διεξαγωγή των οποίων προϋποθέτει, σύμφωνα με τα παραπάνω, χαρακτηριστικά που δεν συνοδεύουν πάντα

τον ελληνικό μηχανισμό ποινικής καταστολής. Το ενδεχόμενο αυτό επιτείνεται ασφαλώς στις περιπτώσεις προσώπων με μειωμένες δυνατότητες πρόσβασης σε αποτελεσματική υπεράσπιση (π.χ. αλλοδαποί, πολίτες χαμηλού εισοδήματος).

Οι παρακάτω διατάξεις πρέπει να ιδωθούν υπό το φως των γενικότερων αυτών επιφυλάξεων για την εισαγωγή του θεσμού και μόνον για την περίπτωση που ο νομοθέτης αποφάσισε, παρά τις σχετικές αντιρρήσεις, να εισαγάγει την ποινική διαπραγμάτευση στο ελληνικό δίκαιο. Υπό την εκδοχή εξάλλου αυτή, ο πιο πάνω θεσμός της αποχής από την ποινική δίωξη ενόψει της εντελούς ικανοποίησης του παθόντος και της ποινικής συνδιαλλαγής αλλά και μέρος των προτεινόμενων σε άλλο σημείο της πρότασης «ευνοϊκών μέτρων» για τα εγκλήματα φοροδιαφυγής συντονίζονται με το συγκεκριμένο πλέγμα ρυθμίσεων, επειδή κατατείνουν σε παρόμοιες στοχεύσεις.

Άρθρο Χ

Ποινική διαπραγμάτευση στα πλημμελήματα

1. Με την επιφύλαξη των άρθρων 45 παρ. 2 και 45Γ και 308B ΚΠΔ στα πλημμελήματα, ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών, εάν κρίνει ότι η καταγγελία που περιέχεται στη μήνυση, την έγκληση, την αναφορά ή την πληροφορία δεν είναι αστήρικτη στο νόμο ή προφανώς αβάσιμη στην ουσία της ή ανεπίδεκτη δικαστικής εκτίμησης, χαρακτηρίζει την πράξη και, πριν κινήσει την ποινική δίωξη ή παραγγείλει προκαταρκτική εξέταση, καλεί το πρόσωπο σε βάρος του οποίου στρέφεται η μήνυση, η έγκληση, η αναφορά ή η πληροφορία να εμφανιστεί ενώπιόν του μετά ή δια συνηγόρου που έχει ειδική προς τούτο εντολή για να τον ενημερώσει για τη δυνατότητα ενεργοποίησης της διαδικασίας ποινικής διαπραγμάτευσης. Εφόσον το προαναφερόμενο πρόσωπο υποβάλει σχετικό αίτημα εντός μηνός από την ενημέρωση εφαρμόζονται τα οριζόμενα στις επόμενες παραγράφους.

2. Στα πλημμελήματα που έχουν περιουσιακό ή ιδιοκτησιακό ή και τέτοιο αντικείμενο, καθώς και στα φορολογικά πλημμελήματα των άρθρων 1 έως 4 του ν. XXX, προϋπόθεση για την έναρξη της διαδικασίας διαπραγμάτευσης αποτελεί η ικανοποίηση του παθόντα. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, εφόσον διαπιστώνεται ότι το πρόσωπο κατά του οποίου στρέφεται η μήνυση, η έγκληση, η αναφορά ή η πληροφορία τέλεσης αξιόποινης πράξης εξάντλησε κάθε σχετική δυνατότητά του, η έναρξη της διαδικασίας διαπραγμάτευσης μπορεί να γίνει και μετά από μερική ικανοποίηση του παθόντα. Για το σκοπό αυτό καλείται από τον εισαγγελέα εφετών εντός της προθεσμίας της προηγούμενης παραγράφου, εκτός από τον κατηγορούμενο, και ο παθών, ο οποίος έχει το δικαίωμα να εμφανιστεί ενώπιόν του μετά ή δια συνηγόρου που έχει ειδική προς τούτο εντολή. Στην περίπτωση των πλημμελημάτων των άρθρων 197 Α και 197 Β του Ποινικού Κώδικα προϋπόθεση για την έναρξη διαδικασίας διαπραγμάτευσης αποτελεί ο υπαίτιος να καταβάλει στην Υπηρεσία Ανάκτησης και Διαχείρισης Περιουσίας από Εγκληματικές Πράξεις ό,τι αποκόμισε από την πράξη του. Αν η περιουσία που αναφέρεται στα άρθρα 197 Α και 197 Β του Ποινικού Κώδικα βρίσκεται στην κυριότητα του υπαιτίου, για την έναρξη της διαπραγμάτευσης απαιτείται η μεταβίβαση της περιουσίας στην Υπηρεσία Ανάκτησης και Διαχείρισης Περιουσίας από Εγκληματικές Πράξεις.

3. Αν το πρόσωπο που αιτήθηκε τη διαπραγμάτευση δεν έχει συνηγόρο, ο εισαγγελέας του διορίζει υποχρεωτικά από το σχετικό πίνακα του οικείου δικηγορικού συλλόγου.

4. Κατά τη διαδικασία διαπραγμάτευσης είναι απαραίτητη η τήρηση μαγνητοφωνημένων πρακτικών.

5. Αν ο κατηγορούμενος, αφού λάβει γνώση των στοιχείων της δικογραφίας, ομολογήσει την πράξη ή δεχτεί την επιβολή ποινής, ο εισαγγελέας εφόσον δεν έχει αντιρρήσεις για την επίτευξη συμφωνίας προτείνει την επιβλητέα ποινή, και σε περίπτωση συρροής την επιβλητέα συνολική ποινή. Σχετικά συντάσσεται πρακτικό που υπογράφεται και από τον κατηγορούμενο και τον συνήγορο που παρέστη, στο οποίο βεβαιώνεται η τυχόν ικανοποίηση του παθόντος κατά την παρ. 2 και αναγράφεται ο χαρακτηρισμός της πράξης για την οποία και ασκεί την ποινική δίωξη, η τυχόν αναγνώριση ελαφρυντικών περιστάσεων, η ποινή και η αναστολή ή μετατροπή αυτής.

6. Μέσα σε τρεις μήνες από τη σύνταξη του σχετικού πρακτικού ο αρμόδιος εισαγγελέας εισάγει την υπόθεση στο Μονομελές Πλημμελειοδικείο ή στο Μονομελές Εφετείο (: 111 παρ. 6 ΚΠΔ), κλητεύοντας τον κατηγορούμενο. Το δικαστήριο, αφού ελέγξει τη νομική και ουσιαστική βασιμότητα της κατηγορίας, έχει τη δυνατότητα είτε να επιβάλει την ίδια ή μικρότερη από τη συμφωνηθείσα ποινή είτε να απορρίψει τη σχετική συμφωνία. Δικαστικά έξοδα δεν επιβάλλονται.

7. Το ύψος της ποινής καθορίζεται με βάση την απαξία της πράξης, τις συνθήκες τέλεσής της, το είδος της υπαιτιότητας, το μέγεθος της ενοχής και τους οικονομικούς όρους του δράστη και δεν μπορεί να υπερβεί το μισό του ανώτατου ορίου της προβλεπόμενης στο νόμο φυλάκισης ή χρηματικής ποινής ή, στις περιπτώσεις των αδικημάτων που αναφέρονται στα άρθρα 384 παρ. 2 και 406Α παρ. 2 ΠΚ, τα τρία έτη. Αν στο νόμο προβλέπεται σωρευτικά χρηματική ποινή και φυλάκιση επιβάλλεται μόνο φυλάκιση. Η φυλάκιση αναστέλλεται υποχρεωτικά, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 99 ΠΚ σχετικά με την ύπαρξη καταδίκης. Διαφορετικά αναστέλλεται ύστερα από συμφωνία, ή μετατρέπεται υποχρεωτικά σε χρηματική με το μισό του κατωτέρου ορίου μετατροπής για κάθε μέρα όπως αυτό ορίζεται στο άρθρο 82 ΠΚ. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 82 και 99 επ. ΠΚ.

8. Σε περίπτωση συρροής εγκλημάτων η διαπραγμάτευση μπορεί να αφορά και ένα ή περισσότερα από αυτά.

9. Εναντίον της απόφασης, που εκδόθηκε κατά τη διαδικασία των προηγούμενων παραγράφων, επιτρέπεται στον κατηγορούμενο και τον εισαγγελέα η άσκηση έφεσης ως προς το ύψος της ποινής που επιβλήθηκε.

10. Αν για οποιονδήποτε λόγο δεν ολοκληρωθεί η ποινική διαπραγμάτευση με την έκδοση δικαστικής απόφασης, η διαδικασία συνεχίζεται κανονικά. Η αίτηση για διαπραγμάτευση θεωρείται ως μηδέποτε υποβληθείσα, καταστρέφεται με το σύνολο του οικείου υλικού και τυχόν αντίγραφα αυτού δεν λαμβάνονται υπόψη σε κανένα στάδιο της δίκης. Η τυχόν ομολογία του κατηγορουμένου απαγορεύεται να αξιοποιηθεί αποδεικτικά και σε οποιαδήποτε άλλη διαδικασία.

Άρθρο XX

Ποινική διαπραγμάτευση στα κακούργηματα

1. Με την επιφύλαξη του άρθρου 308B ΚΠΔ, στα κακούργηματα που τιμωρούνται με ποινή πρόσκαιρης κάθειρξης, ο εισαγγελέας εφετών, μετά από αίτημα του κατηγορουμένου που υποβάλλεται μέχρι την τυπική περάτωση της ανάκρισης, καλεί τον κατηγορούμενο να εμφανιστεί ενώπιόν του μετά ή δια συνηγόρου που έχει ειδική

προς τούτο εντολή εντός μηνός για ποινική διαπραγμάτευση. Την ίδια υποχρέωση έχει ο Εισαγγελέας Εφετών πριν υποβάλλει την πρότασή του.

2. Στα κακουργήματα που έχουν περιουσιακό ή ιδιοκτησιακό ή και τέτοιο αντικείμενο, καθώς και στα φορολογικά κακουργήματα των άρθρων 1 έως 4 του ν. ΧΧΧ, προϋπόθεση για την έναρξη της διαδικασίας διαπραγμάτευσης αποτελεί η ικανοποίηση του παθόντα. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, εφόσον διαπιστώνεται ότι ο κατηγορούμενος εξάντλησε κάθε σχετική δυνατότητά του, η έναρξη της διαδικασίας διαπραγμάτευσης μπορεί να γίνει και μετά από μερική ικανοποίηση του παθόντα. Για το σκοπό αυτό καλείται από τον εισαγγελέα εφετών εντός της προθεσμίας της προηγούμενης παραγράφου, εκτός από τον κατηγορούμενο, και ο παθών, ο οποίος έχει το δικαίωμα να εμφανιστεί ενώπιόν του μετά ή δια συνηγόρου που έχει ειδική προς τούτο εντολή. Στην περίπτωση των κακουργημάτων των άρθρων 197 Α και 197 Β του Ποινικού Κώδικα προϋπόθεση για την έναρξη διαδικασίας διαπραγμάτευσης αποτελεί ο υπαίτιος να καταβάλει στην Υπηρεσία Ανάκτησης και Διαχείρισης Περιουσίας από Εγκληματικές Πράξεις ό,τι αποκόμισε από την πράξη του. Αν η περιουσία που αναφέρεται στα άρθρα 197 Α και 197 Β του Ποινικού Κώδικα βρίσκεται στην κυριότητα του υπαιτίου, για την έναρξη της διαπραγμάτευσης απαιτείται επιπλέον η μεταβίβαση της περιουσίας στην Υπηρεσία Ανάκτησης και Διαχείρισης Περιουσίας από Εγκληματικές Πράξεις.

3. Αν ο κατηγορούμενος ή ο παθών δεν έχει συνήγορο, ο εισαγγελέας του διορίζει υποχρεωτικά από το σχετικό πίνακα του οικείου δικηγορικού συλλόγου.

4. Κατά τη διαδικασία διαπραγμάτευσης είναι απαραίτητη η τήρηση μαγνητοφωνημένων πρακτικών.

5. Αν ο κατηγορούμενος, αφού λάβει γνώση των στοιχείων της δικογραφίας, ομολογήσει την πράξη ή δεχτεί την επιβολή ποινής, ο εισαγγελέας εφετών, εφόσον δεν έχει αντιρρήσεις για την επίτευξη συμφωνίας, προτείνει την επιβλητέα ποινή, και σε περίπτωση συρροής την επιβλητέα συνολική ποινή. Σχετικά συντάσσεται πρακτικό που υπογράφεται και από τον κατηγορούμενο και τον υποχρεωτικά παριστάμενο συνήγορο, στο οποίο βεβαιώνεται η τυχόν ικανοποίηση του παθόντα κατά την παρ. 2 και αναγράφεται ο χαρακτηρισμός της πράξης, η ποινή και η αναστολή ή μετατροπή αυτής.

6. Μετά την υπογραφή του πρακτικού, ο εισαγγελέας εφετών μπορεί με διάταξή του να άρει η να αντικαταστήσει την προσωρινή κράτηση ή τους περιοριστικούς όρους που τυχόν έχουν επιβληθεί στον κατηγορούμενο. Στις περιπτώσεις της παρ. 2, τα μέτρα αυτά αίρονται υποχρεωτικά με διάταξη του εισαγγελέα εφετών.

7. Μέσα σε τρεις μήνες από τη σύνταξη του σχετικού πρακτικού ο εισαγγελέας εφετών εισάγει την υπόθεση στο Μονομελές Εφετείο, κλητεύοντας τον κατηγορούμενο. Το δικαστήριο, αφού ελέγξει τη νομική και ουσιαστική βασιμότητα της κατηγορίας, έχει τη δυνατότητα είτε να επιβάλει την ίδια ή μικρότερη από τη συμφωνηθείσα μικρότερη ποινή είτε να απορρίψει τη σχετική συμφωνία. Δικαστικά έξοδα δεν επιβάλλονται.

8. Το ύψος της ποινής καθορίζεται με βάση την απαξία της πράξης, τις συνθήκες τέλεσής της, το είδος της υπαιτιότητας, το μέγεθος της ενοχής και τους οικονομικούς όρους του δράστη στο πλαίσιο που προβλέπεται από το άρθρο 83 ΠΚ. Αν στο νόμο προβλέπεται στερητική της ελευθερίας ποινή και χρηματική ποινή επιβάλλεται μόνο η πρώτη. Εφόσον συμφωνηθεί ποινή φυλάκισης που δεν υπερβαίνει τα πέντε χρόνια, αυτή αναστέλλεται υποχρεωτικά, αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 99 ΠΚ

σχετικά με την ύπαρξη προηγούμενης καταδίκης· διαφορετικά αναστέλλεται ύστερα από συμφωνία, ή μετατρέπεται υποχρεωτικά σε χρηματική με το μισό του κατωτέρου ορίου μετατροπής για κάθε μέρα όπως αυτό ορίζεται στο άρθρο 82 ΠΚ. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 82 και 99 επ. ΠΚ.

9. Σε περίπτωση συρροής εγκλημάτων η διαπραγμάτευση μπορεί να αφορά και ένα ή περισσότερα από αυτά.

10. Εναντίον της απόφασης, που εκδόθηκε κατά τη διαδικασία των προηγούμενων παραγράφων, επιτρέπεται στον κατηγορούμενο και τον εισαγγελέα η άσκηση έφεσης ως προς το ύψος της ποινής που επιβλήθηκε.

11. Αν για οποιονδήποτε λόγο δεν ολοκληρωθεί η ποινική διαπραγμάτευση με την έκδοση δικαστικής απόφασης, η διαδικασία συνεχίζεται κανονικά. Η αίτηση για διαπραγμάτευση θεωρείται ως μηδέποτε υποβληθείσα, καταστρέφεται με το σύνολο του οικείου υλικού και τυχόν αντίγραφα αυτού δεν λαμβάνονται υπόψη σε κανένα στάδιο της δίκης. Η τυχόν ομολογία του κατηγορουμένου απαγορεύεται να αξιοποιηθεί αποδεικτικά και σε οποιαδήποτε άλλη διαδικασία.

Σε περίπτωση εξάλλου που ο νομοθέτης προχωρήσει στην υιοθέτηση του θεσμού της διαπραγμάτευσης θα πρέπει να υπάρξει παρέμβαση και στο άρθρο 273 με προσθήκη 4^{ης} παραγράφου ως ακολούθως:

Άρθρο 273

4. Στα κακουργήματα ο ανακριτής ενημερώνει τον κατηγορούμενο για τη δυνατότητα εφαρμογής της διαδικασίας της ποινικής διαπραγμάτευσης κατά το άρθρο XX· για την ενημέρωση αυτή γίνεται μνεία στην έκθεση απολογίας.

Αιτιολογικές σκέψεις

Υπό το φως των γενικότερων επιφυλάξεων που έχουν επισημανθεί εισαγωγικά, αν η ποινική διαπραγμάτευση γίνει δεκτή στο ελληνικό δίκαιο θα έπρεπε να υπόκειται πάντως στους ακόλουθους περιορισμούς:

α) *Σχετικά με τα πρόσωπα που μετέχουν στη διαπραγμάτευση.* Σε άλλα δικονομικά συστήματα (: ΗΠΑ, Ιταλία, Γαλλία) η διαπραγμάτευση λαμβάνει χώρα μεταξύ του εισαγγελέα και του κατηγορουμένου και το δικαστήριο εκδίδει ακολούθως τη σχετική απόφαση, ενώ, αντιθέτως, στη Γερμανία το δικαστήριο έχει τον κυρίαρχο ρόλο του διαπραγματευτή. Η συμμετοχή, όμως, του δικαστή στη διαπραγμάτευση αφενός μεν ασκεί ιδιαίτερη ψυχολογική πίεση στον κατηγορούμενο κατά την διαπραγμάτευση, επηρεάζοντας υπέρμετρα τη βούλησή του για αποδοχή των κατηγοριών, και αφετέρου θέτει εν αμφιβόλω την αμεροληψία του εάν τελικά δεν επιτευχθεί συμφωνία και ακολουθήσει «κανονική» δίκη. Για τους λόγους αυτούς είναι προτιμότερο η διαπραγμάτευση να διενεργείται σε κάθε περίπτωση μεταξύ του κατηγορουμένου και του εισαγγελέα.

β) *Ως προς την πρωτοβουλία για την διαπραγμάτευση.* Όπως και στην περίπτωση της ποινικής συνδιαλλαγής (: άρθρο 308B ΠΚ), η πρωτοβουλία για τη διαπραγμάτευση θα πρέπει να ανήκει όχι στον εισαγγελέα αλλά αποκλειστικά στον κατηγορούμενο, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται αφενός μεν το ελεύθερο και ανεπηρέαστο της απόφασής του, και αφετέρου να υφίσταται ένα *minimum* συμφωνίας της σχετικής ρύθμισης με το τεκμήριο αθωότητας. Από την άλλη πλευρά, σκόπιμη κρίθηκε η πρόβλεψη για

απλή ενημέρωση του κατηγορουμένου από την εισαγγελία ως προς τη δυνατότητα ενεργοποίησης της διαδικασίας διαπραγμάτευσης, χωρίς, όμως, αυτή να συνοδεύεται από έκφραση πρόθεσης του εισαγγελέα για επίτευξή της.

γ) *Αναφορικά με το αντικείμενο της διαπραγμάτευσης.* Από τις μορφές διαπραγμάτευσης που αναφέρθηκαν παραπάνω, περισσότερο προβληματική στο ελληνικό δικονομικό σύστημα, όπου κυριαρχεί η αρχή της νομιμότητας, εμφανίζεται η εισαγωγή του charge bargaining, στο πλαίσιο του οποίου η διαπραγμάτευση περιλαμβάνει αυτές καθεαυτές τις κατηγορίες που βαρύνουν τον κατηγορούμενο. Εδώ ελλοχεύει επιπρόσθετα ο κίνδυνος του overcharging, όπου οι εισαγγελικές αρχές απαγγέλλουν κατηγορίες για βαρύτερα ή περισσότερα εγκλήματα ώστε να τον εξαναγκάσουν να αποδεχθεί το έγκλημα που θεωρούν ότι πράγματι διέπραξε. Η παραπάνω πρακτική, όμως, αποτελεί ουσιαστικά «παγίδευση», καθώς εξαναγκάζει τον κατηγορούμενο να αποδεχθεί την ενοχή του παραιτούμενος από το δικαίωμα σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης. Για τους παραπάνω λόγους, μόνο το sentence bargaining, όπου ο κατηγορούμενος αποδέχεται την πράξη του ή την επιβολή ποινής με αντάλλαγμα την επιβολή ηπιότερης ποινής, θα ήταν ορθό να συζητηθεί.

δ) *Σχετικά με το πεδίο εφαρμογής του θεσμού.* Η προσπάθεια ικανοποίησης του σκοπού αποσυμφόρησης των ποινικών δικαστηρίων συνδυασμένη με την ελληνική πραγματικότητα έχει οδηγήσει σε προτάσεις επέκτασης του θεσμού της διαπραγμάτευσης όχι μόνο στα πλημμελήματα αλλά και σε ορισμένα κακουργήματα, αν και σε κάποιες χώρες κάτι τέτοιο δεν επιτρέπεται (Γαλλία, Ιταλία). Στο προτεινόμενο σχέδιο εντάχθηκαν όλα τα πλημμελήματα, ενώ στα κακουργήματα επιλέχθηκε ως κριτήριο αποκλειστικά το ύψος της απειλούμενης ποινής (: κακουργήματα τιμωρούμενα με πρόσκαιρη κάθειρξη). Στα περιουσιακά εγκλήματα (: συμπεριλαμβανομένων και των φορολογικών) προβλέπεται η θέση ως όρου για την έναρξη της διαπραγμάτευσης η ικανοποίηση του παθόντα, η οποία σε εξαιρετικές περιπτώσεις (όταν εξαντλείται κάθε σχετική δυνατότητα) μπορεί να είναι μερική, έτσι ώστε να υπάρξει συντονισμός της σχετικής πρόβλεψης με το θεσμό της ποινικής συνδιαλλαγής κατά το άρθρο 308 Β ΚΠΔ (πρβλ. ήδη *Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων*, Παρατηρήσεις – προτάσεις επί του Σχεδίου Κώδικα ποινικής Δικονομίας, 19.11.2014, σ. 26-27).

ε) *Αποδοχή ποινής - ομολογία.* Με εξαίρεση το ιταλικό, σε όλα τα υπόλοιπα ηπειρωτικά δικονομικά συστήματα για την επίτευξη της διαπραγμάτευσης είναι απαραίτητη η ομολογία του κατηγορουμένου. Η δικαιολογητική βάση της απαίτησης αυτής εντοπίζεται στο διαγνωστικό καθήκον του δικαστή, ο οποίος δεν δεσμεύεται από τις αποδείξεις των μερών και την αλήθεια που αυτά παρουσιάζουν, με αποτέλεσμα για να είναι αιτιολογημένη η καταδικαστική απόφαση, που πρόκειται μετά τη διαπραγμάτευση να εκδώσει το δικαστήριο, να είναι αναγκαία η ύπαρξη του αποδεικτικού μέσου της ομολογίας, χωρίς να αρκεί απλά η μεία σ' αυτήν ενός πρακτικού συμφωνίας. Πρέπει πάντως να επισημανθεί ότι η πρόβλεψη για ομολογία του κατηγορουμένου σε περίπτωση τυχόν εισαγωγής του θεσμού της διαπραγμάτευσης θα πρέπει να τελεί υπό δύο προϋποθέσεις: i) Να απαγορεύεται η αξιοποίηση της ομολογίας στην ποινική δίκη αλλά και σε οποιαδήποτε άλλη διαδικασία, σε περίπτωση μη επίτευξης της συμφωνίας, με την υποχρεωτική καταστροφή του σχετικού υλικού, και ii) Να υπάρχει δυνατότητα ελέγχου της αξιοπιστίας της ομολογίας από τον ποινικό δικαστή, όπως στο γερμανικό σύστημα διαπραγμάτευσης, προκειμένου να ικανοποιείται η αρχή αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας.

στ) *Παράσταση με συνήγορο – τήρηση πρακτικών.* Η εξασφάλιση της αποτελεσματικής υπεράσπισης των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου επιβάλλει την υποχρεωτική παράσταση του τελευταίου με συνήγορο σε μια διαδικασία διαπραγμάτευσης όχι μόνο στα κακουργήματα αλλά και στα πλημμελήματα. Διαφορετικά, ο κατηγορούμενος, χωρίς να έχει ο ίδιος νομικές γνώσεις, δεν θα μπορεί να συμμετέχει επί ίσοις όροις στη σχετική διαδικασία, μολονότι η διαπραγμάτευση είναι πιθανό να περιλαμβάνει και νομικά ζητήματα, όπως τη συνδρομή ελαφρυντικών. Έτσι, είναι απαραίτητος ο αυτεπάγγελτος διορισμός συνηγόρου εκ μέρους του εισαγγελέα στον κατηγορούμενο, που δεν έχει, από τον σχετικό πίνακα του οικείου δικηγορικού συλλόγου, τόσο στα κακουργήματα όσο και στα πλημμελήματα. Εξάλλου, προκειμένου να αποφευχθούν οποιεσδήποτε υπόνοιες για προνομιακή ή άδικη μεταχείριση ορισμένων κατηγορουμένων έναντι άλλων, σκόπιμη για λόγους διαφάνειας κρίνεται σε περίπτωση εισαγωγής του θεσμού της διαπραγμάτευσης η τήρηση μαγνητοφωνημένων πρακτικών.

ζ) *Δυνατότητα του εισαγγελέα και του δικαστηρίου να απορρίψει τη διαπραγμάτευση.* Ο εισαγγελέας πρέπει να έχει τη δικονομική ευχέρεια να προβεί σε απόρριψη της διαπραγμάτευσης. Τούτο θα μπορούσε να συμβεί, για παράδειγμα, αν σε περίπτωση περιουσιακού αδικήματος δεν έχει γίνει καμία προσπάθεια αποκατάστασης της ζημίας μολονότι ο κατηγορούμενος έχει σχετική δυνατότητα. Από την άλλη πλευρά ζήτημα αποτελεί ιδίως εάν το δικαστήριο θα πρέπει να έχει έναν απλώς τυπικό ρόλο, επικυρώνοντας σε κάθε περίπτωση τη συμφωνία εισαγγελέα και κατηγορουμένου, ή μήπως θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα απόρριψης της συμφωνίας με αποτέλεσμα την κανονική εκδίκαση της υπόθεσης σε μεταγενέστερο χρόνο. Η πρώτη επιλογή εγείρει ζητήματα συμβατότητας με το άρθρο 96 του Συντάγματος, το οποίο κάνει λόγο για κολασμό των εγκλημάτων από τα τακτικά ποινικά δικαστήρια (: και τέτοιος δεν είναι ο εισαγγελέας), στο βαθμό που στο πλαίσιο μιας τέτοιας διαδικασίας, ο δικαστής έχει έναν τυπικό διεκπεραιωτικό ρόλο απλής επικύρωσης της σχετικής συμφωνίας, χωρίς να έχει την εξουσία να αρνηθεί τη διαπραγμάτευση ή να επιβάλει μεγαλύτερη ή μικρότερη ποινή. Στο ιταλικό σύστημα διαπραγμάτευσης ακολουθείται η δεύτερη από τις παραπάνω λύσεις, ενώ στο γερμανικό ΚΠΔ προβλέπεται η δυνατότητα του εισαγγελέα να προτείνει ένα πλαίσιο ποινής εντός του οποίου θα πρέπει υποχρεωτικά να κινηθεί το δικαστήριο. Η αναγνώριση δυνατότητας στο δικαστήριο να απορρίψει την διαπραγμάτευση και να ακολουθήσει τότε η κλασική εκδίκαση της υπόθεσης, προκειμένου ο δικαστής να διατηρήσει έναν κυρίαρχο ρόλο στη σχετική διαδικασία και να μην περιοριστεί σε απλό εκτελεστικό όργανο της όποιας εισαγγελικής απόφασης, εμφανίζεται επιβεβλημένη για το ελληνικό ποινικό σύστημα.

η) Στον κατηγορούμενο θα πρέπει να αναγνωρίζεται το δικαίωμα να ασκεί έφεση ως προς το ύψος της επιβληθείσας σ' αυτόν ποινής, όπως απαιτείται από το άρθρο 2 παρ. 1 του 7^{ου} Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, το οποίο έχει κυρώσει η χώρα μας με το ν. 1705/1987. Συγκεκριμένα, όπως εξηγείται στην «Αιτιολογική Έκθεση» (Explanatory Report) του παραπάνω Πρωτοκόλλου, η διάταξη του άρθρου 2 παρ. 1 αυτού «αναγνωρίζει το δικαίωμα κάθε προσώπου, που έχει καταδικαστεί για ποινικό αδίκημα, να επανεξεταστεί η ενοχή του ή η ποινή του από ένα ανώτερο δικαστήριο. Δεν είναι απαραίτητο σε κάθε περίπτωση το πρόσωπο να προσφεύγει τόσο κατά της ενοχής όσο και κατά της ποινής του, ώστε να επιτευχθεί η επανεξέταση. Έτσι, για παράδειγμα, αν ο καταδικασθείς ομολόγησε την ενοχή του σχετικά με την πράξη που το αποδίδεται, το σχετικό δικαίωμα μπορεί να περιορίζεται στην επανεξέταση της ποινής του». Δικαίωμα άσκησης έφεσης προβλέπεται και για τον εισαγγελέα, στο

βαθμό που ο Δικαστής, ενώπιον του οποίου εισάγεται η υπόθεση μετά από επίτευξη διαπραγμάτευσης μεταξύ κατηγορουμένου και εισαγγελέα, έχει τη δυνατότητα να επιβάλει όχι μόνο την ίδια αλλά και μικρότερη από τη συμφωνηθείσα ποινή.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. Προς μια συστηματική ρύθμιση της διεθνούς συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις

Η βελτίωση των μηχανισμών δικαστικής συνεργασίας, η οποία είναι πρακτικά πολύ συχνά αναγκαία σε περιπτώσεις διαφθοράς και οικονομικών εγκλημάτων, λόγω του διακρατικού συνήθως χαρακτήρα τους, αποτελεί ζητούμενο τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και ευρύτερα διεθνές επίπεδο. Ωστόσο οι σχετικές ελληνικές διατάξεις διακρίνονται από αποσπασματικότητα, ενώ ο αρχικός σχεδιασμός τους δεν είχε λάβει υπόψη τις αξιώσεις που απορρέουν από τη συμμετοχή της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Αποτελεί επομένως ανάγκη η συστηματοποίηση των σχετικών μορφών διεθνούς συνεργασίας, κατά τρόπο που να αναγνωρίζει τις κοινές αρχές στις οποίες αυτές στηρίζονται, και η υιοθέτηση ενός Κώδικα Διεθνούς συνεργασίας σε Ποινικές Υποθέσεις (βλ. έτσι ήδη Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων, Παρατηρήσεις-Προτάσεις επί του Σχεδίου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, 19.11.2014, σ. 42επ.), ο οποίος υπερβαίνει όμως κατά πολύ το πλαίσιο του παρόντος προγράμματος. Στο πλαίσιο πάντως ενός τέτοιου αναγκαίου εγχειρήματος θα έπρεπε να ενοποιηθούν οι υφιστάμενες διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και ειδικών νομοθετημάτων που διέπουν αφενός τη δικαστική και, αφετέρου, την αστυνομική συνεργασία. Το συγκεκριμένο νομοθέτημα θα έπρεπε να περιλαμβάνει ένα γενικό μέρος, το οποίο θα τυποποιεί αρχές και κανόνες που αφορούν όλες τις μορφές διεθνούς συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, και ειδικότερες διατάξεις ανά ειδικότερο αντικείμενο, με διάκριση ανάμεσα σε συνεργασία με δικαστικές αρχές κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τη μια και τρίτων κρατών από την άλλη.

Ένας τέτοιος κώδικας θα έπρεπε να περιλαμβάνει συγκεκριμένα τις ακόλουθες ενότητες:

ΚΩΔΙΚΑΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΕ ΠΟΙΝΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

I. Πρώτη Ενότητα: «Γενικό Μέρος»

Στην πρώτη αυτή ενότητα θα τυποποιούνται γενικές αρχές, οι οποίες διέπουν όλες τις μορφές δικαστικής συνεργασίας, και θα ρυθμίζονται ζητήματα γενικότερου ενδιαφέροντος:

-Πεδίο εφαρμογής [παρουσίαση «θεματικών» ενοτήτων ειδικού μέρους / οριοθέτηση εφαρμογής σε σχέση με κράτη-μέλη Ευρωπαϊκής Ένωσης αφενός και τρίτα κράτη αφετέρου].

-Έννοια όρων του Κώδικα [π.χ. εννοιολόγηση όρων όπως «ύποπτος», «κατηγορούμενος», «ποινική δίωξη», κ.ο.κ.].

-Σχέση με διεθνείς συνθήκες [ρύθμιση ζητημάτων επικουρικότητας].

-Εφαρμοστέο δίκαιο σχετικά με ζητήματα ουσιαστικού ή δικονομικού ποινικού δικαίου, τα οποία συναρτώνται με το εκάστοτε αίτημα διεθνούς συνεργασίας.

- Ζητήματα απορρήτου [και πιθανών εξαιρέσεων στην εφαρμογή των σχετικών κανόνων ανά είδος συνεργασίας].
- Ζητήματα προστασίας προσωπικών δεδομένων των προσώπων που εμπλέκονται σε ποινικές υποθέσεις με διασυνοριακό ενδιαφέρον.
- Κατοχύρωση δικαιωμάτων [αυτά μπορεί να παραλλάσσουν ανάλογα με το είδος συνεργασίας, ωστόσο ένας βασικός πυρήνας δικαιωμάτων ισχύουν ανεξάρτητα από τη είδος του αιτήματος].
- Ρύθμιση ζητημάτων αμοιβαιότητας [με τη διευκρίνιση ότι αυτή δεν αντιτάσσεται καταρχήν έναντι άλλων κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης].
- Λόγοι άρνησης εκτέλεσης αιτημάτων που αφορούν όλες τις μορφές συνεργασίας [διάκριση ανάμεσα σε υποχρεωτικούς και δυνητικούς λόγους άρνησης εκτέλεσης ανά είδος συνεργασίας].
- Εφαρμογή αρχής ειδικότητας / εξαιρέσεις [συμπεριλαμβανομένων των απαιτούμενων διατυπώσεων για την εφαρμογή και τον έλεγχο της αρχής της ειδικότητας, λ.χ. συνοδευτικά έγγραφα που να υποβάλλονται από το τρίτο κράτος].
- Συρροή αιτημάτων [εφαρμογή κανόνων «προτίμησης» με βάση ιεραρχημένα κριτήρια ανά είδος συνεργασίας].
- Ρύθμιση των ζητημάτων που συνδέονται με την καθιέρωση (ή μη) διπλού αξιοποιήσιμου ανά είδος συνεργασίας.
- Ρύθμιση ζητημάτων που αφορούν την πρόληψη και τη διευθέτηση συγκρούσεων δικαιοδοσίας σε ποινικές υποθέσεις [μέσω της υιοθέτησης σχετικών κριτηρίων].
- Ρύθμιση ζητημάτων δεδικασμένου / nebisinidem [με ενσωμάτωση της σχετικής νομολογίας και λήψη υπόψη της αρχής και επί των αποφάσεων που αφορούν την ανάκτηση εγκληματικών εσόδων].
- Ζητήματα ασυλιών [και πιθανών εξαιρέσεων στην εφαρμογή των σχετικών κανόνων ανά είδος συνεργασίας].
- Συνυπολογισμός ημερών κράτησης στο εξωτερικό [ώστε αυτές να αφαιρούνται από την τελικά επιβαλλόμενη ποινή].
- Αρμοδιότητα για τη λήψη μέτρων επείγοντα χαρακτήρα [λ.χ. καθιέρωση επείγουσας διαδικασίας για την έκδοση εντάλματος σύλληψης ή την απαγόρευση εξόδου από τη χώρα].
- Γλώσσα / μεταφράσεις [με αναφορά σε εισερχόμενα και εξερχόμενα αιτήματα, αντίστοιχα].
- Αρμοδιότητα για τη διαχείριση αιτημάτων [βλ. ειδικότερα και κείμενο πρότασης, παραπάνω (στο πρώτο μέρος), σε σχέση με τη σύσταση Υπηρεσίας Υποστήριξης Διεθνούς Συνεργασίας].

II. Δεύτερη Ενότητα: Ειδικό Μέρος

Στη δεύτερη αυτή ενότητα θα πρέπει να ρυθμίζονται οι επιμέρους μορφές δικαστικής συνεργασίας. Στο πλαίσιο καθεμιάς από αυτές θα τυποποιούνται κανόνες γενικής εφαρμογής, και εν συνεχεία θα εισάγονται ειδικότερες ρυθμίσεις που αφορούν αποκλειστικά τη συνεργασία των ελληνικών αρχών με ομόλογές τους των υπόλοιπων κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι μορφές δικαστικής συνεργασίας που πρέπει να ρυθμίζονται σε αυτοτελή «κεφάλαια» στο πλαίσιο αυτής της δεύτερης ενότητας είναι:

- Διαδικασίες παράδοσης/ έκδοσης εκζητούμενων προσώπων.
- Αμοιβαία δικαστική συνδρομή σε ποινικές υποθέσεις (ύλη σημερινών άρθρων 457-461 ΚΠΔ).
- Διαβίβαση δικογραφιών σε ποινικές υποθέσεις.
- Εξασφάλιση αποδεικτικών μέσων
- Ανταλλαγή στοιχείων που αφορούν ποινικές υποθέσεις [συμπεριλαμβανομένων στοιχείων που περιέχονται σε δελτία ποινικού μητρώου].
- Εκτέλεση αλλοδαπών αποφάσεων [συμπεριλαμβανομένων αποφάσεων οι οποίες επιβάλλουν στερητικές της ελευθερίας ποινές ή χρηματικές ποινές, καθώς και μέτρα ανάκτησης εγκληματικών εσόδων].
- Εκτέλεση αλλοδαπών μέτρων προσωρινής εξασφάλισης [συμπεριλαμβανομένων μέτρων δέσμευσης περιουσιακών στοιχείων].
- Μεταφορά κρατουμένων (δηλαδή προσώπων που έχουν υποβληθεί σε οποιοδήποτε μέτρο στέρησης της ελευθερίας, συμπεριλαμβανομένων ποινών, μέτρων ασφαλείας, και σύλληψης / προσωρινής κράτησης).
- Επίβλεψη προσώπων που έχουν αφεθεί ελεύθερα υπό όρους ή υπό επιτήρηση [λ.χ. στο πλαίσιο υφ' όρον απόλυσης].
- Αστυνομική συνεργασία [λ.χ. διατάξεις που αφορούν τη συγκρότηση και λειτουργία κοινών ομάδων έρευνας].

2. Ίδρυση στατιστικής υπηρεσίας για την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης

Η κεντρική στατιστική παρακολούθηση του συστήματος αποτελεί επείγουσα προτεραιότητα, δίχως την οποία υπονομεύεται η αξιοπιστία και η αποτελεσματικότητα οποιασδήποτε μεταρρύθμισης.

Εύκολα διαπιστώνει κανείς ότι όλες οι προσπάθειες για την άρση της καθυστέρησης στην απονομή της δικαιοσύνης χαρακτηρίζονται διαχρονικά από ελλιπή τεκμηρίωση ως προς τα ακριβή αίτια του προβλήματος: ουδείς είναι σε θέση σήμερα να γνωρίζει αν π.χ. στο πεδίο των κακούργηματικών υποθέσεων το πρόβλημα εντοπίζεται ιδίως - και σε ποιο ειδικότερα βαθμό- στο στάδιο της προδικασίας, του προσδιορισμού των υποθέσεων στο ακροατήριο ή ακόμη των αναβολών. Το μόνο που μπορεί να ειπωθεί με βεβαιότητα είναι ότι το σύστημα συνεχίζει κατά κανόνα να διαθέτει τη δυνατότητα σχετικά σύντομης εκδίκασης για τις υποθέσεις εκείνες που ο κατηγορούμενος κρατείται προσωρινά. Πέραν ωστόσο αυτού απουσιάζει οποιαδήποτε συστηματική έρευνα, με την οποία να αποτυπώνεται αναλυτικότερα η υπάρχουσα κατάσταση. Αν όμως αγνοεί κανείς πώς ακριβώς κατανέμεται η -δεδομένη- "καθυστέρηση" στα επιμέρους διαδικαστικά στάδια (είναι π.χ. ζήτημα προκαταρκτικής εξέτασης, κύριας ανάκρισης ή προσδιορισμού της υπόθεσης στο ακροατήριο;), όχι μόνον υπονομεύεται κάθε πρόταση αξιοπιστών λύσεων, αλλά είναι πιθανόν οι όποιες παρεμβάσεις να αφαιρούν ποιότητα από το δικαιοδοτικό μηχανισμό, χωρίς να προωθούν την ποθητή επιτάχυνση.

Έπειτα, η στατιστική παρακολούθηση του συστήματος, που μέχρι σήμερα μόνον αποσπασματικά έχει προωθηθεί σε επιμέρους δικαστικές υπηρεσίες παρά την προσπάθεια που γίνεται σχετικά, μπορεί να τεκμηριώσει πρόσθετα προβλήματα η άρση των οποίων είναι ίσως εφικτή με οργανωτικές καθαρά παρεμβάσεις, δίχως επέμβαση στο σώμα του ΚΠΔ.

Η ίδια αυτή δυνατότητα αξιόπιστης παρακολούθησης του μηχανισμού απονομής της δικαιοσύνης είναι άλλωστε αναγκαία συνθήκη και για την ευρύτερη διαμόρφωση της αντεγκληματικής πολιτικής -και- στο συζητούμενο εδώ χώρο της οικονομικής εγκληματικότητας σε βάρος του δημοσίου και των συμπεριφορών διαφθοράς. Χωρίς επαρκή εποπτεία της συχνότητας εμφάνισης επιμέρους εγκληματικών συμπεριφορών, της δικαστικής κατάληξής τους, των πραγματικά επιβαλλόμενων ποινών και του τρόπου έκτισής τους, του ύψους των δεσμευόμενων και δημευόμενων περιουσιακών στοιχείων κ.λπ. είναι πράγματι ιδιαίτερα δυσχερής η χάραξη της σχετικής νομοθετικής πολιτικής.

ΚΩΔΙΚΑΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ

Στον Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων προστίθεται διάταξη με το ακόλουθο περιεχόμενο:

Άρθρο Χ

Σύσταση Στατιστικής Υπηρεσίας για την Απονομή της Ποινικής Δικαιοσύνης

1. Συστήνεται στην εισαγγελία του Αρείου Πάγου Ειδική Στατιστική Υπηρεσία για την Απονομή της Ποινικής Δικαιοσύνης.
2. Η Υπηρεσία λειτουργεί υπό την εποπτεία αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου, ο οποίος ορίζεται με απόφαση του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου για διετή θητεία.
3. Προεδρικό Διάταγμα καθορίζει ζητήματα που αφορούν τη στελέχωση της Υπηρεσίας, τη γραμματειακή της υποστήριξη, την υλικοτεχνική υποδομή που τίθεται στη διάθεσή της, καθώς και τη συνεργασία της με τις υπηρεσίες του Υπουργείου Δικαιοσύνης.
4. Η Στατιστική Υπηρεσία για την Απονομή της Ποινικής Δικαιοσύνης ασκεί τα εξής καθήκοντα: α) συγκεντρώνει, τηρεί και επεξεργάζεται στατιστικά στοιχεία τα οποία αφορούν τη λειτουργία της ποινικής δικαιοσύνης, ιδίως εκείνων που περιγράφονται στην επόμενη παράγραφο, β) τηρεί ηλεκτρονικό αρχείο δεδομένων που αφορούν την κατανομή υποθέσεων ανά πρωτοδικείο, καθώς και τη διαχείριση αυτών από τους κατά τόπο αρμόδιους δικαστικούς και εισαγγελικούς λειτουργούς, γ) δημοσιεύει ετήσιες εκθέσεις που περιέχουν συγκεντρωτικά στοιχεία για τη λειτουργία της ποινικής δικαιοσύνης, δ) προβαίνει σε προτάσεις νομοθετικών παρεμβάσεων που κατατείνουν σε ποιοτική αναβάθμιση του έργου των δικαστικών και εισαγγελικών λειτουργών, ε) τηρεί εθνικό αρχείο νομολογίας σε ηλεκτρονική μορφή, το οποίο καθιστά διαδικτυακά προσβάσιμο μέσω της σχετικής ψηφιακής βάσης δεδομένων του Αρείου Πάγου.
5. Με επιμέλεια του προϊσταμένου κάθε Εισαγγελίας, διαβιβάζονται ανά μήνα στην Υπηρεσία κατάλογοι σε ηλεκτρονική μορφή, οι οποίοι περιλαμβάνουν τα ακόλουθα ιδίως δεδομένα: συνολικό αριθμό ποινικών δώξεων που κινήθηκαν και υποθέσεων που τέθηκαν στο αρχείο (συμπεριλαμβανομένων εκείνων για τις οποίες εκδόθηκε απορριπτική διάταξη) ανά κατηγορία αδικημάτων· συνολικό αριθμό παραπεμπτικών /

απαλλακτικών βουλευμάτων· συνολικό αριθμό καταδικαστικών / αθωωτικών αποφάσεων· δεδομένα που αφορούν τις εκτιμώμενες ποινές και αριθμό υφ' όρου απολυόμενων. Με εγκύκλιό του, ο προϊστάμενος της Υπηρεσίας καθορίζει το ειδικότερο περιεχόμενο των προς διαβίβαση πληροφοριών, καθώς και ενιαίο πρωτόκολλο με βάση το οποίο υποβάλλονται αυτές.

6. Ο προϊστάμενος κάθε Εισαγγελίας διαβιβάζει επίσης τα εξής στοιχεία για κάθε υπόθεση στην οποία κινήθηκε ποινική δίωξη: ονοματεπώνυμο και λοιπά στοιχεία κατηγορουμένου· τρόπος περιέλευσης καταγγελίας στις εισαγγελικές αρχές· χρόνος τυχόν παραγγελίας προκαταρκτικής εξέτασης· διάρκεια προκαταρκτικής εξέτασης. Με βάση τα στοιχεία αυτά, ανοίγεται στην Υπηρεσία ψηφιακή μερίδα ανά υπόθεση, η οποία λαμβάνει μοναδικό αριθμό και η οποία ενημερώνεται οπωσδήποτε κατά τα ακόλουθα στάδια (από τον αρμόδιο Εισαγγελέα για καθένα από αυτά): κίνηση ποινικής δίωξης – τυπικό πέρας ανάκρισης ή (τακτικής) προανάκρισης – έκδοση βουλεύματος ή, σε περίπτωση απ' ευθείας παραπομπής στο ακροατήριο, επίδοσης κλήσης προς εμφάνιση ή κλητηρίου θεσπίσματος – απόφαση πρωτοβάθμιου δικαστηρίου –(τυχόν) απόφαση δευτεροβάθμιου δικαστηρίου –(τυχόν) απόφαση Αρείου Πάγου – έναρξη τυχόν έκτισης ποινής – ολοκλήρωση έκτισης (συμπεριλαμβανομένου του χρόνου υφ' όρου απόλυσης).
7. Τα δεδομένα που διαβιβάζονται στην Υπηρεσία σύμφωνα με την προηγούμενη παράγραφο είναι απόρρητα και δεν μπορούν να γνωστοποιηθούν σε οποιονδήποτε τρίτο πέρα από τις αρμόδιες δικαστικές και εισαγγελικές αρχές, κατόπιν αιτήματος που υποβάλλεται στην Υπηρεσία. Η γνωστοποίηση στατιστικών δεδομένων σε τρίτους φορείς μπορεί να γίνεται μόνο για ερευνητικούς σκοπούς, και με την προϋπόθεση της ανωνυμίας των εμπλεκόμενων.
8. Η Υπηρεσία συνεργάζεται με τη Γενική Διεύθυνση Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

Αιτιολογικές σκέψεις

Ενόψει των όσων εκτέθηκαν ήδη πιο πάνω προτείνεται ειδικότερα η σύσταση μιας Στατιστικής Υπηρεσίας για την Απονομή της Ποινικής Δικαιοσύνης, της οποίας θα προϊστάται εν ενεργεία αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου. Ο χαρακτήρας του έργου αλλά και η χρήση νέων τεχνολογιών κατά τη συλλογή των δεδομένων ευνοούν τη δυνατότητα συγκρότησης της υπηρεσίας κεντρικά, χωρίς να υφίσταται ανάγκη για ύπαρξη παραρτημάτων σε τοπικό επίπεδο. Βασικό έργο της συγκεκριμένης υπηρεσίας θα πρέπει να αποτελέσει η συλλογή, καταγραφή και επεξεργασία δεδομένων ποινικών υποθέσεων που emπίπτουν στο πεδίο αρμοδιότητάς της. Η πιλοτική εφαρμογή τριετούς προγράμματος επί συγκεκριμένης ύλης (π.χ. υποθέσεων τις οποίες έχουν αναλάβει οι Εισαγγελίες Εφετών Διαφθοράς Αθηνών και Θεσσαλονίκης) θα μπορούσε να αποτελέσει μια πρώτη ρεαλιστική επιλογή. Σε δεύτερη φάση, το πρόγραμμα θα μπορούσε να επεκταθεί, ώστε να καλύψει στατιστικά δεδομένα που προέρχονται από υποθέσεις στις οποίες η ποινική δίωξη έχει κινηθεί και από Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών.

ΜΕΡΟΣ Β΄
ΣΥΝΑΦΕΙΣ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

**1. Εξορθολογισμός της διακριτής μεταχείρισης μελών της
Κυβέρνησης και Υφυπουργών**

Ποινική ευθύνη μελών της Κυβέρνησης και Υφυπουργών
ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Το άρθρο 86 του Συντάγματος τροποποιείται ως εξής:

Άρθρο 86

Η ποινική δίωξη εναντίον όσων διατελούν ή διετέλεσαν μέλη της Κυβέρνησης ή Υφυπουργοί για ποινικά αδικήματα που τέλεσαν ασκώντας τα καθήκοντά τους ή ενόψει της ασκήσεως αυτών, ασκείται από τον Εισαγγελέα Εφετών Αθηνών ύστερα από σχετική απόφαση του Δικαστηρίου των Εφετών Αθηνών, το οποίο συνεδριάζει ως συμβούλιο σε ολομέλεια, όπως νόμος ορίζει. Απαγορεύεται η θέσπιση ιδιώνυμων υπουργικών αδικημάτων.

Νόμος XXX

Περί ευθύνης μελών της κυβέρνησης και υφυπουργών

Οι διατάξεις του ν. 3621/2003 καταργούνται και αντικαθίστανται ως εξής:

Άρθρο 1

Έννοια όρων

1. Όπου στον παρόντα νόμο χρησιμοποιείται ο όρος "Υπουργός", νοείται μέλος της Κυβέρνησης ή Υφυπουργός
2. Οι Υπουργοί είναι υπάλληλοι κατά την έννοια του άρθρου 13 περ. α' του Ποινικού Κώδικα

Άρθρο 2

Πεδίο εφαρμογής

1. Πλημμελήματα ή κακουργήματα, που τέλεσε Υπουργός ως αυτοργός ή συμμετόχος, ασκώντας τα καθήκοντά του ή ενόψει της ασκήσεως αυτών, εκδικάζονται σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου αυτού, ακόμη και αν ο Υπουργός έχει παύσει να έχει την ιδιότητα αυτή.
2. Οι διατάξεις του παρόντος νόμου εφαρμόζονται και για τους τυχόν συμμετόχους των πράξεων της παρ. 1.

Άρθρο 3

Παραγραφή

Το αξιόποινο των πράξεων που αναφέρονται στην παράγραφο 1 του άρθρου 2 εξαλείφεται λόγω παραγραφής σύμφωνα με τις κοινές διατάξεις.

Άρθρο 4

Κίνηση ποινικής δίωξης

1. Η προκαταρκτική εξέταση για τα εγκλήματα του άρθρου 2 διενεργείται από τον εισαγγελέα εφετών Αθηνών, ο οποίος μπορεί να παραγγέλλει τη διεξαγωγή ανακριτικών πράξεων από τους κατά τόπο εισαγγελείς πρωτοδικών. Μετά το πέρας της προκαταρκτικής εξέτασης, η ποινική δίωξη κινείται από τον εισαγγελέα εφετών Αθηνών, μόνο κατόπιν παραγγελίας του δικαστηρίου των εφετών Αθηνών, το οποίο για το σκοπό αυτό συνεδριάζει ως συμβούλιο σε ολομέλεια με την παρουσία και του εισαγγελέα.

2. Η κίνηση ποινικής δίωξης κατά Υπουργού καταλαμβάνει υποχρεωτικά και τους τυχόν συμμετόχους, οι οποίοι εφεξής κατηγορούνται και δικάζονται μαζί με τον Υπουργό.

3. Ο εισαγγελέας εφετών Αθηνών έχει για τις αξιόποινες πράξεις του νόμου αυτού τις εξουσίες του άρθρου 35Δ ΚΠΔ

Άρθρο 5

Ανάκριση

1. Ένας από τους εφέτες, που τον ορίζει η ολομέλεια, εκπληρώνει καθήκοντα ανακριτή στην υπόθεση και ολοκληρώνει την ανάκριση, έστω και αν μετά τον ορισμό του προαχθεί.

2. Ο ανακριτής έχει το δικαίωμα και οφείλει να επεκτείνει τη δίωξη και κατά των συμμετόχων που δεν αναφέρονται στην παραγγελία της ολομέλειας του εφετείου Αθηνών για τη δίωξη. Κατά τα λοιπά ως προς τις αρμοδιότητες του ανακριτή και τη διενέργεια της ανάκρισης εφαρμόζονται οι διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

Άρθρο 6

Περάτωση ανάκρισης

1. Η περάτωση της κύριας ανάκρισης κηρύσσεται από το συμβούλιο εφετών με βούλευμα. Για το σκοπό αυτό, η δικογραφία διαβιβάζεται αμέσως μετά την τελευταία ανακριτική πράξη στον εισαγγελέα εφετών, ο οποίος, αν κρίνει ότι η ανάκριση δεν χρειάζεται συμπλήρωση, την εισάγει με πρότασή του στο συμβούλιο εφετών, το οποίο αποφαινεται αμετάκλητα, είτε να μη γίνει κατηγορία είτε εκδίδοντας παραπεμπτικό βούλευμα, ακόμη και για τα συναφή πλημμελήματα ή κακουργήματα, ανεξαρτήτως της βαρύτητας των τελευταίων ή εάν γι' αυτά προβλέπεται διαφορετικός τρόπος περάτωσης της ανάκρισης, καθώς και όταν από την έρευνα της υπόθεσης κρίνει ότι δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις εφαρμογής του νόμου αυτού.

2. Εάν συντρέχει περίπτωση παραπομπής μόνο του συμμετόχου, το συμβούλιο τον παραπέμπει στο ακροατήριο του αρμόδιου κατά τις κοινές διατάξεις δικαστηρίου.

Άρθρο 7

Αρμοδιότητα

Για τα εγκλήματα του άρθρου 1, όπως και για τα συναφή με αυτά κακουργήματα ή πλημμελήματα, ανεξάρτητα από τον τόπο τέλεσής τους, αρμόδιο είναι το τριμελές εφετείο Αθηνών.

Η παρ. 7 (παλιά 6) του άρθρου 111 ΚΠΔ αντικαθίσταται ως εξής:

Άρθρο 111

Τριμελές Εφετείο

6. Τα πλημμελήματα των μελών της κυβέρνησης και υφυπουργών, των δικαστών πολιτικής, ποινικής και διοικητικής δικαιοσύνης και εισαγγελέων, συμπεριλαμβανομένων των παρέδρων, των ειρηνοδικών, ειδικών πταισματοδικών, των μελών του Συμβουλίου της Επικρατείας, των παρέδρων, εισηγητών και δοκίμων εισηγητών του, των μελών του Ελεγκτικού Συνεδρίου, των παρέδρων, εισηγητών και δοκίμων εισηγητών του, του γενικού επιτρόπου, επιτρόπων και αντεπιτρόπων που υπηρετούν σε αυτό, καθώς και του γενικού επιτρόπου, επιτρόπων και αντεπιτρόπων επικρατείας στα τακτικά διοικητικά δικαστήρια, των δικηγόρων και των μελών του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

Αιτιολογικές σκέψεις

Ως προς τα εγκλήματα που διαπράττουν τα μέλη της κυβέρνησης ή οι υφυπουργοί κατά την άσκηση των καθηκόντων τους η διάταξη του άρθρου 86 του Συντάγματος και ο εκτελεστικός αυτής νόμος 3126/2003 επιφυλάσσουν μία ιδιαίτερη και -σε μεγάλο βαθμό- προνομιακή μεταχείριση των υπουργών-υφυπουργών συγκριτικά με τους υπόλοιπους πολίτες. Η συνταγματική και νομοθετική αυτή εύνοια εκδηλώνεται σε δύο βασικούς άξονες: Ο πρώτος σχετίζεται με την ανάθεση της άσκησης αρμοδιοτήτων δικαστικού χαρακτήρα σ' ένα πολιτικό όργανο (τη Βουλή), κατ' απόκλιση από την αρχή της διάκρισης των λειτουργιών, διάκριση που συνδέεται με σοβαρές περαιτέρω συνέπειες, ιδίως ως προς τη μη έγκαιρη δίωξη και την εξάλειψη του αξιοποίνου. Ο δεύτερος άξονας αναφέρεται στην καθίδρυση της αρμοδιότητας ενός ειδικού ποινικού δικαστηρίου που επιλαμβάνεται των σχετικών υποθέσεων και γενικότερα στην καθιέρωση ουσιαστικών δικονομικών παρεκκλίσεων αναφορικά με τη διαδικασία διερεύνησης και παραπομπής μιας υπόθεσης στο ακροατήριο.

Οι δικαιοπολιτικοί λόγοι που υπαγόρευαν ιστορικά την συνταγματική πρόβλεψη ειδικού καθεστώτος για την ποινική ευθύνη των μελών της κυβέρνησης σχετίζονται με την ανάγκη θέσπισης θεσμικών εγγυήσεων προστασίας τους από άστοχες διώξεις που θα τους δυσχέραιναν στην άσκηση των καθηκόντων τους, καθώς και με την αποτροπή χρησιμοποίησης της απειλής ποινικής δίωξης ως πολιτικού όπλου στα χέρια πολιτικών αντιπάλων.

Παρά το γεγονός, όμως, ότι ιστορικοί λόγοι ή λόγοι που σχετίζονται με τα σύγχρονα πολιτικά μας ήθη (π.χ. σκανδαλολογία, δικομανία, μετατροπή πολιτικών διαφωνιών σε δικαστικές αντιδικίες κ.α.) συνηγορούν υπέρ της ύπαρξης ειδικού καθεστώτος για την ποινική ευθύνη των μελών της κυβέρνησης, οι υπάρχουσες σήμερα τόσο σε συνταγματικό όσο και σε νομοθετικό επίπεδο ρυθμίσεις κρίνονται μη ικανοποιητικές, αφού όχι μόνο αποπνέουν μία αδικαιολόγητη δυσπιστία απέναντι στην αμεροληψία της δικαστικής εξουσίας, αλλά και οδηγούν πολύ συχνά σε πλήρη ατιμωρησία

σοβαρών αξιόποινων πράξεων λόγω της ηθελημένης ή αθέλητης κωλυσιεργίας της εκάστοτε πλειοψηφίας της Βουλής ως προς την τήρηση της ασφυκτικής αποσβεστικής προθεσμίας για τη δίωξή τους. Από την άποψη αυτή είναι φανερό ότι το συνταγματικό και νομοθετικό πλαίσιο για την ποινική ευθύνη των μελών της κυβέρνησης δεν πρέπει να παραμείνει αμετάβλητο. Τα σημεία στα οποία οφείλει ο συνταγματικός και κοινός νομοθέτης να επικεντρώσει το τροποποιητικό ενδιαφέρον του για τη βελτίωση του θεσμικού πλαισίου είναι τα ακόλουθα:

α) Στη σαφέστερη περιγραφή των εγκλημάτων που θα υπάγονται στην ειδική συνταγματική πρόβλεψη, ώστε να μην καταλείπονται αμφιβολίες σχετικά με το πεδίο εφαρμογής της. Η σημερινή διατύπωση της παραγράφου 1 του άρθρου 86, η οποία κάνει λόγο για ποινικά αδικήματα που τελούνται από υπουργούς ή υφυπουργούς «κατά την άσκηση των καθηκόντων τους», επιδέχεται πολλαπλών ερμηνειών. Ορθότερο είναι να υιοθετηθεί ρητά η άποψη σύμφωνα με την οποία ο συνταγματικός νομοθέτης αναφέρεται σε πράξεις: (i) με τις οποίες εκτελούνται τα καθήκοντα του υπουργού, δηλαδή ουσιαστικά ασκείται δημόσια εξουσία (όπως λ.χ. το αδίκημα της απιστίας), (ii) αλλά και οι οποίες τελούνται “ενόψει” της άσκησης των καθηκόντων του (όπως, για παράδειγμα, το έγκλημα της δωροδοκίας). Έτσι θα αποκλείεται η όποια –σύμφωνα με τα παρακάτω- ειδική μεταχείριση των υπουργών και υφυπουργών για πράξεις που τέλεσαν γενικότερα, κατά τη διάρκεια της υπουργικής τους θητείας, χωρίς να σχετίζονται έστω με την άσκηση των καθηκόντων τους.

β) Στην πλήρη απεμπλοκή της Βουλής από τη δίωξη και προδικαστική διερεύνηση (προκαταρκτική εξέταση) των σχετικών υποθέσεων, με αντίστοιχη τροποποίηση σε μελλοντική αναθεώρηση του άρθρου 86 του Συντάγματος. Η προστασία των μελών της κυβέρνησης από πολλές και αβάσιμες ποινικές διώξεις που θα δυσχεραίνουν αδικαιολόγητα τους υπουργούς στην άσκηση των καθηκόντων τους μπορεί επαρκώς να διασφαλιστεί με την ανάθεση άσκησης της ποινικής δίωξης σε ανώτερο εισαγγελικό λειτουργό (εισαγγελέα εφετών) κατόπιν σχετικής απόφασης της Ολομέλειας του Εφετείου (βλ. σχετ. *Σωτηρέλη*, εφημ. «Το Βήμα» 19.10.2008), κατά το πρότυπο της ρύθμισης του άρθρου 29 ΚΠΔ.

γ) Στην ολοσχερή κατάργηση της αποσβεστικής προθεσμίας για την άσκηση της ποινικής δίωξης (: άρθρα 86 παρ. 3 Σ και 3 παρ. 2 ν. 3126/2003), η παρέλευση της οποίας επιφέρει εξάλειψη του αξιοποίνου των σχετικών πράξεων. Οι σχετικές ρυθμίσεις είναι προφανές ότι ευνοούν την ατιμωρησία και έρχονται σε πλήρη αντίθεση με τις επιταγές των άρθρων 4 (αρχή της ισότητας) και 26 (αρχή της διάκρισης των λειτουργιών) του Συντάγματος.

δ) Στην εξομοίωση του χρόνου παραγραφής των εγκλημάτων που τελούν τα μέλη της κυβέρνησης και οι υφυπουργοί με το συνήθη χρόνο παραγραφής που ισχύει για όλους τους πολίτες (: προς αυτή την κατεύθυνση πλέον το άρθρο 1 του ν. 3961/2011, που αντικατέστησε την παρ. 1 του άρθρου 3 του ν. 3126/2003).

ε) Στην ανάθεση της κύριας ανάκρισης σε εφέτη-ανακριτή (: και όχι σε μέλος του Αρείου Πάγου), ο οποίος θα έχει την εξουσία εκδόσεως εντάλματος βίαιης προσαγωγής, συλλήψεως ή προσωρινής κρατήσεως σε βάρος μέλους της κυβέρνησης ή υφυπουργού εν ενεργεία ή μη. Η αντίθετη ισχύουσα σήμερα πρόβλεψη του άρθρου 10 παρ. 3 του ν. 3126/2003 (: περί δυνατότητας επιβολής μόνο περιοριστικών όρων σε βάρος υπουργού) δεν διαθέτει κανένα απολύτως δικαιοπολιτικό έρεισμα, ενώ, αντιθέτως, προσκρούει ευθέως στη διάταξη του άρθρου 4 του Συντάγματος.

στ) Στην ανάθεση της ουσιαστικής περάτωσης της κύριας ανάκρισης στο Συμβούλιο Εφετών, το οποίο θα αποφαινεται σχετικά με την παραπομπή του κατηγορουμένου στο ακροατήριο αμετάκλητα.

ζ) Στην ανάθεση της αρμοδιότητας για την εκδίκαση της υπόθεσης στο Τριμελές Εφετείο Αθηνών κατά τη συνήθη διαδικασία που ισχύει για όλους τους πολίτες (: όταν πρόκειται για κακούργημα) και στην υπαγωγή των μελών της κυβέρνησης στην ιδιάζουσα δωσιδικία του άρθρου 111 παρ. 6 (ήδη 7, με βάση το προτεινόμενο σχέδιο) ΚΠΔ (: όταν πρόκειται για πλημμέλημα).